

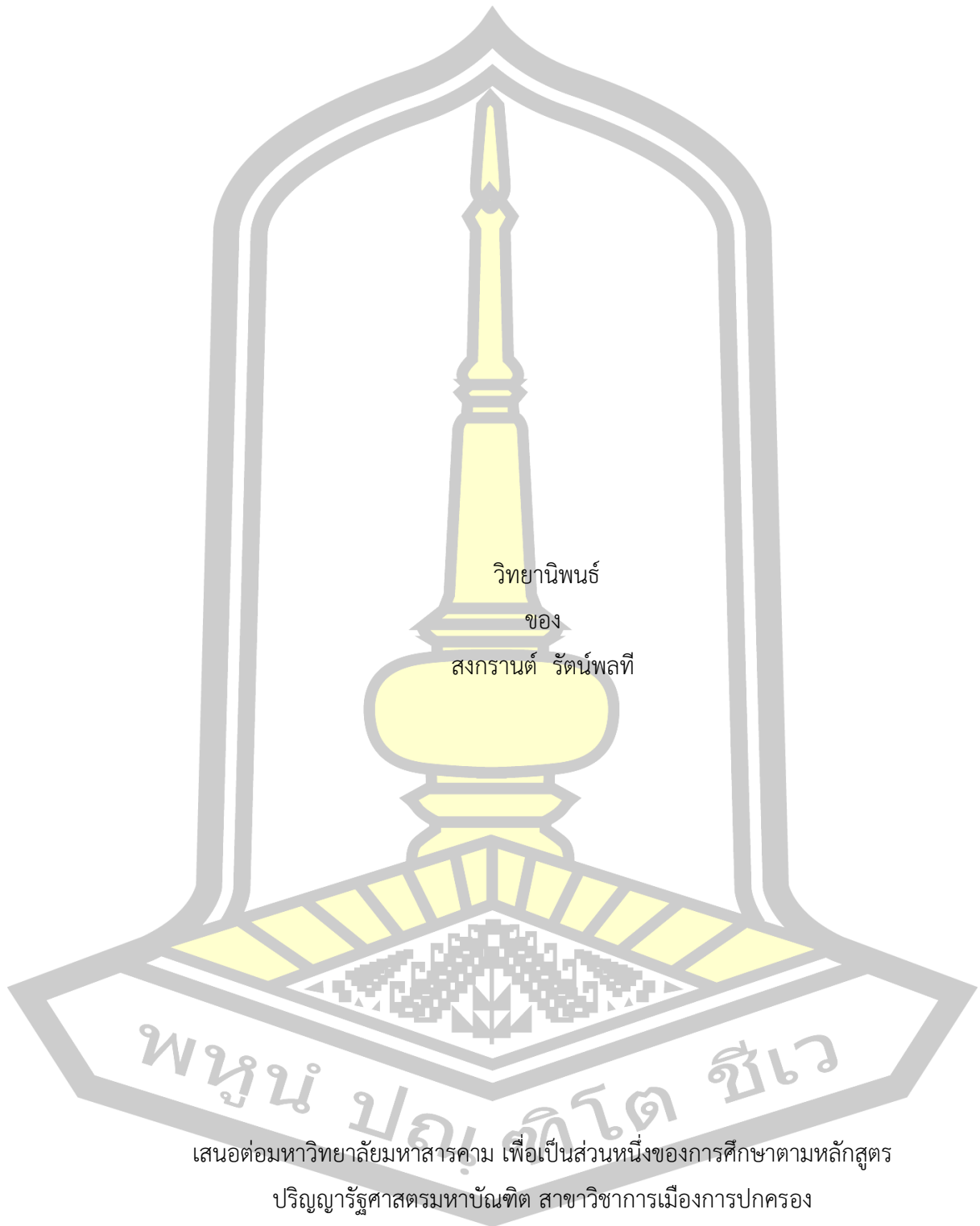
ผลกระทบจากการรัฐประหารปี พ.ศ. 2557 ต่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน

วิทยานิพนธ์
ของ
สงกรานต์ รัตน์พลที

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง
ปีการศึกษา 2560

สงวนลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผลกระทบจากการรัฐประหารปี พ.ศ. 2557 ต่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน

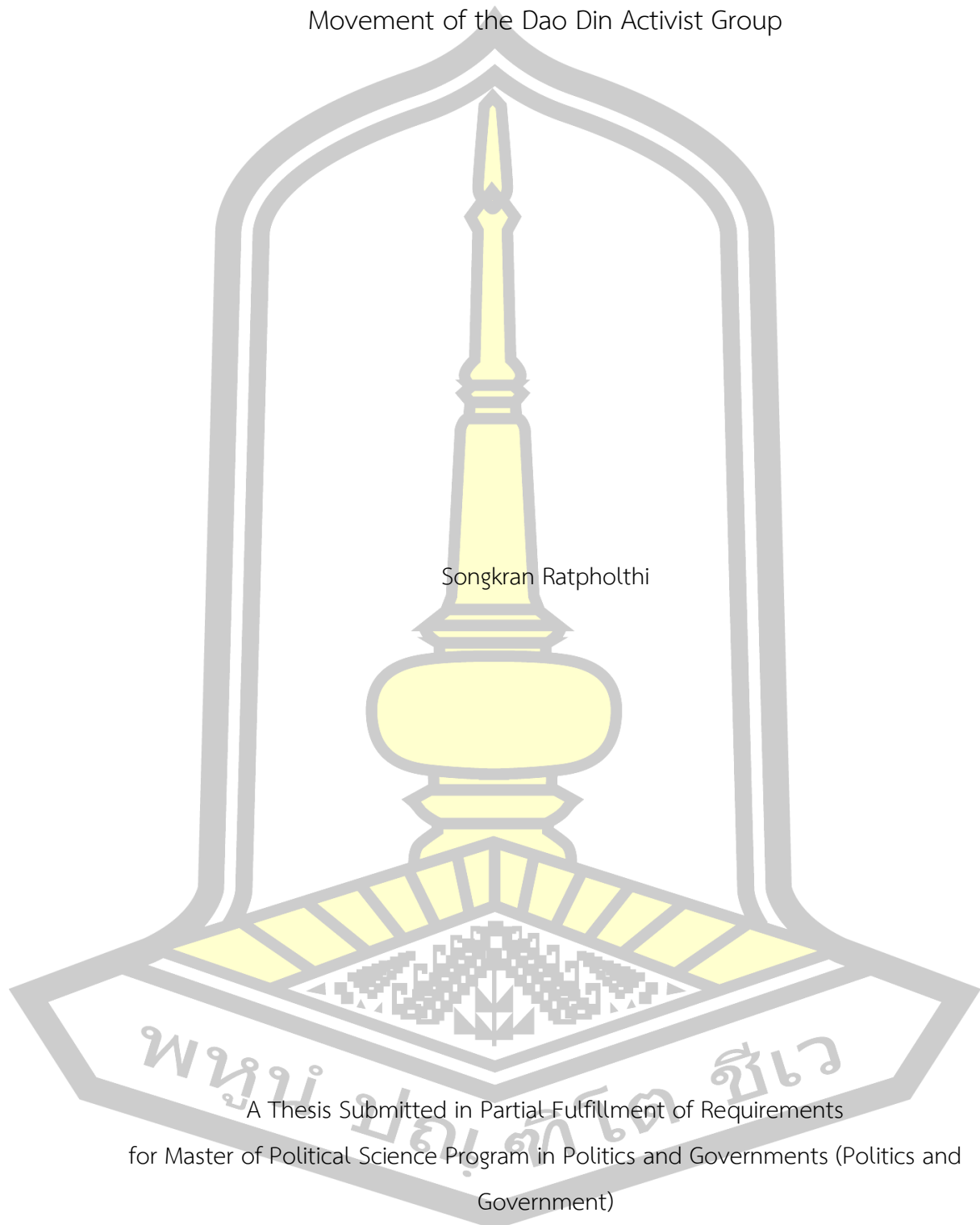
เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง

ปีการศึกษา 2560

สงวนลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

The Consequences of the 2014 Thai Coup d'État and Their Impacts on the
Movement of the Dao Din Activist Group

Songkran Ratpholthi

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Master of Political Science Program in Politics and Governments (Politics and
Government)

Academic Year 2017

Copyright of Mahasarakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนางสาวสงกรานต์ รัตน์พล
ที่ แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการเมืองการปกครอง ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(ผศ. ดร. วินัย ผลเจริญ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผศ. ดร. ธรรมนูญ อัครพงศ์พิศักดิ์)

.....กรรมการ

(ผศ. ดร. อลงกรณ์ อรรคแสง)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(อ. ดร. ทัชชวัฒน์ เหล่าสุวรรณ)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....
(ผศ. เชิงชาญ จงสมชัย)

คณบดีวิทยาลัยการเมืองการปกครอง

.....
(ผศ. ดร. กริสน์ ชัยมูล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วัน.....เดือน.....ปี.....

ชื่อเรื่อง ผลกระทบจากการรัฐประหารปี พ.ศ. 2557 ต่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน
ผู้วิจัย สงกรานต์ รัตน์พลที
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณัฐกานต์ อัครพงศ์พิศักดิ์
ปริญญา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต **สาขาวิชา** การเมืองการปกครอง
มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม **ปีการศึกษา** 2560

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ชิ้นนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะอธิบายผลกระทบจากการรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ต่อกลุ่มดาวดินว่ามีการเคลื่อนไหวอย่างไร มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการเคลื่อนไหวหรือไม่อย่างไรเพื่อวิเคราะห์ผลกระทบจากการเข้ามามีอำนาจในการบริหารประเทศของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ต่อการปรับแนวทางการเคลื่อนไหว ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีของกลุ่มดาวดิน การศึกษาชิ้นนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากสมาชิกกลุ่มดาวดินและเครือข่ายพันธมิตรของกลุ่มดาวดินจำนวน 15 คน

ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังจากการรัฐประหาร 2557 รัฐบาล คสช. ได้ออกกฎหมายและมาตรการต่าง ๆ ทำให้กลุ่มดาวดินลงไปเคลื่อนไหวกับชาวบ้านในพื้นที่และระดมสมาชิกด้วยความยากลำบาก กลุ่มดาวดินจึงจำเป็นต้องปรับรูปแบบการเคลื่อนไหว จากเดิมที่เคยเคลื่อนไหวแบบเผชิญหน้ากับเจ้าหน้าที่ของรัฐมาเป็นรูปแบบของการปฏิบัติการเพื่อแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ในการต่อต้านรัฐบาลเผด็จการ ทั้งนี้ ด้วยสถานการณ์ทางการเมืองที่ปิดจึงส่งผลให้การออกแบการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินจำเป็นต้องมีความรอบคอบและปลอดภัย

อย่างไรก็ตาม นอกจากเงื่อนไขจากการออกกฎหมายและมาตรการของรัฐที่มีผลต่อการออกแบการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินแล้ว ยังมีเงื่อนไขภายในกลุ่ม เช่น เงื่อนไขด้านผู้นำ เงื่อนไขโครงสร้างการตัดสินใจ เงื่อนไขกระบวนการเรียนรู้ภายในและความพร้อมของสมาชิก และเงื่อนไขเครือข่ายพันธมิตรและการสร้างพันธมิตร ที่ส่งผลต่อการกำหนดรูปแบบและวิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน

คำสำคัญ : ดาวดิน, รัฐประหาร 2557, คสช.

TITLE The Consequences of the 2014 Thai Coup d'État and Their Impacts on the Movement of the Dao Din Activist Group

AUTHOR Songkran Ratpholthi

ADVISORS Assistant Professor Nattakant Akarapongpisak , Ph.D.

DEGREE Master of Political Science Program in Politics and Governments **MAJOR** Politics and Government

UNIVERSITY Mahasarakham University **YEAR** 2017

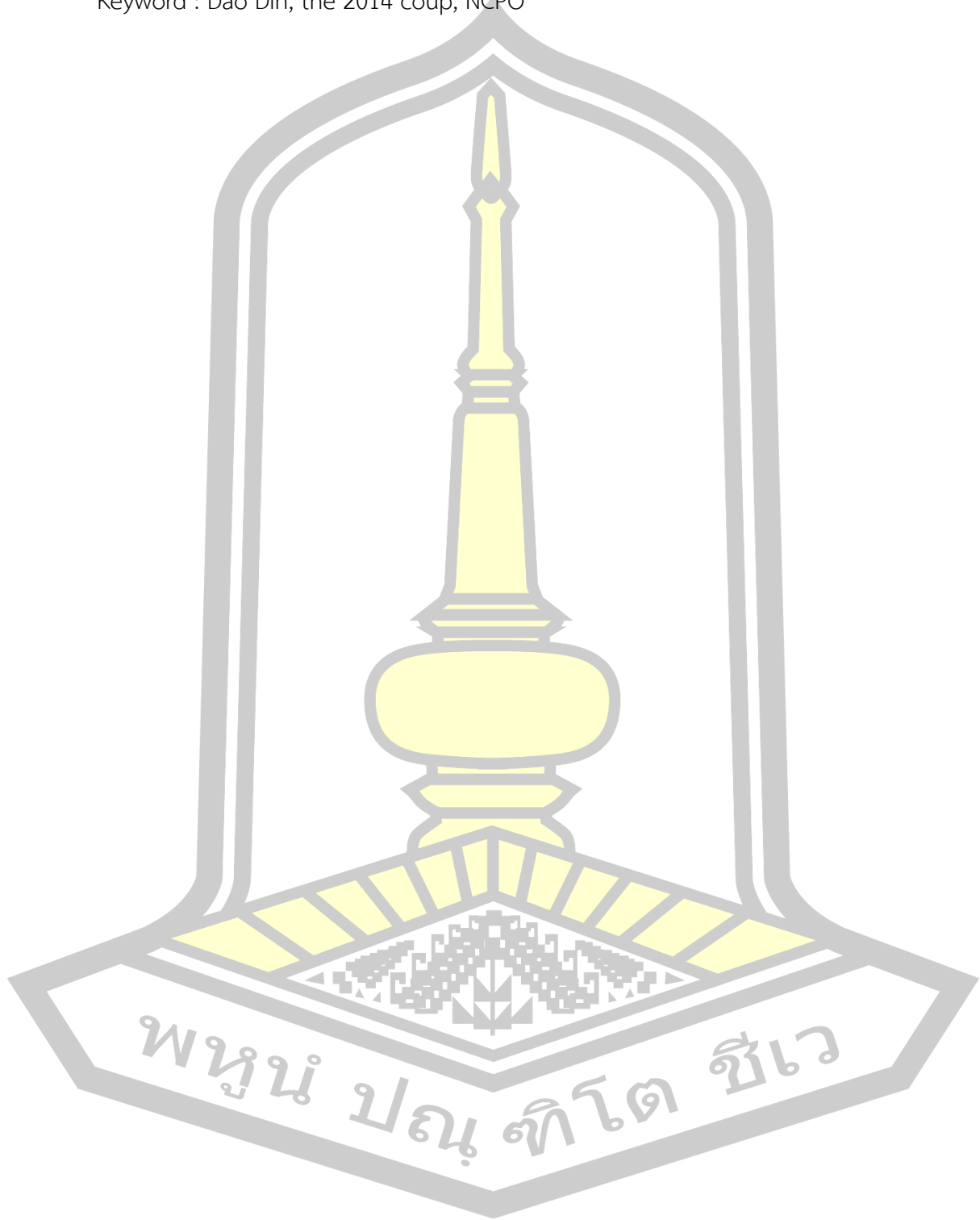
ABSTRACT

This thesis aims to explain how the 2014 coup influenced movements of Dao Din Group and how the form and method of their activities changed. The effect of the ruling of National Council for Peace and Order (NCPO) played an important role in modifying the strategies and tactics of Dao Din Group. For the research the in-depth interview of 15 people from Dao Din Group and its network was conducted.

The study found that after the coup, the establishment and implementations of law and order by the military government impeded Dao Din Group's field work with local people and their activities to extend membership. Consequently, the group's strategies shifted from confronting actions to symbolic actions against the government. The closed political opportunity structure affected the organization of the group's activities in a way the members became more wary of its stability.

However, aside from above factors, there are other factors such as the Group's leadership, decision making structure, learning process and capacity of the members, and its network and network building. These factors also affected the form and method of the Group's movements.

Keyword : Dao Din, the 2014 coup, NCPO

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาอย่างสูงจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐกานต์ อัครพงศ์พิศักดิ์ อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยที่ให้คำแนะนำปรึกษาตลอดจนปรับปรุงแก้ไข ข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง ผู้วิจัยตระหนักถึงความทุ่มเทของอาจารย์และขอกราบ ขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ ที่นี้

ขอบคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และพี่ชายที่คอยอยู่เคียงข้าง เข้าใจและเชื่อมั่นในตัวลูกสาวคนนี้อย่าง โดยตลอด ขอขอบคุณที่อดทนด้วยความเข้าใจจนถึงวันที่ลูกคนนี้ได้ แม้จะมีหลายอย่างมาคอยกดดัน แม้คนรอบข้างจะมองลูกคนนี้อย่างไร แต่ พ่อ แม่ และพี่ชาย ก็ยังเข้าใจและเชื่อมั่น ว่าลูกต้องทำได้

ขอบคุณ ลุง ป้า น้าอา หลายคนที่ยกย่องด้วยความหวังดี และบางคนที่คอยต่อว่าและ ขี้แค้นจนเป็นแรงผลักดันให้เรามีวันนี้ ขอขอบคุณ พี่กลาง (อภิรักษ์ บุญทอง) ที่เป็นคนจุดประกายให้เริ่ม เขียนวิทยานิพนธ์เล่มนี้ขึ้นมาได้ ขอขอบคุณพี่แป๊ะ พี่จ้อย พี่เวศ พี่เบิ้ม พี่ฟาง ที่คอยช่วยเหลือให้คำปรึกษา มาโดยตลอด ขอขอบคุณสมาชิกบ้านปลูกฮักและพี่น้องเถียงนาประชาคมที่คอยให้กำลังใจและคอยเฝ้าถามถึง วิทยานิพนธ์ด้วยความเป็นห่วง ขอขอบคุณต้อง (ธีรพงษ์ กันท่า) ที่คอยช่วยเหลือทุก ๆ อย่างจนวิทยานิพนธ์ เล่มนี้สมบูรณ์ ขอขอบคุณสมาชิกกลุ่มดาวดินและกลุ่มเครือข่ายพันธมิตรทุกคนที่ให้ข้อมูลและให้ความ ร่วมมือเป็นอย่างดีเสมอมา

และที่ขาดไม่ได้เลย ขอขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐกานต์ อัครพงศ์พิ ศักดิ์ ที่คอยช่วยแนะนำและอดทนกับลูกศิษย์คนนี้อย่างมาก ที่ทนอ่านงานของเราหลายต่อหลายครั้งแม้บางครั้งจะเป็น งานที่แย่มากแต่อาจารย์ก็ยังช่วยชี้แนะช่วยเกลาจนเราผ่านมันมาได้ด้วยกัน ขอขอบคุณผู้ช่วย ศาสตราจารย์ ดร.วินัย ผลเจริญ ที่คอยให้คำปรึกษาและให้ความหวังดีด้วยความหวังดี และขอขอบคุณ อาจารย์สุจิตตรา (อ.เปิ้ล) ที่คอยให้กำลังใจและคอยตามงานจนงานวิจัยชิ้นนี้เสร็จสมบูรณ์จนสำเร็จ การศึกษา และที่ขาดไม่ได้เลยจริง ๆ ขอขอบคุณเพื่อนรัก เพ็ญศรี วิว ที่คอยให้กำลังใจกันและกัน คอย ช่วยเหลือกันมีทั้งร้องไห้และหัวเราะไปด้วยกัน

สุดท้าย ขอขอบคุณ ทุก ๆ คน และทุกๆช่วงเวลาที่ผ่านมา ซึ่งมีทั้งทุกข์และสุข เศร้า สมหวัง แต่ทุกสิ่งทุกอย่างก็เป็นประสบการณ์ทำให้เราได้เรียนรู้ และเข้มแข็งมากขึ้น

สงกรานต์ รัตน์พลที

สารบัญ

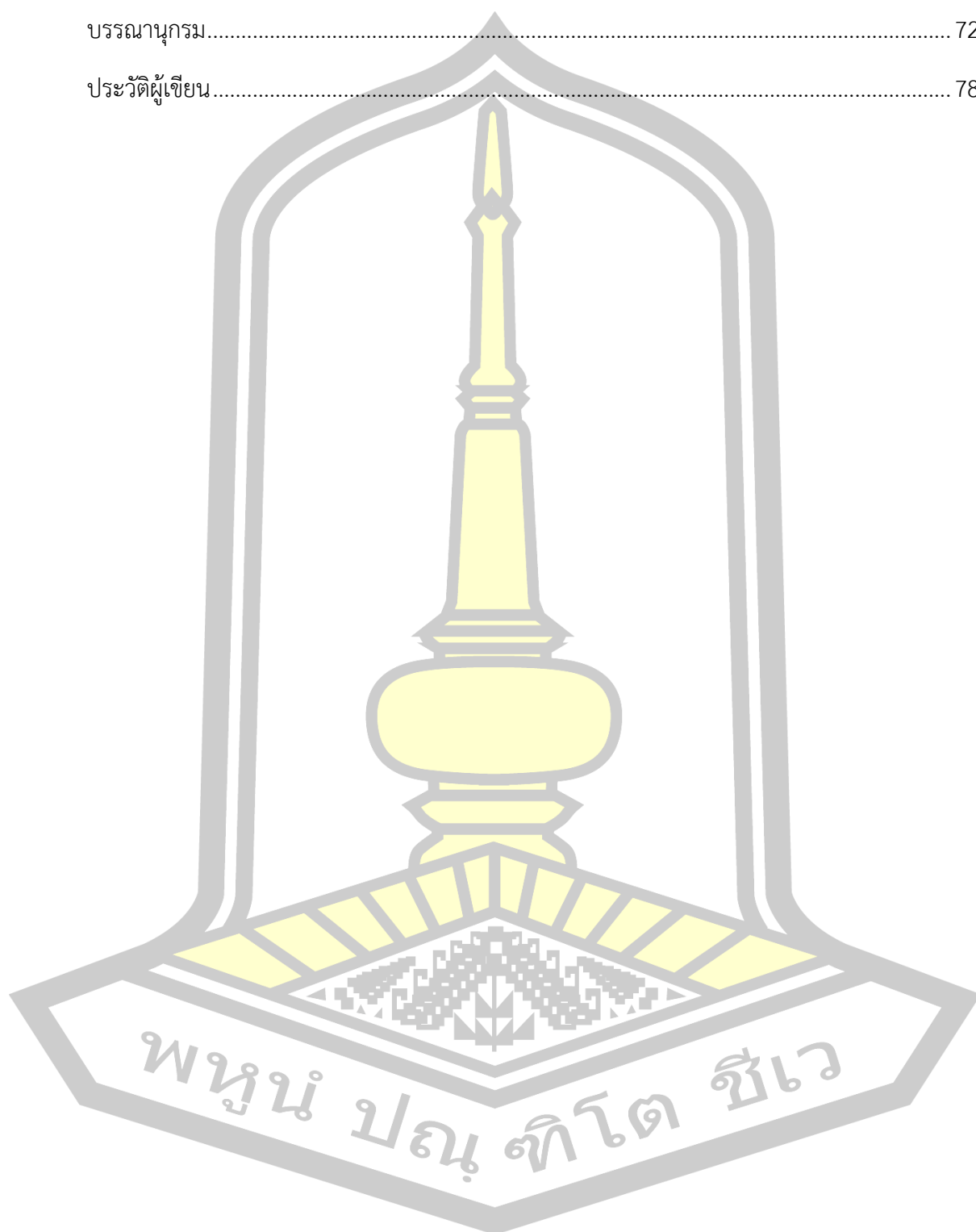
	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพประกอบ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามหลักในการวิจัย.....	4
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.4 วิธีการวิจัย.....	4
1.5 นิยามศัพท์.....	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับทหารกับการเมือง.....	7
2.2 ทฤษฎีขบวนการทางสังคม.....	9
2.3 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	15
2.4 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	17
บทที่ 3 การเคลื่อนไหวทางการเมืองในภาคอีสานและกลุ่มดาวดิน.....	19
3.1 ภูมิหลังของการเคลื่อนไหวทางการเมืองในภาคอีสาน.....	19
3.2 อีสานกับการต่อสู้ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย.....	21
3.3 สมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน และสมัชชาคนจน.....	23

3.4 การรวมตัวเคลื่อนไหวในอีสาน ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน	28
3.5 กลุ่มดาวดินและการเคลื่อนไหวทางการเมือง.....	30
บทที่ 4 แนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน และผลกระทบจากการรัฐประหาร 2557	33
4.1 ดาวดินและการต่อสู้เพื่อสิทธิชุมชน ก่อนปี 2557	33
4.1.1 ก่อกำเนิดกลุ่มดาวดินและเป้าหมายของกลุ่ม	33
4.1.2 รูปแบบ/วิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินระหว่างปี 2547-2557	36
<i>การระดมทรัพยากรของกลุ่มดาวดินระหว่างปี พ.ศ. 2547 จนถึงปี พ.ศ. 2557</i>	<i>41</i>
4.1.3 ความเข้มแข็ง/ความอ่อนแอของกลุ่มดาวดินก่อนการรัฐประหาร 2557	42
<i>อิทธิพลทางความคิดของเอ็นจีโออีสานและกลุ่มกิจกรรมอื่นๆ: ภาพลักษณ์ของกลุ่มดาว</i> <i>ดินในสายตาคนภายนอก</i>	<i>45</i>
4.2 การต่อสู้ทางการเมืองเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยในยุค คสช. ของกลุ่มดาวดิน.....	50
4.2.1 ความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มดาวดินภายหลังการเข้ามาบริหารประเทศของ คสช. 51	
4.2.2 รูปแบบ/วิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินภายหลังการรัฐประหาร 2557	52
<i>บทบาททางการเมืองของทหาร/การครอบงำและการกำหนดนโยบายสาธารณะ</i>	<i>52</i>
<i>เงื่อนไขที่ส่งผลต่อรูปแบบและวิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินภายหลังการ</i> <i>รัฐประหาร 2557.....</i>	<i>54</i>
4.2.3 ความเข้มแข็ง/ความอ่อนแอของกลุ่มดาวดินภายหลังการรัฐประหาร2557	59
4.2.4 ภาพลักษณ์ของกลุ่มดาวดินในสายตาคนภายนอกหลังการเข้ามาบริหารประเทศของ คสช.	61
4.3 สรุปท้ายบท	63
บทที่ 5 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	65
5.1 สรุปผล.....	65
<i>ผลกระทบจากการเข้ามามีอำนาจในการบริหารประเทศของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ</i> <i>(คสช.) ต่อการปรับแนวทางการเคลื่อนไหว ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีของกลุ่มดาวดิน.</i>	<i>67</i>
5.2 อภิปรายผล.....	70

5.3 ข้อเสนอแนะ 71

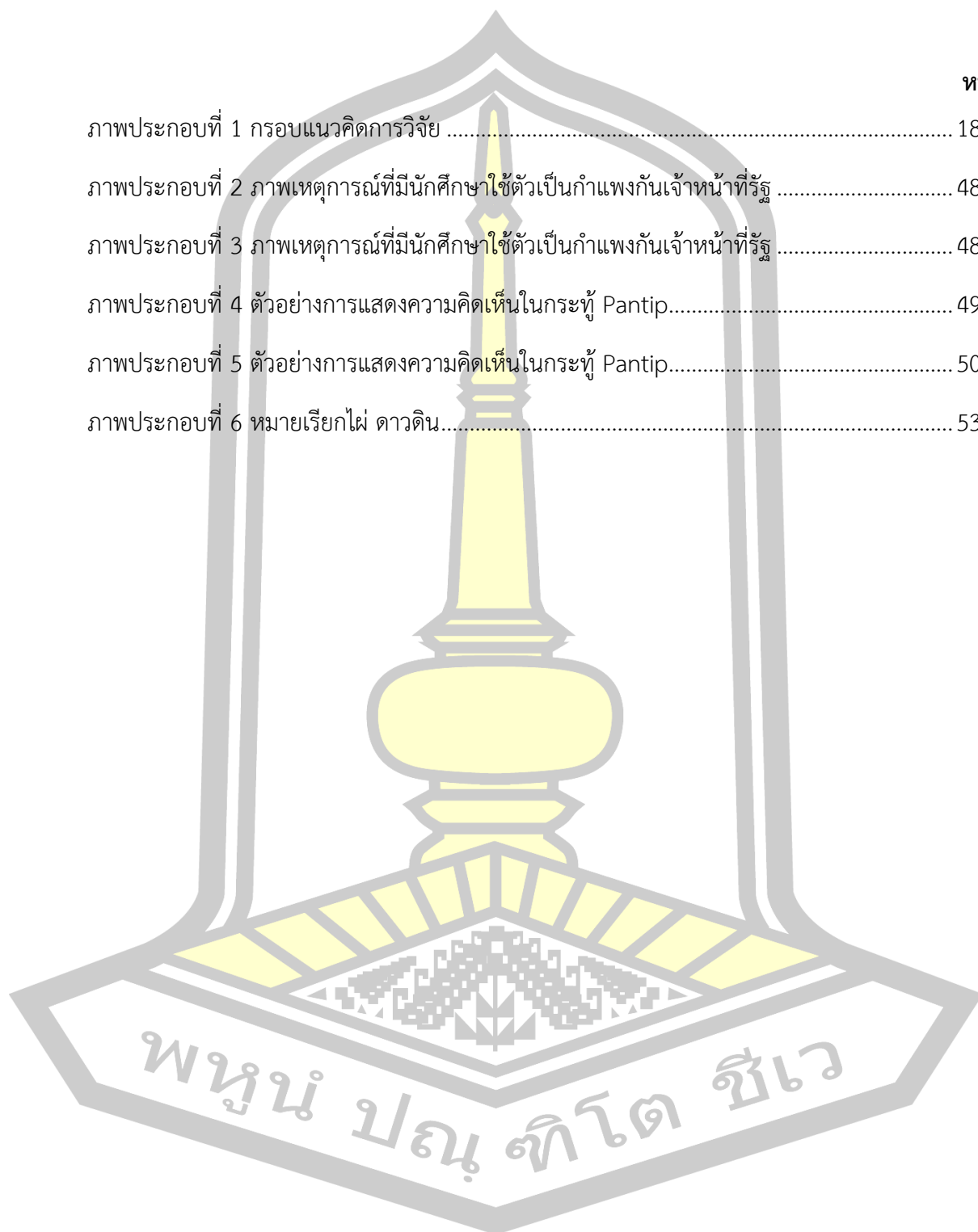
บรรณานุกรม..... 72

ประวัติผู้เขียน 78

สารบัญภาพประกอบ

	หน้า
ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย	18
ภาพประกอบที่ 2 ภาพเหตุการณ์ที่มีนักศึกษาใช้ตัวเป็นกำแพงกันเจ้าหน้าที่รัฐ	48
ภาพประกอบที่ 3 ภาพเหตุการณ์ที่มีนักศึกษาใช้ตัวเป็นกำแพงกันเจ้าหน้าที่รัฐ	48
ภาพประกอบที่ 4 ตัวอย่างการแสดงความคิดเห็นในกระทู้ Pantip.....	49
ภาพประกอบที่ 5 ตัวอย่างการแสดงความคิดเห็นในกระทู้ Pantip.....	50
ภาพประกอบที่ 6 หมายถึงไม้ ดาวดิน.....	53

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเกิดการรัฐประหารในประเทศไทยขึ้นหลายครั้งและบางครั้งเกิดขึ้นติดต่อกันจนเป็นเหตุการณ์ต่อเนื่อง เช่น จำนวน 2 ครั้งในปี พ.ศ. 2476 3 ครั้งระหว่างปี พ.ศ. 2490-2494 และ 3 ครั้งระหว่างปี พ.ศ. 2500-2514 โดยครั้งล่าสุดก็คือการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2557 ซึ่งนำโดย พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา จะเห็นได้ว่าลักษณะเด่นประการหนึ่งของการเมืองไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ก็คือ การรัฐประหารที่เกิดขึ้นอย่างมีแบบแผนและบทบาทของทหารทางการเมืองทหารถือเป็นกลุ่มอำนาจเก่าแก่ที่มีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในรัฐกำลังพัฒนารวมถึงมีความโดดเด่นในแง่สมรรถนะการใช้อำนาจและการจัดโครงสร้างภายในองค์กร ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ทหารก้าวเข้ามามีบทบาททางการเมืองคือการมีการบังคับบัญชาที่รวมศูนย์และเป็นลำดับชั้น ความมีระเบียบวินัย และมีการติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงานภายในองค์กรรวมถึงการรักพวกพ้อง และมีลักษณะเป็นองค์กรเอกเทศ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นลักษณะเด่นที่ทำให้ทหารเป็นองค์กรที่มีการจัดตั้งที่ดีที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับองค์กรอื่น ๆ ในสังคม (ดุลยภาค ปรีชารัชช, 2558)

สำหรับลักษณะเด่นของทหารในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีได้แก่ การสถาปนาระบอบอำนาจนิยม การแทรกแซงอำนาจทางการเมือง ซึ่งเกี่ยวพันกับโครงสร้างอำนาจรัฐ มรดกทางประวัติศาสตร์ และพื้นฐานทางวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ และการสร้างวาทกรรมเกี่ยวกับความมั่นคงและการปกป้องสถาบันต่าง ๆ (ดุลยภาค ปรีชารัชช, 2558) บทบาทของทหารในประเทศกำลังพัฒนาไม่ได้ลดลงเลยแม้แต่น้อยในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา การเข้าไปควบคุมอำนาจทางการเมืองอย่างตรงไปตรงมายังคงดำเนินต่อไปในประเทศเหล่านี้เช่นเดียวกับการทำรัฐประหารที่สำเร็จและล้มเหลว ซึ่งการปกครองของทหารอาจจะสำเร็จหรือล้มเหลวก็ได้ และการปกครองของทหารอาจจะมีพลเรือนเข้าร่วมด้วยในระดับแตกต่างกันไป (ไชยันต์ ไชยพร, 2557)

สำหรับการรัฐประหารครั้งล่าสุดของไทยถือว่าเป็นรัฐประหารครั้งที่ 13 ในประวัติศาสตร์ไทย รัฐประหารดังกล่าวเกิดขึ้นหลังวิกฤตการณ์การเมืองซึ่งเริ่มขึ้นในเดือนตุลาคม ปี พ.ศ. 2556 ซึ่งลุกลามจากการเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม และต่อต้านอิทธิพลของพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร ในการเมืองไทย ซึ่งก่อนหน้านี้คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(กปปส.) ที่มีนายสุเทพ เทือกสุบรรณ เป็นเลขาธิการ ได้จัดชุมนุมข้ามปีเพื่อกดดันให้รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ลาออก แล้วเปิดทางให้มีการปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง โดยกลุ่มดังกล่าวรวมตัวกันเป็นมวลชนขนาดใหญ่ (มติชนออนไลน์, 2557)

ท่ามกลางการกดดันอย่างหนักของกลุ่ม กปปส. นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ได้ประกาศยุบสภาในวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2556 อย่างไรก็ตาม รัฐมนตรีรักษาการที่เหลือบางส่วนไม่ยินยอมตามข้อเรียกร้องให้มีการปฏิรูปก่อนการเลือกตั้งของผู้ชุมนุมกลุ่ม กปปส. กระทั่งการเผชิญหน้าระหว่างฝ่าย กปปส. และฝ่าย นปช. ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก ได้ประกาศใช้กฎอัยการศึก โดยให้เหตุผลว่ามีผู้ชุมนุมหลายกลุ่มรวมทั้งกลุ่มผู้ไม่หวังดีใช้อาวุธสงครามทำร้ายประชาชนผู้บริสุทธิ์อย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มจะเกิดเหตุจลาจลขึ้นในหลายพื้นที่ ต่อมาในวันที่ 21 และ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ผู้อำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อย (ผอ.รส) ได้เชิญตัวแทน 7 ฝ่ายที่เกี่ยวข้องประชุมเพื่อหาทางออกให้กับประเทศที่สโมสรทหารบก อย่างไรก็ตาม ที่ประชุมไม่สามารถหาข้อสรุปได้ และเป็นการเปิดทางให้การเข้ามายึดอำนาจการปกครองของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) (ยอดพล เทพลีธา, 2557)

หลังจากที่ คสช. ได้ยึดอำนาจการปกครองแล้วมีการออกประกาศต่าง ๆ ตามมาอีกมากมาย เช่น ประกาศใช้กฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักร ประกาศห้ามบุคคลออกนอกเคหสถานในเวลาที่กำหนด และให้สถานีวิทยุกระจายเสียง สถานีโทรทัศน์ และโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมทุกแห่ง งดรายการปกติของทางสถานีและถ่ายทอดรายการจากสถานีโทรทัศน์กองทัพบก ประกาศให้รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2550 ล้มสวดลงชั่วคราว ยกเว้น หมวด 2 ว่าด้วยสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมทั้งให้คณะรัฐมนตรีรักษาการสิ้นสุดการปฏิบัติหน้าที่โดยให้อำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีเป็นอำนาจหน้าที่ของหัวหน้า คสช. และให้วุฒิสภาล้มสวดลงเช่นกัน ทั้งนี้ คสช. ยังได้ประกาศห้ามการชุมนุมเกิน 5 คนขึ้นไป และให้ผู้ชุมนุมยุติการชุมนุม และยังมีการเรียกให้บุคคลต่าง ๆ อาทิ รัฐมนตรี อดีตรัฐมนตรี รวมทั้ง นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตรอดีตนายกรัฐมนตรี นักการเมืองพรรคต่าง ๆ นักวิชาการ แกนนำและแนวร่วมกลุ่ม นปช.-กปปส. รวมกว่า 150 คนเข้ารายงานตัวกับ คสช.

แม้ว่า คสช. จะบังคับใช้กฎหมายห้ามการชุมนุม แต่ก็ยังมีการแสดงออกถึงการต่อต้านรัฐประหารในเชิงสัญลักษณ์ เช่น การจุดเทียนต้านรัฐประหารของกลุ่มอาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ การชูสามนิ้วอันเป็นสัญลักษณ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง “เดอะฮังเกอร์เกมส์” เพื่อสื่อถึงการอารยะขัดขืนและการกดขี่ข่มเหง ซึ่งปรากฏว่าการชูสามนิ้วได้รับความนิยมโดยเฉพาะในเครือข่ายทางสังคม (social network) นอกจากนั้น ยังมีการแสดงออกถึงสัญลักษณ์ที่มีสีสันมากขึ้น เช่น การนัดกินแซนด์วิช การอ่านหนังสือเรื่อง 1984 หรือการเปิดเพลงชาติฝรั่งเศส เป็นต้น (ข่าวสดออนไลน์, 2558) ท่ามกลางการเคลื่อนไหวในเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏขึ้นเป็นระลอก คสช.

ได้บังคับใช้กฎหมาย ที่ส่งผลกระทบต่อ การเคลื่อนไหวของกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองและสังคม อย่างเห็นได้ชัด เช่น การบุกค้นที่อยู่อาศัยของประชาชนผู้เห็นต่างทางการเมือง การควบคุมตัวผู้ที่ ออกมาเคลื่อนไหว รวมไปถึงการประกาศใช้มาตรา 44 ซึ่งมีใจความสำคัญ คือ การให้อำนาจแก่ หัวหน้า คสช. ในการระงับยับยั้ง หรือกระทำการใด ๆ ได้ ไม่ว่าจะการกระทำนั้นจะมีผลบังคับในทางนิติ บัญญัติ ในทางบริหาร หรือในทางตุลาการ ในกรณีที่หัวหน้า คสช. เห็นว่าเป็นการจำเป็นเพื่อ ประโยชน์ในการปฏิรูปการส่งเสริมความสามัคคีและความสมานฉันท์ของประชาชนในชาติ หรือเพื่อ ป้องกัน ระวัง หรือปราบปรามการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความสงบเรียบร้อยหรือความมั่นคง ของชาติ ราชบัลลังก์ เศรษฐกิจของประเทศ หรือราชการแผ่นดิน ทั้งนี้ การประกาศใช้มาตรา 44 รวมถึงการเรียกรายงานตัวเพื่อปรับทัศนคติยังส่งผลให้นักกิจกรรมและขบวนการทางสังคมในภาค อีสาน เช่น กลุ่มดาวดิน ต้องเผชิญกับอุปสรรคและข้อจำกัดในการเคลื่อนไหว (ยอดพล เทพลีธา, 2557)

กลุ่มดาวดินเกิดจากการรวมตัวของนักศึกษาคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่นในปี พ.ศ.2547 โดยในช่วงแรก ทางกลุ่มได้ลงพื้นที่ศึกษาประเด็นปัญหาพร้อมกับชาวบ้านในประเด็น ทรัพยากรโดยมีการเคลื่อนไหวที่สำคัญ เช่นการคัดค้านการขอประทานบัตรเหมืองทองคำที่อำเภอ วังสะพุงจังหวัดเลย และการเข้าร่วมการเคลื่อนไหวขับไล่รัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ในปี พ.ศ.2549 อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ที่ทำให้กลุ่มดาวดินเป็นที่รู้จักในหมู่สาธารณะชนอย่างแพร่หลาย คือ เหตุการณ์ที่มีนักศึกษาจากกลุ่มดาวดิน 5 คน ชู 3 นิ้ว และใส่เสื้อ “ไม่เอา-รัฐ-ประ-หาร” ต่อหน้าพล เอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและหัวหน้ารักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่จังหวัดขอนแก่น ในเดือนพฤศจิกายน ปี พ.ศ. 2557

จะเห็นได้ว่า พัฒนาการของกลุ่มดาวดินเริ่มจากการเป็นกลุ่มศึกษาปัญหาชาวบ้านในภาค อีสานซึ่งนำไปสู่การเคลื่อนไหวเรียกร้องให้รัฐแก้ไขปัญหาทรัพยากรอันเกิดจากการดำเนินการของ บริษัทธุรกิจขนาดใหญ่ รวมถึงยกเลิกการผูกขาดการจัดการทรัพยากร แต่ได้ปรับมาสู่การเคลื่อนไหว ทางการเมืองอย่างเต็มที่หลังเหตุการณ์รัฐประหารปี พ.ศ.2557 ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาว่า รัฐประหารปี พ.ศ. 2557 ส่งผลต่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินอย่างไร และกลุ่มดาวดินมีการ ปรับตัวอย่างไรภายใต้สถานการณ์ในปัจจุบัน โดยแบ่งระยะเวลาในการศึกษาออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรก ศึกษาแนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินก่อนการเข้ามาของคณะรักษาความสงบ แห่งชาติ ตั้งแต่ช่วงการก่อตั้งกลุ่มดาวดินคือปี พ.ศ.2547 จนถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557 และช่วง ที่สอง ศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการรัฐประหาร พ.ศ.2557 ต่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน และการปรับตัวของกลุ่มดาวดินหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2557 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2559)

ทั้งนี้ ผู้วิจัยเริ่มศึกษาการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินนับจากปีพ.ศ.2547 เนื่องจากเป็น ช่วงเวลาในการก่อตั้งกลุ่มดาวดิน ซึ่งแม้ทางกลุ่มจะไม่มี การเคลื่อนไหวมากนัก แต่การวิเคราะห์การ

เคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินในช่วงเวลาดังกล่าวจะทำให้เห็นทิศทางและกระบวนการในการก่อตัวของกลุ่มได้เป็นอย่างดี

1.2 คำถามหลักในการวิจัย

1. กลุ่มดาวดินมีแนวทางการเคลื่อนไหวอย่างไร ในช่วงระหว่าง ปีพ.ศ. 2547-2557
2. กลุ่มดาวดินปรับแนวทางการเคลื่อนไหว ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธี อย่างไร ภายหลังจากที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เข้ามามีอำนาจในการบริหารประเทศ

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินในช่วงระหว่าง ปีพ.ศ. 2547-2557
2. เพื่อวิเคราะห์การปรับแนวทางการเคลื่อนไหว ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีของกลุ่มดาวดิน ภายหลังจากการเข้ามาบริหารประเทศของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)

1.4 วิธีการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาแนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน โดยแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ กลุ่มดาวดินมีแนวทางการเคลื่อนไหวอย่างไร ในช่วงระหว่าง ปีพ.ศ. 2547-2557 และกลุ่มดาวดินมีการปรับแนวทางการเคลื่อนไหว ยุทธศาสตร์และยุทธวิธี อย่างไร ภายหลังจากที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เข้ามามีอำนาจในการบริหารประเทศ ทั้งนี้ ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยทั้งหมดมีระยะเวลาตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2558 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2559 โดยผู้วิจัยลงเก็บข้อมูลภาคสนามระหว่าง เดือนธันวาคม พ.ศ. 2558 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2559

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ของงานวิจัยชิ้นนี้ ได้แก่ สมาชิกกลุ่มดาวดินจำนวน 10 คน และสมาชิกของเครือข่ายพันธมิตรที่ร่วมเคลื่อนไหวกับกลุ่มดาวดิน 5 คน ได้แก่ สมาชิกของกลุ่มประชาธิปไตยใหม่ กลุ่มปวกหักมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และกลุ่มขบวนการอีสานใหม่

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งประกอบด้วย การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study)

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ แอลงการณ ประกาศ และ คำสั่งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เอกสารเผยแพร่ของกลุ่มดาวดิน รวมทั้งข่าวใน หนังสือพิมพ์ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 ถึงปี พ.ศ.2559 เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับทิศทางการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินในภาพรวม ภายใต้การกำหนดประเด็น ของสื่อ

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content Analysis) เพื่ออธิบายและพรรณนาผลพวงทางการเมืองจากการรัฐประหารปี พ.ศ. 2557 ในฐานะที่เป็นบริบท แวดล้อมการปรับแนวทางการเคลื่อนไหว ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีของกลุ่มดาวดิน รวมทั้งเพื่อการ พรรณนาและอธิบายแนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินทั้งก่อนและหลังรัฐประหารปี 2557 ซึ่ง อาจสอดคล้องหรือขัดแย้งกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกในการศึกษาภาคสนาม อนึ่ง การ วิเคราะห์ข่าวในหนังสือพิมพ์ยังสะท้อนให้เห็นถึงภาพตัวแทนของกลุ่มดาวดิน ที่ปรากฏในความรู้ ของสาธารณชนอีกด้วย

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบและยืนยันความถูกต้องเที่ยงตรงของ ข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์ โดยการใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้า (triangulation) ด้านข้อมูลด้วย

2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field study)

ผู้วิจัยสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มดาวดินจำนวน 10 คน โดยเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ทราบถึง มุมมอง ความคิด ความเชื่อ และอุดมการณ์ ที่กำกับแนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่ม ดาวดิน ก่อนและหลังการรัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) รวมถึงพลวัต ซึ่งรวมถึง ความขัดแย้งและการประสานแนวคิดระหว่างสมาชิกในกลุ่มดาวดินด้วย นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ สัมภาษณ์เชิงลึกสมาชิกในเครือข่ายพันธมิตรที่ร่วมเคลื่อนไหวกับกลุ่มดาวดิน เพื่อให้เห็นภาพสะท้อน ของแนวทางการเคลื่อนไหว รวมทั้งมุมมอง ความคิด ความเชื่อ และอุดมการณ์ของกลุ่มดาวดิน จาก มุมมองของคนนอกกลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยยังสามารถใช้ข้อมูลที่ได้ในการตรวจสอบสามเส้าด้วย

3. ชั้นสรุปผลการศึกษา

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้มา อธิบายถึงแนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน ในช่วงระหว่างปีพ.ศ. 2547-2557 และวิเคราะห์ ผลกระทบจากการเข้ามามีอำนาจในการบริหารประเทศของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ต่อ การปรับแนวทางการเคลื่อนไหว ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีของกลุ่มดาวดิน

ทั้งนี้ งานวิจัยชิ้นนี้มีประเด็นที่อาจไม่สอดคล้องต่อมุมมองของคนทั่วไปต่อกลุ่มดาว ดิน กล่าวคือ ในสายตาของสาธารณชนนั้น กลุ่มดาวดินถูกมองว่าได้รับอิทธิพลจากไฟ ดาวดิน คุณจตุ ภัทร์ บุญภัทรรักษา (ไฟ ดาวดิน) อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาในวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้กลับชี้ให้เห็นถึงการ พยายามรักษาระยะห่างระหว่างกลุ่มดาวดินในปัจจุบันกับการเคลื่อนไหวของไฟ ซึ่งข้อสังเกตดังกล่าว

ถือเป็นประเด็นที่สะท้อนให้เห็นอย่างสำคัญเกี่ยวกับพัฒนาการการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินระหว่างปี 2547 ถึงปัจจุบัน

1.5 นิยามศัพท์

รัฐประหาร หมายถึง การเข้ายึดอำนาจรัฐบาลโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2557

ขบวนการทางสังคม หมายถึง การกระทำรวมหมู่ที่มุ่งปลดปล่อยตนเองออกจากค่านิยมวัฒนธรรม สถาบันทางสังคมที่ลงรากปักฐานครอบงำอยู่ โดยมีจุดมุ่งหมายในการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม

ยุทธศาสตร์ หมายถึง แผน หรือแนวทางในการดำเนินงานรวมถึงเป้าหมาย หรือจุดยืนของกลุ่ม เช่น การประนีประนอมระหว่างรัฐ ทุน และนักพัฒนาเอกชน การใช้ช่องทางทางการเมืองแบบปกติ การเคลื่อนไหวเฉพาะหน้าเป็นบางกรณี

ยุทธวิธี หมายถึง วิธีการที่จะนำไปสู่เป้าหมายของกลุ่มที่มีการกำหนดรายละเอียดไว้อย่างละเอียดและชัดเจน เช่น ขั้นตอนในการดำเนินงาน หรือกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ การขัดขวางทำทนายระบบปกติ

แนวทางการเคลื่อนไหว หมายถึง รูปแบบและวิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่มที่วางไว้เพื่อจะปฏิบัติ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงแนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2547-2557
 2. ได้ทราบถึงการปรับแนวทางการเคลื่อนไหว ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีของกลุ่มดาวดิน
- ภายหลังจากการเข้ามาบริหารประเทศของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)

พูน ปณ ทิโต ชีเว

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง ผลกระทบจากการรัฐประหารปี พ.ศ. 2557 ต่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน มุ่งตอบคำถามวิจัยว่าก่อนการเข้ามาของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ กลุ่มดาวดินมีแนวทางการเคลื่อนไหวอย่างไร โดยเน้นศึกษาในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2547 จนถึงปี พ.ศ. 2559 และกลุ่มดาวดิน มีการปรับแนวทางการเคลื่อนไหว ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธี อย่างไร ภายหลังจากที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เข้ามามีอำนาจในการบริหาร โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับทหารกับการเมือง
 - 2.1.1 ทหารกับการแทรกแซงทางการเมือง
- 2.2 ทฤษฎีขบวนการทางสังคม
 - 2.2.1 ทฤษฎีการระดมทรัพยากร
 - 2.2.2 ทฤษฎีกระบวนการทางการเมือง
 - 2.2.3 ทฤษฎีการสร้างกรอบโครงสร้างความคิด
- 2.3 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับทหารกับการเมือง

ปัจจัยหลักในการแทรกแซงทางการเมืองของทหารคือการที่คณะทหารมีความเชื่อและยอมรับหลักการที่นักการเมืองพลเรือนจะมีอำนาจสูงสุดได้มาน้อยเพียงใด ในแง่นี้การศึกษาทหารกับการแทรกแซงทางการเมืองอาจช่วยในการวิเคราะห์การแทรกแซงบทบาทและกิจกรรมของฝ่ายพลเรือนและการยึดอำนาจทางการเมืองของทหาร รวมทั้งผลกระทบจากการยึดอำนาจที่มีผลต่อกลุ่มเคลื่อนไหวรวมทางการเมือง

2.1.1 ทหารกับการแทรกแซงทางการเมือง

นับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน นักวิชาการหลายท่านได้อธิบายถึง ปัจจัยที่ทำให้ทหารเข้ามาแทรกแซงกิจกรรมของฝ่ายพลเรือนและยึดอำนาจทางการเมือง ซึ่งหนึ่งในข้อถกเถียงสำคัญคือ

ความเป็นทหารอาชีพทำให้ทหารแทรกแซงกิจกรรมของฝ่ายพลเรือนหรือไม่ นักวิชาการกลุ่มหนึ่ง เช่น ไฟเนอร์ (Finer) (ประชาเทพ เกษตรกุล, 2535) ระบุว่า ทหารจะต้องได้รับการอบรมให้มีลักษณะความคิดแบบพลเรือนจึงจะยอมรับอำนาจสูงสุดของพลเรือน โดยหากยิ่งปล่อยให้ทหารได้เพิ่มพูนวิชาชีพและกำลังของตนมากเท่าไร ก็ยิ่งจะเป็นการช่วยให้ทหารฉวยโอกาสเข้าแทรกแซงกิจกรรมของฝ่ายพลเรือนมากยิ่งขึ้นเท่านั้น ในขณะที่นักวิชาการอีกกลุ่ม เช่น ฮันดิงตัน (ประชาเทพ เกษตรกุล, 2535) เชื่อว่า การเพิ่มพูนวิชาชีพทางทหาร การสนับสนุนงบประมาณทางการทหาร และการสนับสนุนให้มีการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือทางการทหารที่ทันสมัย และมีคุณภาพสูงในการทำลายล้าง จะทำให้ทหารหันมาสนใจแต่ในกิจกรรมทางด้านทหาร และจะเป็นองค์กรทหารสมัยใหม่ที่มีความเป็นทหารอาชีพ คือเป็นผู้ที่สนใจเฉพาะแต่เรื่องกิจกรรมของทหารไม่สนใจการเมืองหรือเป็นกลางทางการเมือง และยอมอยู่ใต้การควบคุมของพลเรือน ซึ่งแนวคิดนี้เชื่อว่าความเป็นทหารอาชีพไม่เกี่ยวกับการแทรกแซงทางการเมือง (ชญาสินี ป้องกัน, 2553) และทหารที่มีความเป็นวิชาชีพสูงจะยอมรับอำนาจทางการเมืองของฝ่ายพลเรือนมากขึ้น

ในทางกลับกัน นักวิชาการบางท่านมองว่าปัจจัยที่ทำให้ทหารเกี่ยวข้องกับการแทรกแซงทางการเมือง คือการที่การเมืองมาอยู่เกี่ยวกับทหาร เช่น การผูกมิตร หรือควบคุมทหารของนักการเมืองในระบบรัฐสภา ในกรณีของประเทศไทยในทางประวัติศาสตร์แล้ว การที่สถาบันรัฐสภาไม่อาจเป็นเวทีของนักการเมืองได้อย่างแท้จริง มีผลต่อการแทรกแซงทางการเมืองของทหารเพราะนักการเมืองที่ต้องการแน่ใจว่าตำแหน่งของตนเองจะมั่นคงนั้น จะต้องผูกมิตรหรือควบคุมทหารให้ได้ ซึ่งการผูกมิตรกับทหารนั้นเกี่ยวข้องกับการแต่งตั้งโยกย้ายทหาร เพื่อให้ทหารฝ่ายที่ตนสนับสนุนได้อยู่ในส่วนที่คุมกำลัง การที่การเมืองมาอยู่เกี่ยวกับทหารมีส่วนทำให้ทหารต้องยุ่งเกี่ยวกับการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น นักวิชาการบางกลุ่มจึงเสนอว่าควรทำให้ระบบการเมืองแบบรัฐสภาทำงานของมันได้อย่างเต็มที่ เพื่อให้การเมืองเล็กยุ่งเกี่ยวกับฝ่ายทหาร และทหารจะกลับไปเป็นทหารมืออาชีพที่เล็กยุ่งกับการเมืองในที่สุด (ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร, 2553) ทั้งนี้ กระบวนการคิด และการสนับสนุนของพลเรือนถือเป็นปัจจัยสำคัญที่อาจเปิดทางให้การแทรกแซงทางการเมืองของทหาร โดยกระบวนการคิดที่ว่า ทหารจะไม่กลับเข้ามายึดอำนาจอีก การเปิดโอกาสให้เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “อศวินม้าขาว” ขึ้น กล่าวคือ เป็นกระบวนการคิดที่ว่า เมื่อเกิดวิกฤตทางการเมืองของประเทศ ทหารจะเป็นเสมือนผู้เข้ามาปราบยุคเข็ญของประเทศจากการกระทำของรัฐบาลฝ่ายพลเรือนในแบบของ “คนดีศรีสังคม” (สุรชาติ บำรุงสุข, 2558) ในส่วนของการสนับสนุนของพลเรือนนั้น การเคลื่อนไหวของกลุ่มปีกขวาที่ประกอบไปด้วย ชนชั้นนำ ชนชั้นกลางในเมือง ปัญญาชน เอ็นจีโอ และสื่อมวลชนที่ออกมาเป็นผู้เรียกร้องให้ทหารยึดอำนาจเพื่อโค่นล้มรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการแทรกแซงการเมืองของทหาร (สุรชาติ บำรุงสุข, 2558) ในกรณีของการรัฐประหาร ปี พ.ศ. 2549 สุรชาติ บำรุงสุข (สุรชาติ บำรุงสุข, 2558) มองว่า ความพยายามที่จะทำให้บทบาททหารดำรง

อยู่ได้อย่างยั่งยืน คือการวางกรอบในรัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 ให้เกิดการเมืองที่ฝ่ายบริหารอ่อนแอ เพื่อให้กองทัพสามารถดำรงบทบาทของตนเองได้อย่างเสรี (สุรชาติ บำรุงสุข, 2558) ทั้งนี้ การตรากฎหมาย โดยที่ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมเป็นการรักษาไว้ซึ่งระบบที่ผู้อยู่ในอำนาจรัฐต้องการดำรงรักษา แต่เนื่องจากระบบความเชื่อ และวัฒนธรรมประเพณี อาจจะไม่สามารถอยู่ได้ตลอดไป จึงจำเป็นต้องมีการเปิดโอกาสให้คนที่อยู่นอกกลุ่มผู้ใช้อำนาจรัฐ ได้มีโอกาสเข้าสู่ระบบ โดยการให้เข้ามาดำรงตำแหน่งในองค์กรของรัฐ โดยมีการออกกฎหมายและการอ้างเหตุผลเพื่อสนับสนุน (ลิขิต ธีรเวคิน, 2556) ซึ่งการดำเนินการดังกล่าว เกิดขึ้นจากเครือข่าย ความร่วมมือของเทคโนโลยีสารสนเทศกลุ่มนักนิติศาสตร์ ทั้งนี้ จากอดีตถึงปัจจุบัน พบว่า การยึดอำนาจมักอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มคนเหล่านี้ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2550)

ในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับเครือข่ายพันธมิตร และผู้สนับสนุน ซึ่งทำให้เกิดการทหารแทรกแซงทางการเมืองได้อย่างยาวนานขึ้น โดยศึกษาในมุมกลับว่า ความร่วมมือดังกล่าว ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างไรบ้างต่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน ที่แสดงจุดยืนว่าเห็นต่างกับรัฐประหารอย่างต่อเนื่อง

2.2 ทฤษฎีขบวนการทางสังคม

2.2.1 ทฤษฎีระดมทรัพยากร (resource mobilization theory)

ทฤษฎีการระดมทรัพยากรเป็นทฤษฎีหนึ่งในการวิเคราะห์การเมืองของขบวนการทางสังคม ที่นักสังคมศาสตร์สหรัฐอเมริกาได้พัฒนาขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1970 โดยหัวใจสำคัญของทฤษฎีการระดมทรัพยากร คือการอธิบายการเกิดและพัฒนาขบวนการทางสังคมไปสู่ความเข้มแข็งตลอดจนความสำเร็จของขบวนการทางสังคม กระบวนการระดมทรัพยากรและยุทธวิธีการเคลื่อนไหวจึงเป็นจุดเน้นสำคัญในการวิเคราะห์ของทฤษฎีระดมทรัพยากร (ประภาส ปันตบแต่ง, 2552) และดังนั้น ทฤษฎีระดมทรัพยากรจึงให้ความสนใจต่อประเด็นคำถามในเรื่ององค์การการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยเฉพาะในมิติด้านทรัพยากร ผู้นำ และยุทธวิธีการเคลื่อนไหว รวมทั้งการวิเคราะห์โครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่เอื้อหรือเป็นอุปสรรคขัดขวางปฏิบัติการของขบวนการทางสังคม (ประภาส ปันตบแต่ง, 2552)

ในแง่ของบทบาทของผู้หน้านั้น ได้แก่ การสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วม เป็นผู้ตัดสินใจเพื่อดำเนินงานและการใช้ยุทธวิธี การสร้างเครือข่ายพันธมิตรและการสร้างพันธมิตร

องค์การการเคลื่อนไหว หมายถึง องค์การที่มีลักษณะซับซ้อน เป็นทางการ และมีจุดหมายที่ชัดเจน ที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนเพื่อให้บรรลุจุดหมายของขบวนการ ได้แก่ การรวบรวมสมาชิกและ

ทรัพยากร เช่น เงิน แรงงาน ความสมานฉันท์ สร้างกิจกรรม ปรับเป้าหมายและยุทธวิธีให้เหมาะสมกับสถานการณ์

ยุทธวิธีการเคลื่อนไหว คือ วิธีการเคลื่อนไหวเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ได้แก่ การระดมมวลชนและผู้สนับสนุน การสร้างอัตลักษณ์ร่วม การแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ การประนีประนอมระหว่าง รัฐทุน และนักพัฒนาเอกชน การเคลื่อนไหวเฉพาะหน้าเป็นบางกรณี และการขัดขวางทำลายระบบปกติ

โครงสร้างโอกาสทางการเมือง หมายถึง การใช้ช่องทางทางการเมืองแบบปกติ และการใช้ช่องทางทางการเมืองแบบปิด

จากที่กล่าวมาข้างต้น ทฤษฎีการระดมทรัพยากรให้ความสำคัญกับมิติต่างๆ ได้แก่ มิติด้านยุทธวิธีการต่อสู้ ยุทธวิธีการระดมผู้สนับสนุน ยุทธวิธีการดึงสาธารณชน บทบาทของแกนนำ กระบวนการเรียนรู้ และความพร้อมของสมาชิก อย่างไรก็ตาม มิติเหล่านี้ยังขาดคำอธิบายในเชิงการเมืองและในเชิงสถาบัน ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของกลุ่มเคลื่อนไหวหรือขบวนการทางสังคม ประเด็นทั้งสองเป็นประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ ทฤษฎีกระบวนการทางการเมืองให้ความสนใจ

2.2.2 ทฤษฎีกระบวนการทางการเมือง (political process theory)

ทฤษฎีกระบวนการทางการเมืองพัฒนามาจากฐานการวิเคราะห์ทฤษฎีการระดมทรัพยากรเดิม โดยเป็นการวิเคราะห์เงื่อนไขและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกำเนิด พัฒนาการการเติบโต รวมถึงความสำเร็จและความล้มเหลวในการบรรลุเป้าหมายของขบวนการทางสังคม ทั้งนี้ ทฤษฎีกระบวนการทางการเมืองเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่งผลโดยอ้อมต่อการประกอบสร้างสัมพันธภาพทางอำนาจที่ดำรงอยู่ในสังคมขึ้นมาใหม่ โดยส่งผลกระทบต่อขบวนการทางสังคมในลักษณะที่เอื้อให้เกิดหรือเป็นอุปสรรคต่อการเคลื่อนไหวประท้วงทางสังคมมากกว่าจะส่งผลกระทบโดยตรง ทฤษฎีกระบวนการทางการเมืองได้ให้ความสำคัญกับมิติด้านการเมืองและมิติเชิงสถาบัน โดยอธิบายว่าขบวนการทางสังคมนั้นถูกกำหนดรูปแบบโดยชุดของข้อจำกัดและโอกาสทางการเมือง อย่างไรก็ตาม โอกาสทางการเมืองที่เอื้อหรือเป็นอุปสรรคต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนี้นอกจากจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมแล้ว ขบวนการทางสังคมยังสามารถสร้างโอกาสทางการเมืองขึ้นเองได้จากการเคลื่อนไหวต่อสู้และสามารถส่งต่อให้กับขบวนการทางสังคมอื่นๆ อีกด้วย (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552)

ทฤษฎีกระบวนการทางการเมืองเน้นไปที่ปัจจัยสำคัญ ที่นำมาซึ่งการก่อกำเนิด พัฒนาการ ความเข้มแข็ง-อ่อนแอ ความก้าวหน้า-ถดถอย ความสำเร็จ-ล้มเหลว และการสร้างผลสะท้อน ของขบวนการทางสังคม ปัจจัยดังกล่าวรวมถึง ระดับความพร้อม โอกาสทางการเมือง และฝ่ายต่อต้านกระบวนการทางสังคม ทั้งนี้ ปัจจัยที่มีผลเป็นอย่างสูง ได้แก่

ประการแรก ระดับความพร้อมด้านองค์กร (degree of organizational readiness) หรือระดับความเข้มแข็งขององค์กร มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ผู้นำหรือแกนนำในองค์กร การเคลื่อนไหว ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งการเคลื่อนไหว หรือผู้ประกอบการทางการเมือง ซึ่งทำหน้าที่ในการระดมทรัพยากรหรือชักนำผู้คนที่ได้รับความเดือดร้อนเข้ามาร่วมเคลื่อนไหว และเป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานและการใช้ยุทธวิธี

การคัดสรรสมาชิกและโครงสร้างแรงจูงใจ เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้องค์กรมีความเข้มแข็ง โดยในองค์กรหรือขบวนการทางสังคมที่ให้ความสำคัญกับการคัดสรรสมาชิกที่ผ่านการจัดตั้งและผ่านการเคลื่อนไหวมาก่อน สมาชิกจะมีความพร้อม มีความยึดมั่นผูกพัน มีแรงกระตุ้นในการเข้าร่วมขบวนการ มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และมีความเป็นเอกภาพ ซึ่งเป็นผลจากการสืบทอดจากองค์กรและขบวนการทางสังคมเดิมก่อนที่จะมาเข้าร่วมกับองค์กรและการเคลื่อนไหวใหม่ (ประภาส ปันตบแต่ง, 2552) ทั้งนี้ ความเป็นเอกภาพของสมาชิกมีความสำคัญต่อการระดมสมาชิกใหม่และการเคลื่อนไหวจึงช่วยรักษาความเป็นขบวนการทางสังคมไว้ได้อย่างต่อเนื่อง โดยความเป็นเอกภาพเกิดจากการสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกอยากเข้ามามีส่วนร่วมเคลื่อนไหวกับองค์กร ดังนั้น ขบวนการทางสังคมที่สามารถสร้างแรงจูงใจจนเกิดความเป็นเอกภาพในหมู่สมาชิกได้ จึงย่อมมีประสิทธิภาพทั้งในด้านการระดมสมาชิกใหม่และด้านการเคลื่อนไหว (ประภาส ปันตบแต่ง, 2552)

ประการที่สอง ระดับความพร้อมทางด้านจิตสำนึกของการต่อสู้ (level of insurgent consciousness) หมายถึง เจื่อนใจที่จะนำไปสู่การเกิดจิตสำนึกร่วมในการต่อสู้ร่วมกัน ได้แก่ การมีเป้าหมายร่วม ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้เข้าร่วม (ประภาส ปันตบแต่ง, 2552)

ประการที่สาม โครงสร้างโอกาสทางการเมือง (political opportunity structure) หมายถึง เหตุการณ์หรือกระบวนการทางสังคมในระดับกว้าง ที่มีผลทำให้โครงสร้างหรือสถาบันทางการเมืองซึ่งลงรากปักฐานในระบบการเมืองปกติอยู่ในขณะนั้นมีการเปลี่ยนแปลงจนก่อให้เกิดสัมพันธ์ภาพแบบใหม่ และทำให้เกิดโอกาสทางการเมืองที่เอื้อหรือไม่เอื้อต่อขบวนการเคลื่อนไหว (ประภาส ปันตบแต่ง, 2552)

ทั้งนี้ ตัวชี้วัดโครงสร้างโอกาสทางการเมือง มีลักษณะกว้างๆ 6 ประการ (ประภาส ปันตบแต่ง, 2552) ได้แก่

1. ระดับการเปิดหรือปิดของระบบทางการเมือง (degree of openness or closure of polity) เช่น ลักษณะกลไกของรัฐที่มีการกระจายอำนาจหรือมีลักษณะการรวมศูนย์ต่ำ และมีระบบราชการที่ไม่เข้มแข็ง

2. เสถียรภาพหรือความไร้เสถียรภาพของระเบียบทางการเมือง (stability or instability of political alignments) เช่น ความขัดแย้งและแตกแยกในหมู่ชนชั้นนำทางการเมือง กลุ่ม องค์กร และสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ

3. การมีหรือไม่มีพันธมิตรหรือกลุ่มสนับสนุน (presence or absence of allies and support groups) โดยในประเด็นนี้เกี่ยวข้องกับ เครือข่ายพันธมิตร การสร้างพันธมิตร และการร่วมมือกันนักกฎหมายหรือนักนิติศาสตร์

4. โอกาสระดับพื้นฐาน (fundamental opportunity) ซึ่งค่อนข้างเปลี่ยนแปลงได้ยาก เช่น ธรรมชาติและโครงสร้างของระบบการเมือง ความเข้มแข็งและความอ่อนแอของรัฐ ความสามารถของรัฐและรูปแบบในการปราบปราม ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองและสังคม

5. โอกาสที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันและเปลี่ยนแปลงง่าย (immediate opportunity) เช่น การเพิ่มขึ้นของระดับการเข้าถึงระบบและพื้นที่ที่การตัดสินใจทางการเมือง การจัดระเบียบทางการเมือง ความขัดแย้งหรือการแตกแยกในหมู่ชนชั้นนำทางการเมือง การมีพันธมิตรที่มีอิทธิพล การปราบปรามและการส่งเสริมขบวนการ เป็นต้น ซึ่งโอกาสเหล่านี้ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเคลื่อนไหวเฉพาะหน้าเนื่องจากเกิดขึ้นอย่างฉับพลัน

ประการที่สี่ ฝ่ายต่อต้านขบวนการทางสังคม (counter-movement) ซึ่งหมายถึง ขบวนการทางสังคมที่มีข้อเรียกร้องที่ตรงกันข้ามกับขบวนการทางสังคม โดยข้อเรียกร้องของฝ่ายต่อต้านมักจะถูกกระตุ้นจากข้อเรียกร้องของขบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นก่อนหน้า ดังนั้น ฝ่ายต่อต้านในอีกความหมายหนึ่งจึงมีลักษณะเป็นขบวนการโต้กลับ (reactive movement) โดยอาจมีลักษณะต่อต้านการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างของสังคมหรือเพื่อรักษาสถานะทางสังคมเดิมก็ได้

การเกิดขึ้นของขบวนการทางสังคมและการเคลื่อนไหวเพื่อให้บรรลุเป้าหมายย่อมต้องเผชิญหน้ากับกลุ่มที่เสียผลประโยชน์หรือฝ่ายต่อต้าน เพราะการได้ประโยชน์ของกลุ่มหนึ่งย่อมหมายถึงการสูญเสียผลประโยชน์ของอีกกลุ่มหนึ่ง โดยการเกิดฝ่ายต่อต้านนอกจากจะเกี่ยวข้องกับเป้าหมายของขบวนการทางสังคมที่ทำให้เกิดการสูญเสียผลประโยชน์และความขัดแย้งด้านอุดมการณ์ ความเชื่อ และการต้องการปกป้องสถานภาพและความมั่นคงทางสังคมของกลุ่มตรงข้ามแล้ว ยังเกี่ยวข้องกับความสำเร็จและระดับของความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายของขบวนการทางสังคมด้วย เพราะยิ่งขบวนการสามารถบรรลุผลสำเร็จได้ในระดับที่สูงเท่าใดก็จะเป็นการคุกคามและกระตุ้นให้เกิดการระดมเพื่อจัดตั้งฝ่ายต่อต้านมากยิ่งขึ้น (ประภาส ปันตบแต่ง, 2552)

ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้นำประเด็นจากทั้ง ทฤษฎีระดมทรัพยากร และทฤษฎีกระบวนการทางการเมือง เช่น ประเด็นองค์การเคลื่อนไหวทางด้านสังคม (ซึ่งเกี่ยวพันกับมิติด้านทรัพยากร ผู้นำ การคัดสรรสมาชิก และยุทธวิธี) และระดับความพร้อมขององค์กร ระดับความพร้อมด้านจิตสำนึกในการต่อสู้ โครงสร้างโอกาสทางการเมือง และประเด็นฝ่ายต่อต้านขบวนการทางสังคม มาวิเคราะห์ผลกระทบของรัฐประหารปี พ.ศ. 2557 ต่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน ซึ่งในประเด็นนี้ ผู้วิจัยจะได้เปรียบเทียบกับแนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน ก่อนการรัฐประหารในปี พ.ศ.

2557 อีกทั้งผู้วิจัยยังได้ใช้ประเด็นดังกล่าวมาข้างต้น มาวิเคราะห์การปรับ ยุทธศาสตร์ของกลุ่มดาว ดิน ภายหลังจากที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เข้ามามีอำนาจในการบริหารประเทศ

2.2.3 ทฤษฎีการสร้างกรอบโครงความคิด

การสร้างกรอบโครงความคิดเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวกับขบวนการทางสังคม ซึ่งให้ความสำคัญกับประเด็นที่แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับขบวนการทางสังคมก่อนหน้านี้ละเลย คือ “การสร้างความหมาย” หรือการผลิตความคิดและความหมายต่างๆ เพื่อระดมพลังการสร้างเปลี่ยนแปลงโดยขบวนการทางสังคม ซึ่งอาจจะเป็นตัวชี้ขาดของความสำเร็จในการระดมพลังของขบวนการทางสังคม

การสร้างกรอบโครงความคิดปฏิบัติการผ่านกรอบการกระทำรวมหมู่ 3 กรอบ คือ *กรอบการวินิจฉัยปัญหา (diagnostic framing)* ซึ่งหมายถึงการระบุปัญหา ลักษณะของปัญหา และสาเหตุของปัญหา เพื่อให้มีเป้าหมายในการกระทำสิ่งต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหา *กรอบแนวทางการออกของปัญหา (prognostic framing)* หมายถึง ข้อเสนอในการแก้ไขปัญหา แผนการแก้ไขปัญหา หรือยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหา ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับการวินิจฉัยถึงสาเหตุของปัญหา *กรอบการสร้างแรงจูงใจ (motivational framing)* มีเป้าหมายเพื่อดึงคนเข้ามาร่วมกับขบวนการ ซึ่งเป็นการกระทำผ่านภาษาและการใช้ศัพท์ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้กลุ่มต่างๆ เข้าร่วมและสนับสนุนขบวนการ (มณีมัย ทองอยู่, 2557)

อย่างไรก็ตาม การสร้างกรอบโครงความคิดจะไม่สามารถส่งผลให้เกิดการระดมพลังได้อย่างจริงจัง หากไม่สามารถเชื่อมต่อกับผู้สนับสนุนขบวนการองค์กรการเคลื่อนไหวต่างๆ รวมทั้งผู้ที่มีศักยภาพที่จะเป็นผู้สนับสนุนขบวนการที่อยู่วงนอกออกไป โดยผ่านการสร้างพันธมิตรทางกรอบโครงความคิด (มณีมัย ทองอยู่, 2557)

ทั้งนี้ กระบวนการสร้างพันธมิตรทางกรอบโครงความคิด (framealignment processes) หมายถึง การเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดที่ถูกปรับ ผ่านการตีความหมายของปัจเจกกับองค์กรการเคลื่อนไหว จนทำให้ค่านิยม และความเชื่อของปัจเจก กับกิจกรรมเป้าหมาย และอุดมการณ์ขององค์กรการเคลื่อนไหว มีลักษณะเข้ากันและส่งเสริมกัน (มณีมัย ทองอยู่, 2557) ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. การเชื่อมโยงกรอบโครงความคิด (frame bridging) ซึ่งหมายถึง การเชื่อมโยงกรอบความคิดตั้งแต่สองกรอบขึ้นไป ที่มีความสอดคล้องกันในประเด็นปัญหาและความคิดต่อทางออกของปัญหา แต่ยังไม่สามารถเชื่อมต่อกันได้ ด้วยอุปสรรคเชิงวิธีการหรือเชิงการจัดการ ซึ่งการเชื่อมโยงกรอบโครงความคิดสามารถทำได้ ทั้งในระดับระหว่างองค์กร ระหว่างปัจเจก หรือระหว่างองค์กรกับปัจเจก

2. การขยายกรอบโครงความคิด (frame amplification) หมายถึง การทำกรอบโครงความคิดเกี่ยวกับประเด็นปัญหาและเหตุการณ์ ให้มีความชัดเจนและมีชีวิตชีวา และเชื่อมโยงเหตุการณ์เข้ากับชีวิตคน ซึ่งการที่คนเราจะให้การสนับสนุนหรือเข้าร่วมขบวนการทางสังคม ขึ้นอยู่กับความชัดเจนและความมีชีวิตชีวาของกรอบโครงความคิด

3. การยืดกรอบโครงความคิด (frame extension) คือ การปรับกรอบโครงความคิดที่เกี่ยวกับเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และกิจกรรมของขบวนการให้เชื่อมโยงกับกลุ่มเป้าหมายที่อยู่นอกขบวนการ ซึ่งสาเหตุที่ต้องมีการยืดกรอบโครงความคิด เนื่องจากบางครั้ง วัตถุประสงค์หรือกิจกรรมของขบวนการไม่สอดคล้องกับประเด็นปัญหา ความสนใจ หรือทัศนคติของกลุ่มเป้าหมายที่ขบวนการต้องการระดมเข้ามาร่วมในขบวนการ จึงทำให้คนเหล่านี้ไม่เห็นความสำคัญในการเข้าร่วมขบวนการ

4. การเปลี่ยนกรอบโครงความคิด (frame transformation) คือ เมื่อกรอบโครงความคิดเดิมที่องค์กรได้เสนอไว้ไม่สอดคล้อง หรือขัดกับหลักจริยธรรมของรูปแบบการดำเนินชีวิต ดังนั้นองค์กรการเคลื่อนไหว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างค่านิยมใหม่เพื่อทำลายความหมายเดิมและความเข้าใจแบบเก่า ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำเพื่อให้ขบวนการทางสังคมได้รับการสนับสนุนจากประชาชน

การสร้างกรอบโครงความคิดและการสร้างพันธมิตรทางกรอบโครงความคิด ส่งผลสะท้อนในแง่ของประสิทธิผลหรือศักยภาพในการระดมมวลชนที่ ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่

1. ความน่าเชื่อถือของกรอบโครงความคิด (credibility of frame) ซึ่งขึ้นอยู่กับ 3 ปัจจัยหลักคือ *ความสอดคล้องของกรอบโครงความคิด* ซึ่งต้องมีความสอดคล้องกันระหว่างความเชื่อ ข้ออ้าง และการกระทำ *ความน่าเชื่อถือด้านข้อมูลเชิงประจักษ์* หมายถึง ความสอดคล้องกันระหว่างกรอบโครงความคิดกับเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นในโลก ยิ่งข้อมูลเชิงประจักษ์มีความน่าเชื่อถือทางวัฒนธรรม และยังมีหลักฐานมากขึ้นเท่าใด กรอบโครงความคิดก็ยิ่งมีความน่าเชื่อถือและมีผลอย่างกว้างขวางมากขึ้นเท่านั้น *ความน่าเชื่อถือของผู้สร้างกรอบโครงความคิด* กล่าวคือ ตัวแปรด้านสถานภาพและความรู้มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการจูงใจ ยิ่งผู้สร้างกรอบหรือองค์กรที่เขาสังกัดมีสถานภาพและความเชี่ยวชาญมากเท่าใดในสายตาของผู้สนับสนุน กรอบโครงความคิดก็ยิ่งมีความน่าเชื่อถือ และประสบความสำเร็จมากขึ้นเท่านั้น (มณีมัย ทองอยู่, 2557)

2. ความสำคัญของกรอบโครงความคิด (salience of frame) ซึ่งประกอบด้วย 3 มิติ คือ *มิติด้านความเป็นศูนย์กลาง* ซึ่งเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบต่าง ๆ ของกรอบโครงความคิดในด้านความเชื่อ ค่านิยม และวัฒนธรรม ซึ่งต้องมีความสำคัญกับกลุ่มชนเป้าหมายเพื่อความสำเร็จในการระดมมวลชน *มิติด้านความสอดคล้องกับประสบการณ์* คือความสอดคล้องระหว่างกรอบโครงความคิดกับประสบการณ์ส่วนตัวในชีวิตประจำวันของมวลชนเป้าหมาย และ *มิติด้านความสอดคล้องกับเรื่องเล่า* กล่าวคือหากกรอบโครงความคิดมีความเชื่อมต่อกับสิ่งที่มีอยู่เดิมในเชิงวัฒนธรรมได้ ก็จะ

ยังมีผลสะท้อนทางวัฒนธรรม และสร้างโอกาสที่จะประสบความสำเร็จในการระดมมวลชน (มณีมัย ทองอยู่, 2557)

ข้อสังเกตจากทฤษฎีการสร้างกรอบโครงสร้างความคิด ซึ่งเกี่ยวข้องกับ กระบวนการผลิตความคิดและความหมาย เพื่อระดมมวลชนเข้าร่วมขบวนการ เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยชิ้นนี้ โดยเฉพาะในการวิเคราะห์ “การสร้างความหมาย” ภายในขบวนการและการเชื่อมต่อกับพันธมิตรของกลุ่มดาวดิน ซึ่งเป็นทั้งผลสะท้อนจากการรัฐประหาร ปี พ.ศ.2557 และเป็นการปรับตัวในเชิงยุทธวิธีของกลุ่ม

2.3 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2550) ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของไทย พม่า อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ โดยธรรมชาติทหารในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มักไม่ระบุงว่าจะยึดอำนาจยาวนานหรือจะสถาปนาตนให้เป็นระบบหรือระบอบทางการเมืองอย่างถาวร อย่างไรก็ตาม ระบบทหารกลับตนเอง ทั้งนี้ การแทรกแซงทางการเมืองของทหารมีผู้ร่วมมื้อมร่วมคิดซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นนักกฎหมายหรือนักนิติศาสตร์ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2550) จากข้อสังเกตของชาญวิทย์ เกษตรศิริ ผู้ศึกษามุ่งวิเคราะห์การที่ทหาร อาศัยเครือข่ายนักกฎหมายและนักนิติศาสตร์ เช่นการออกกฎหมาย ประกาศหรือคำสั่งที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยศึกษาว่าการดำเนินการดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อ การเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินอย่างไร

เก่งกิจ กิติเรียงลาภ และ เควิน ฮิววิสัน (2552) ศึกษาเรื่อง การเมืองภาคประชาชนและการวิเคราะห์การเมืองแบบขบวนการทางสังคมในปัจจุบัน พบว่า ยุทธศาสตร์ประชานิยมของรัฐบาลมีผลโดยตรงต่อการตัดตอน ทำลาย แย่งชิงมวลชนของขบวนการภาคประชาชนในสองประการคือ การแก้ไขปัญหเฉพาะกรณีตามเหตุการณ์เฉพาะหน้า ซึ่งทำให้มวลชนพื้นฐานของขบวนการไม่เห็นความจำเป็นของการเข้าไปร่วมเรียกร้องต่อประเด็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในระยะยาว (เก่งกิจ กิติเรียงลาภ และ เควิน ฮิววิสัน, 2552) จะเห็นได้ว่า เก่งกิจ กิติเรียงลาภ และ เควิน ฮิววิสัน อธิบายถึงขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนว่า ใช้กระบวนการเคลื่อนไหวแบบ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ (NSM) ซึ่งมุ่งที่จะเพิ่มช่องทางการต่อรองในเชิงของอัตลักษณ์และอธิบายว่า ด้วยเหตุนี้ขบวนการภาคประชาชนจึงเข้าไปมีส่วนร่วมในภาคการเมืองต่างๆ แต่ในการศึกษาของผู้วิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยไม่ได้อธิบายว่า ใช้แนวคิดที่นักวิชาการเรียก MSN มาเป็นแนวทางในการเคลื่อนไหวหรือไม่ แต่ศึกษาต่อเนื่องจากข้อสังเกตที่ว่า มีเงื่อนไขในเชิงโอกาสทางการเมือง องค์การการเคลื่อนไหว และกรอบโครงสร้างความคิดบางประการ (รวมทั้ง ยุทธศาสตร์ประชานิยมของรัฐบาล) ที่ทำให้กลุ่มเคลื่อนไหว

ในภาคอีสานแตกออกจากกัน และบางส่วนก้าวเข้ามาเคลื่อนไหวในเชิงการเมือง เช่น ในกรณีของกลุ่มดาวดิน

อัจฉรา รักษ์ดิตรธรรม (2554) ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของเอ็นจีโอไทยท่ามกลางการพัฒนาทางเลือกกลายเป็นกระแสหลักในปัจจุบัน (อัจฉรา รักษ์ดิตรธรรม, 2554) โดยตั้งข้อสังเกตว่าการร่วมมือกันระหว่างรัฐ แหล่งทุน และองค์กรพัฒนาเอกชนทำให้เกิดการประนีประนอมมากขึ้นหรือทำให้กลุ่มผู้มีอำนาจฉวย หรือที่เรียกว่า (co-opt) ไปใช้เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง ขณะที่แนวคิดของเอ็นจีโอที่ได้รับทุนจากหน่วยงานในกำกับของรัฐ และมองว่ารัฐมีหลักคิดบางอย่างร่วมกับตนกลับกลายเป็นข้อจำกัดที่ทำให้เอ็นจีโอมองไม่เห็นหรือไม่พิจารณา “ทางเลือก” อื่น ๆ และทำให้ “การพัฒนาทางเลือก” มีลักษณะไม่ต่างจากการพัฒนากระแสหลัก คือสร้างรูปแบบหรือสูตรสำเร็จตายตัวขึ้นมาชุดหนึ่ง แต่ไม่ได้สร้างข้อโต้แย้งหรือข้อวิจารณ์ที่ทำลายกลุ่มอำนาจนำ และไม่ได้ส่งเสริมให้กลุ่มคนด้อยอำนาจมีอำนาจในการเลือกแนวทางการดำรงชีวิตของตนเองมากพอ แนวทางดังกล่าวนี้ทำให้เอ็นจีโอบางกลุ่มหันมาเข้าร่วมกับกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และให้การสนับสนุนรัฐประหารในปี พ.ศ. 2549

จากข้อสังเกตของ อัจฉรา ผู้วิจัยได้นำประเด็นเกี่ยวกับ การกำหนดยุทธศาสตร์ของเอ็นจีโอที่สนับสนุนรัฐประหารในปี พ.ศ.2549 มาวิเคราะห์ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มดาวดินกับเอ็นจีโอกับกลุ่มต่าง ๆ (ทั้งฝ่ายที่สนับสนุนและฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับรัฐประหาร) มีผลต่อการสร้างกรอบโครงสร้างความคิดและการสร้างพันธมิตรทางกรอบโครงสร้างความคิดอย่างไร

วรวรรณ ทาระธรรม (2557) ศึกษาความพร้อมและความเข้มแข็งของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมกรณีศึกษากลุ่มเสรีชนจังหวัดอุบลราชธานี (วรวรรณ ทาระธรรม, 2557) พบว่า สิ่งที่ทำให้สมาชิกกลุ่มเสรีชนอุบลยังคงดำรงความเป็นกลุ่มก้อนไว้ได้เนื่องจากการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการปฏิบัติงานของสมาชิกมีความเป็นกันเองภายในกลุ่ม โดยปัจจัยที่สำคัญคือการมีส่วนร่วมการตัดสินใจ ในกิจกรรมที่สำคัญขององค์กร ความบ่อยครั้งในการสื่อสารขององค์กร การได้ใช้อำนาจ ได้มีส่วนร่วม และใช้สิทธิพลในกระบวนการตัดสินใจ โดยแรงจูงใจเชิงผลประโยชน์ที่มีต่อการเข้าร่วมเป็นมวลชนสมาชิกของกลุ่ม ได้แก่ ผลประโยชน์ด้านสถานะทางสังคม และผลประโยชน์ด้านการบรรลุในอุดมการณ์ความเชื่อ และการที่สมาชิกมีความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการร่วมเคลื่อนไหว ในด้านยุทธวิธีนั้น ทางกลุ่มได้ใช้การนั่งประท้วงในบริเวณที่เป็นสถานที่สำคัญต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อแสดงให้กลุ่มชนชั้นนำผู้มีอำนาจและสาธารณะชนทั่วไปได้รับรู้ถึงความเดือดร้อนที่ผู้กระทำการได้รับรวมทั้งการปิดล้อมพื้นที่ หรือสถานที่อันเป็นเป้าหมายของการขับเคลื่อน เพื่อขัดขวางไม่ให้ฝ่ายตรงข้ามหรือกลุ่มเป้าหมายเข้าไปดำเนินกิจกรรมตามปกติได้ ทั้งนี้แรงงานของ วรวรรณ ทาระธรรม จะเป็นการศึกษาการเคลื่อนไหวของกลุ่มที่เคลื่อนไหวทางการเมืองในภาคอีสานเช่นเดียวกันกับงานวิจัยชิ้นนี้ แต่ก็มีความแตกต่างกันในเรื่องของช่วงเวลาที่ใช้ในการศึกษา กล่าวคือ งานของ วรวรรณ ศึกษาความ

พร้อมและความเข้มแข็งของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม กรณีศึกษากลุ่มเสรีชน จังหวัดอุบลราชธานี ช่วงก่อน ปี พ.ศ.2557 แต่งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาผลกระทบของการรัฐประหารปี พ.ศ.2557 ต่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน ซึ่งหันมาต่อสู้ทางการเมืองในรูปแบบเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งอาจตั้งเป็นข้อสังเกตได้ว่าโอกาสทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลต่อยุทธศาสตร์ และยุทธวิธี ที่เปลี่ยนไปของกลุ่มดาวดิน

2.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง ผลกระทบจากการรัฐประหารปี พ.ศ. 2557 ต่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน ในครั้งนี้ ผู้ศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อ ทำความเข้าใจการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินก่อนการเข้ามาของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และเพื่อวิเคราะห์ผลกระทบจากการรัฐประหารปี พ.ศ. 2557 ต่อการเคลื่อนไหว และการปรับตัวของกลุ่มดาวดินภายหลังจากการรัฐประหาร 2557 โดยมีกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

การเคลื่อนไหวทางการเมืองในภาคอีสานและกลุ่มดาวดิน

การศึกษาถึงภูมิหลังของกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองและสังคมในภาคอีสานเป็นการปูพื้นสำหรับการวิเคราะห์แนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน ในฐานะของกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองในภาคอีสาน โดยเปรียบเทียบการเคลื่อนไหวก่อนและหลังการเข้ามามีบทบาททางการเมืองการบริหารประเทศของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในบทนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงภูมิหลังดังกล่าว โดยแบ่งเป็นการเคลื่อนไหวของกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองและสังคมในภาคอีสานก่อนทศวรรษ 2530 ท่ามกลางบริบทของการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางและสงครามเย็น และการเคลื่อนไหวนับตั้งแต่ทศวรรษ 2530 ซึ่งมีความเป็นขบวนการทางสังคม ที่เน้นบทบาท ละสิทธิของชุมชนในการจัดการทรัพยากร ทั้งนี้ การอธิบายภูมิหลังของกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองและสังคมในภาคอีสานชี้ให้เห็นถึงเงื่อนไขทางการเมืองและเศรษฐกิจทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก พลวัตของชนบทอีสาน และการปรับตัวตอบโต้ เงื่อนไขและพลวัตดังกล่าวของกลุ่มเคลื่อนไหวทั้งในเชิงแนวคิดและยุทธศาสตร์ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้เป็นที่มาของพัฒนาการของกลุ่มเคลื่อนไหวในภาคอีสาน รวมถึงกลุ่มดาวดินในปัจจุบัน

3.1 ภูมิหลังของการเคลื่อนไหวทางการเมืองในภาคอีสาน

การเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินนับตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมาถือว่า เป็นการเคลื่อนไหวที่ตอบสนองต่อปัญหาที่เป็นประเด็นร่วมของการเคลื่อนไหวในภาคอีสานมาตั้งแต่ทศวรรษ 2430 นั่นคือประเด็นความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากร ทั้งทรัพยากรจากรัฐส่วนกลางไปจนถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น จะเห็นได้ว่า นับตั้งแต่ขบวนการผู้มิบุญในภาคอีสานเกิดขึ้น ก็อาจกล่าวได้ว่าชาวอีสานมีการเคลื่อนไหวรวมหมู่ (colletive action) เพื่อเรียกร้องให้มีการแก้ไขปัญหาเรื่องความไม่เท่าเทียมมาตลอดภายใต้บริบทของการปรับเปลี่ยนนโยบายของรัฐ ความเปลี่ยนแปลงสู่ระบบรัฐสภา ที่มีอิทธิพลมาจากมหาอำนาจภายนอก รวมถึง การเปิดพื้นที่สู่การเมืองบนท้องถนน ในบทนี้ผู้วิจัยจึงได้ประมวลสถานการณ์ของการเคลื่อนไหวทางการเมืองในภาคอีสานที่มีผลต่อมุมมอง และความคิดทางการเมืองของกลุ่มดาวดินในช่วงเวลาต่อมา

การเคลื่อนไหวทางการเมืองในอีสานดำเนินมาอย่างยาวนานโดยเริ่มปรากฏขึ้นอย่างเด่นชัดในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อเกิดการลุกฮือของขบวนการผู้มีบุญ เพื่อจัดตั้งการปฏิรูปการปกครองเพื่อรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางในปี พ.ศ. 2435 ภายใต้ระบบเทศาภิบาล ขบวนการนี้เป็นที่รู้จักทั่วไปในนาม “กบฏผีบุญ” ทั้งนี้ ขอบเขตของการต่อสู้ของกบฏผีบุญเป็นการสะท้อนความยากลำบากทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลางโดยเฉพาะการเพิ่มภาษี ซึ่งได้สร้างความยากลำบากอันหนักหน่วงให้แก่ชาวนาในภาคอีสาน ในขณะที่ภูมิภาคไม่ได้ถูกพัฒนาจากภาษีดังกล่าว (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2541) การเคลื่อนไหวของผู้มีบุญส่วนใหญ่เป็นการต่อต้านโดยสันติ โดยพบว่าในช่วงต้นของการเคลื่อนไหว เมื่อพบกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้มีบุญจะให้พรซึ่งเป็นลักษณะของการต่อต้านโดยปราศจากความรุนแรง (สมชัย ภัทรนานันท์, 2549) อย่างไรก็ตาม ในปลายเดือนกุมภาพันธ์ปี พ.ศ. 2445 กองทหารของกรุงเทพฯ ได้โจมตีผู้มีบุญที่จังหวัดศรีสะเกษ ทำให้ผู้นำของขบวนการที่ใหญ่ที่สุดซึ่งมีกองกำลังถึง 6,000 คนเสียชีวิต ผู้นำสำคัญ 9 คน (ยกเว้นพระสงฆ์) ถูกจับและถูกประหารในหมู่บ้าน ทั้งนี้ เพื่อให้ชาวนาเห็นถึงผลที่เกิดจากการต่อต้านรัฐบาล ชาวบ้านถูกสั่งให้ตม้มน้ำสาบานและให้สัญญาว่าจะไม่ทรยศต่อกษัตริย์สยาม อย่างไรก็ตาม ความพ่ายแพ้ของขบวนการผู้มีบุญไม่ได้ทำให้การต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมในภูมิภาคสิ้นสุดลง (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2541)

ในทศวรรษที่ 2470-2490 การต่อสู้ของประชาชนอีสานได้พัฒนาเข้าสู่มิติใหม่อันพัฒนามาจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 การเปลี่ยนสู่ระบบรัฐสภาทำให้อีสานมีช่องทางใหม่ ๆ ในการต่อสู้เพื่อภูมิภาค ขณะที่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากจังหวัดในภาคอีสานได้เรียกร้องให้มีการจัดสรรงบประมาณให้กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้มากขึ้น ส.ส. เหล่านี้เห็นว่าการที่รัฐบาลทุ่มงบประมาณไปพัฒนากองทัพทำให้ประเทศไม่มีโอกาสที่จะยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน การวิเคราะห์ปัญหาจากมุมมองดังกล่าวทำให้ ส.ส.อีสานคัดค้านงบประมาณด้านความมั่นคง ในขณะที่เดียวกันก็เรียกร้องให้จัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาชนบทอย่างแข็งขัน ด้วยจุดยืนดังกล่าวทำให้ ส.ส.อีสาน กลายเป็นผู้นำในการคัดค้านเผด็จการทหาร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 จนกระทั่งถึงทศวรรษ 2490 โดยผู้นำทางการเมืองที่สำคัญของอีสานเหล่านี้ ได้แก่ เตียง ศิริจันทร์ (สกลนคร พ.ศ. 2452-2495) ทองอินทร์ ภูริพัฒน์ (อุบลราชธานี พ.ศ. 2449-2492) จำลอง ดาวเรือง (มหาสารคาม พ.ศ. 2453-2492) และ ถวิล อุดร (ร้อยเอ็ด พ.ศ. 2452-2492) ส.ส.เหล่านี้เป็นคนรุ่นแรกของนักต่อสู้เพื่ออีสานในรัฐสภา พวกเขาสนับสนุนนโยบายทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของปรีดี พนมยงค์ ผู้นำปีกซ้ายของคณะราษฎร ความขัดแย้งระหว่างผู้นำทางการเมืองของอีสานกับเผด็จการทหารรุนแรงยิ่งขึ้นเมื่อญี่ปุ่นรุกรานเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สมชัย ภัทรนานันท์, 2549)

การรุกรานประเทศของกองทัพญี่ปุ่นในปี พ.ศ. 2484 ได้นำไปสู่การเคลื่อนไหวทางการเมืองรูปแบบใหม่ในอีสาน โดยขณะที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นประกาศร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น ผู้นำทางการเมืองของอีสานได้ร่วมมือกับปรีดี พนมยงค์ ภายใต้การนำของเตียง ศิริ

ชั้นจัดตั้งขบวนการเสรีไทยเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น ภารกิจหลักของขบวนการคือ การจัดตั้งกองกำลัง สร้างสนามบินลับ และร่วมมือกับขบวนการลาวอิสระ โดยเพียงได้ระดมชาวนาจากหมู่บ้านบริเวณเทือกเขาภูพานมาทำการฝึกอาวุธในป่า และในเวลาต่อมาก็มีการขยายการฝึกอาวุธไปยังท้องที่อื่น ๆ ทั่วภูมิภาค ขบวนการเสรีไทยในอีสานขยายตัวค่อนข้างรวดเร็วโดยเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองได้ยุติลง ขบวนการมีสมาชิกราว 3,000 คน รวมทั้งได้มีการสร้างสนามบินลับของขบวนการเสรีไทยขึ้นที่ สกลนคร กาฬสินธุ์ เลย และอุบลราชธานี การเคลื่อนไหวของเพียงในช่วงดังกล่าวมีความหมายลึกซึ้งต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของมวลชนในอีสานในเวลาต่อมา ขบวนการเสรีไทยในอีสานไม่ได้เป็นเพียงแต่กองกำลังต่อต้านญี่ปุ่นเท่านั้น แต่ยังเป็นโรงเรียนทางการเมืองของชาวนาอีกด้วย เป็นครั้งแรกนับตั้งแต่การลุกฮือของผู้มีบุญ ที่ชาวนาอีสานมีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบของการเคลื่อนไหวแบบรวมหมู่ (collective action) ของมวลชน (สมชัย ภัทรธนานันท์, 2549)

ต่อมาหลังการเสด็จสวรรคตอย่างมีเงื่อนไขของรัชกาลที่ 8 ในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2489 ผู้นำในกลุ่มนิยมเจ้าต่างก็เชื่อมั่นว่า นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้อยู่เบื้องหลัง จึงทำการปราบปรามนักการเมืองหัวก้าวหน้าอย่างรุนแรง ทำให้ปรีดี และหลวงธำรง นาวาสวัสดิ์ จำต้องออกนอกประเทศ ต่อมาในปี พ.ศ.2493 นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายจำลอง ดาวเรือง นายถวิล อุดล พร้อมด้วยนายทองเปลว ชลภูมิ(ส.ส.นครนายก) ถูกตำรวจสังหารอย่างทารุณที่หลัก “กม.11” และในวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2495 นายเพียง ศิริจันทร์ ได้ถูกตำรวจจับกุมตัวไป และหายสาบสูญไปอย่างไร้ร่องรอย ถือเป็นกรณีการปิดฉากของ ส.ส. อีสานในยุคแรกที่ทำหน้าที่ได้อย่างดี ให้หายไปจากแวดวงการเมืองไทย (อนุชิต สิงห์สุวรรณ, 2557)

3.2 อีสานกับการต่อสู้ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

ในทศวรรษ 2500 พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) มีมติให้ระดมมวลชนเข้าสู่ชนบทและเน้นให้ปัญหาชาวนาเป็นพื้นฐานให้แก่การต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธ อย่างจริงจังในพื้นที่ภาคอีสาน ท่ามกลางการดำเนินการดังกล่าว ประเทศไทยได้เห็นหน้าการปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างจริงจังในพื้นที่อีสาน มีการจัดตั้งชาวนาในชนบท และมีการเปิดโรงเรียนทางการเมืองเพื่ออบรมผู้ปฏิบัติงานทางการเมือง ทាំងนี้ เขตที่พรรคคอมมิวนิสต์ให้ทำการต่อสู้ด้วยอาวุธเป็นครั้งแรกคือเขตภูพานจังหวัดนครพนมโดย ในปี พ.ศ. 2501-2505 รัฐบาลได้จับกุมผู้ต้องสงสัยไปถึง 1,080 คนและกรรมการจำนวนหนึ่งของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยถูกจับและถูกประหารชีวิต (สมชัย ภัทรธนานันท์, 2549)

การที่ชาวนาอีสานให้การสนับสนุนการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธ ได้รับการวิเคราะห์ว่ามีสาเหตุมาจากความยากจนและการที่รัฐบาลปราบปรามการต่อสู้อย่างสันติ เช่น กรณีของครอง จันดาวงศ์

การปราบปรามของรัฐยังเป็นสาเหตุสำคัญของความไม่พอใจของชาวนาหลังเกิดเหตุการณ์ 7 สิงหา ในปี พ.ศ. 2508¹ (สมชัย ภัทรนานันท์, 2549) ที่กองกำลังของรัฐบาลได้ทรمانผู้ต้องสงสัย ข่มขืน ผู้หญิง และสังหารผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ในหลายหมู่บ้านในอีสาน ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวชาวบ้านจำเป็นต้องเข้าร่วมต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยด้วยเหตุผลต่างๆกัน บางส่วนเพราะหวาดกลัวการทำร้ายของเจ้าหน้าที่ ขณะที่บางส่วนซึ่งมีญาติพี่น้องถูกฆ่าโดยเจ้าหน้าที่ ได้ตัดสินใจต่อสู้กับรัฐบาลเพราะต้องการแก้แค้น หลังจากนั้นการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธก็ขยายตัวขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีการขยายตัวถึงขีดสุดในช่วงที่ พคท. มีกำลังติดอาวุธประมาณ 14,000 คน ปฏิบัติการใน 52 จาก 72 จังหวัดของประเทศ สำหรับในอีสานมีเพียงจังหวัดเดียวจาก 19 จังหวัดคือ จังหวัดมหาสารคามที่ไม่มีการเคลื่อนไหวของกองกำลังติดอาวุธของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยจากข้อมูลของทางการ (สมชัย ภัทรนานันท์, 2549)

อย่างไรก็ตาม ช่วงการขยายตัวถึงขีดสุดของ พคท. นั้นเป็นไปในเวลาสั้นๆ หลังจากนั้น พรรคก็ตกต่ำลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความตกต่ำของ พคท. คือการหลั่งไหลเข้าป่าของนักศึกษาหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 นักศึกษาเหล่านี้ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดที่พรรคลอกเลียนแบบการปฏิวัติจีนอย่างไม่ลืมหูลืมตาจนทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์สังคมไทยได้อย่างถูกต้อง ยังผลให้พรรคกำหนดยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีผิดพลาด ความขัดแย้งทำให้นักศึกษาบางส่วนแยกตัวออกจาก พคท. นักศึกษาได้วิพากษ์วิจารณ์แนวนโยบายของพรรคอย่างรุนแรง ความขัดแย้งกับลาวและเวียดนามทำให้สมาชิกพรรคในอีสานบางส่วนไม่พอใจ เพราะพวกเขามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและยาวนานกับผู้ปฏิบัติงานของพรรคทั้งสอง (สมชัย ภัทรนานันท์, 2549)

ในปี พ.ศ. 2523 ซึ่งในขณะนั้นพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ประกาศใช้คำสั่ง 66/2523 ซึ่งมีสาระสำคัญคือ ผู้ที่มีความขัดแย้งทางความคิดไม่ถือเป็นอาชญากรสงคราม การสู้รบอันมีผู้บาดเจ็บล้มตายไม่ถือเป็นคดีอาญา ถ้าหากคนที่เข้าป่าจะวางอาวุธแล้วกลับเข้าสู่เมืองจะได้รับการคุ้มครองโดยไม่มีข้อพิพาทเพื่อให้ออกมาใช้ชีวิตปกติได้ ส่วนผู้ที่เข้าป่าที่เป็นชาวบ้านชาวไร่รัฐจะจัดสรรที่ดินทำกินให้ คำสั่งของรัฐบาลนี้จึงทำให้เกิดเหตุการณ์ที่เรียกว่า “ป่าแตก” คนหลังไหลกลับสู่เมือง และทำให้ พคท. เหลือสมาชิกเพียงบางส่วนเท่านั้น (ข่าวสดออนไลน์, 2557)

ในปี พ.ศ. 2525 พคท. ได้จัดให้มีการประชุมสมัชชาครั้งที่ 4 ขึ้น โดยแยกประชุมที่ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคอีสาน ผู้นำพรรคในอีสานได้มีมติสนับสนุนข้อสรุปของกรรมการพรรคเขต

¹ วันที่เกิดเหตุการณ์ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนามของวันเสียงปืนแตกนั้น ยังเป็นที่ถกเถียงในวงวิชาการ โดยสมศักดิ์ เจียมธีรสกุล ระบุว่า เหตุการณ์วันเสียงปืนแตกนั้นเกิดขึ้นในวันที่ 8 สิงหาคม ดูรายละเอียดใน สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล. (2552). “8 สิงหา 2508 (8-8-08) “วันเสียงปืนแตก” (ตอน1). (ออนไลน์). สืบค้นจาก <http://www.prachatai.com/journal/2009/08/25380>.

อีสานใต้ที่เห็นว่าสังคมไทยเป็นสังคม “ทุนนิยมกึ่งเมืองขึ้น” ข้อสรุปดังกล่าวเป็นการคัดค้านความเห็นของกรรมการกลางชุดเดิมที่เห็นว่าสังคมไทยเป็นสังคม “กึ่งเมืองขึ้นกึ่งศักดินาที่มีปัจจัยทุนนิยมเพิ่มขึ้น” มติของอีสานเป็นเสียงข้างมากภายในพรรค แต่ปรากฏว่าผู้นำพรรคกลับไม่ยอมรับมติดังกล่าวทำให้เกิดการแตกแยกครั้งใหญ่ภายในพรรค และนำไปสู่การยุติการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธในอีสานในที่สุด (สมชัย ภัทรธนานันท์, 2549) ในปี พ.ศ.2530 ศูนย์การนำที่ย้ายไปอยู่ภาคตะวันตกสลายไปโดยปริยายเนื่องจากแกนนำถูกจับกุมจำนวนมากและแกนนำบางส่วนถูกพิพากษาจำคุก มีแนวร่วมบางส่วนเท่านั้นที่ได้รับนิรโทษกรรมและกลายเป็น “ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย” (ข่าวสดออนไลน์, 2557) หลังจากป่าแตก นักศึกษาปัญญาชนก็หลั่งไหลเข้าสู่เมือง และเกิดกลุ่มกระแสความคิดที่สำคัญในช่วงนั้น ซึ่งมีกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนและมีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวทางการเมือง

อาจกล่าวได้ว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ว่าด้วยการเคลื่อนไหวแบบรวมหมู่ในลักษณะของการต่อต้านรัฐ ซึ่งมีบทบาทอย่างสำคัญต่อความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรและการปราบปรามชาวบ้านที่ลุกขึ้นมาเรียกร้องให้มีแก้ไขปัญหาดังกล่าวมีอิทธิพลต่อความคิดทางการเมืองของกลุ่มดาวดิน กล่าวคือ การที่สมาชิกกลุ่มดาวดินรุ่นก่อตั้งได้ลงไปศึกษาเรียนรู้ในพื้นที่ที่มีปัญหาด้านทรัพยากรจึงทำให้สมาชิกกลุ่มดาวดินได้เรียนรู้และซึมซับกระบวนการเคลื่อนไหวของชาวบ้านและเอ็นจีโอในพื้นที่จนทำให้เกิดการรวมตัวกันก่อตั้งกลุ่มขึ้นและกลายมาเป็นกลุ่มดาวดินในปัจจุบัน

3.3 สมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน และสมัชชาคนจน

ในช่วงกลางทศวรรษ 2530 สมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสานได้ก่อตัวขึ้นจากการออกมาเดินขบวนของชาวบ้านอีสานที่รู้จักกันภายใต้คำเรียกขานว่า “ประชาธิปไตยบนท้องถนน” ความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับภาคธุรกิจเป็นรูปแบบที่ องค์กร สมาคม บริษัท สามารถเข้ามาแบ่งอำนาจในกระบวนการนโยบายผ่านกลไกสำคัญ ที่เกิดขึ้นในช่วงรัฐบาล พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยครึ่งใบ หรือการเมืองยุคประนีประนอมอำนาจระหว่างภาคธุรกิจ ซึ่งเป็นองค์กรนอกระบบราชการก็ระบบราชการ จะเห็นได้ว่าองค์กรนอกระบบราชการที่เรียกว่าภาคประชาสังคมหรือภาคประชาชนได้ขยายตัวเติบโตอย่างมาก และได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งที่อยู่ในสัมพันธภาพทางอำนาจ โดยมีการรวมตัวของประชาชนในลักษณะ กลุ่ม องค์กร ซึ่งทำการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยมีจุดหมาย และข้อเรียกร้องในหลายด้าน เช่นการเรียกร้องให้รัฐรับรองสิทธิการเข้าถึงในทรัพยากรของสังคม (ประภาส ปิ่นตบแต่ง และ กฤษฏา บุญชัย, 2546) จิตสำนึกเรื่องอำนาจทำให้ชาวบ้านส่วนหนึ่งกล้าลุกขึ้นมาพูดเรื่อง “อำนาจ” กับรัฐท้าทายความเป็นผู้ใหญ่ของรัฐมากขึ้น เพื่อปลดปล่อยตัวเองออกจากพันธนาการของความสัมพันธ์แบบเดิม คือ “นายกับไพร่” และก้าวเข้าสู่

ความหมายใหม่ของการเป็นพลเมืองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย (โสฬส ศิริไสย, ม.ป.ป.)

อาจกล่าวได้ว่าการเคลื่อนไหวแบบรวมหมู่ (Collective Behavior) ของชาวบ้านในภาคอีสานในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลจากการพัฒนาของรัฐ ซึ่งเป็นต้นแบบของขบวนการเคลื่อนไหวของชาวบ้านที่กลุ่มดาวดินได้เข้าไปศึกษาปัญหาและร่วมเคลื่อนไหว เริ่มต้นขึ้นจากการลุกฮือของชาวบ้านชาวไร่ภาคอีสานภายใต้สหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทย เพื่อเรียกร้องให้มีการแก้ไขปัญหาที่ดิน โดยมุ่งให้มีการลดค่าเช่านาและกระจายการถือครองที่ดินให้กับเกษตรกรรายย่อย

สมัชชาคนจนเกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรรายย่อยทั่วประเทศที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาของรัฐในด้านทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า โดยที่มีพันธมิตรเป็นเอ็นจีโอ นักอนุรักษ์ และนักวิชาการ คอยช่วยเหลือ และมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นตัวกลางในการนำเอาประเด็นปัญหาของเกษตรกรขึ้นสู่เวทีสาธารณะและวงวิชาการ รวมทั้งได้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และช่วยเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของ ชาวบ้าน ในการค้นหาช่องทางกลไกในการต่อสู้ การระดมทรัพยากรหนุนช่วย และการเข้าถึงสื่อมวลชน ซึ่งการเคลื่อนไหวเหล่านี้ถือเป็นตัวแบบให้กับชาวบ้านในพื้นที่ที่กลุ่มดาวดินร่วมเคลื่อนไหว ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่ารูปแบบและวิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกับรูปแบบและวิธีการเคลื่อนไหวของสมัชชาคนจน

3.3.1 สมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน

สมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน หรือ สกย.อ. ถือกำเนิดขึ้นท่ามกลางกระแสการเคลื่อนไหวคัดค้านต่อต้านโครงการหรือนโยบายของรัฐบาลโดยเฉพาะโครงการก่อสร้างเขื่อนปากมูล และการดำเนินธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในพื้นที่ภาคอีสาน ในระหว่างปี พ.ศ.2534-2535 ในช่วงต้น สกย.อ.ดำเนินการภายใต้การนำของ บำรุง บุญปัญญา ซึ่งสนับสนุนแนวคิดในเชิง “วัฒนธรรมชุมชน”² ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากการตั้งชื่อองค์กรใหม่อย่าง สกย.อ.ว่า “สมัชชา” ซึ่งสื่อความหมายว่า สกย.อ.เป็นการชุมนุมของเครือข่ายหลากหลายเครือข่ายโดยไม่ได้มีการจัดตั้งในเชิงองค์กรแบบรวมศูนย์อำนาจ (ณัฐกานต์ อัครพงศ์พิศักดิ์, 2558) การที่ สกย.อ.สามารถรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาได้ เนื่องจากมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือคัดค้านพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ และพัฒนามาเป็นการอาศัยประเด็นปัญหาที่มีร่วมกันเกี่ยวกับการผลิตพืชผลทางการเกษตร และปัญหาราคา

² แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน คือ การพัฒนาที่เอาเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของชาวบ้านเป็นตัวตั้งซึ่งเป็นเศรษฐกิจและวัฒนธรรมแบบชุมชนสู่การพึ่งตนเองของชาวบ้านของท้องถิ่น (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2548)

ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ทำให้ สกย.อ. สามารถรวมปัญหาความเดือดร้อนได้ถึง 9 หัวข้อ จึงทำให้ การเคลื่อนไหวเป็นที่รับรู้ต่อสาธารณชน (จิตติมา เศรษฐศิริวรกุล, 2539)

ในระยะเริ่มก่อตั้ง กิจกรรมหลักของ สกย.อ. คือการจัดประชุมและสัมมนาเพื่อให้ความรู้ แก่ชาวบ้านตามแนวทางการยกระดับจิตสำนึก โดยหลีกเลี่ยงการเข้าไปมีบทบาทในการเดินขบวนทาง การเมือง อย่างไรก็ตาม การผลักดันชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในเขตป่าให้ออกจากพื้นที่ที่พวกเขาอาศัยอยู่ หรือโครงการจัดสรรที่ดินทำกินแก่ราษฎรผู้ยากไร้ในพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรม (คจก.) ซึ่งเป็นโครงการ ที่มุ่งที่จะเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ของประเทศให้ได้ 40 เปอร์เซ็นต์พร้อมกับจัดสรรที่ดินทำกินให้กับประชาชน ที่กำลังบุกรุกป่าสงวนให้มีหลักแหล่งทำกินอย่างชัดเจนและถูกกฎหมาย ทำให้ สกย.อ. เริ่มใช้ยุทธวิธีที่ มีลักษณะแข็งกร้าวมากขึ้น และยังเห็นได้ชัดว่าในช่วงเวลาดังกล่าว คณะกรรมการประสานงานองค์กร พัฒนาเอกชน (กป.อพช.)³ ได้หันมาดำเนินการประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรที่ทำงานเฉพาะ ประเด็นมากขึ้น การที่นักเคลื่อนไหวสายวัฒนธรรมชุมชนขับเข้าร่วมขับเคลื่อนขบวนการทางการเมือง ก็เนื่องมาจากพวกเขามองว่าโครงการ คจก. ได้ทำลายวัฒนธรรมแบบพึ่งพาตนเองและวิถีชีวิต ของชาวบ้าน และยังทำลายความพยายามของพวกเขาที่จะสร้างความมั่นใจให้แก่วิถีชีวิต ในการต้าน กระแสบริโภคนิยมอีกด้วย (ณัฐกานต์ อัครพงศ์พิศักดิ์, 2558)

การใช้ยุทธวิธีที่แข็งกร้าวของขบวนการนำไปสู่การยุติของโครงการ คจก. และเปิดทาง ให้เกษตรกรที่ถูกผลักดันออกจากเขตป่าได้ย้ายกลับเข้าไปในเขตพื้นที่พิพาท และอาจกล่าวได้ว่า นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ ที่การเคลื่อนไหวของเกษตรกรประสบความสำเร็จในระดับที่ภาครัฐ ให้สัญญาที่เป็นลายลักษณ์อักษร การเคลื่อนไหวเพื่อยุติโครงการ คจก. มีผลต่อการพัฒนาของ สกย.อ. ใน 4 แง่มุมได้แก่ การใช้แนวคิดเรื่องประชาธิปไตยรากหญ้าเพื่อสร้างความชอบธรรมในเชิงอุดมการณ์ และเชิงการเมือง การเลือกใช้ยุทธศาสตร์กดดันให้รัฐบาลตอบสนองต่อข้อเรียกร้องโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในระหว่างปี พ.ศ.2536-2538 การเลือกใช้ยุทธวิธีขัดขวางทำลายระบบปกติ การสร้างเครือข่าย ขบวนการของเกษตรกรในภูมิภาค และการสร้างความเชื่อมั่นให้กับเกษตรกรว่าพวกเขามีอำนาจที่จะ ต่อรองกับผู้ที่มีอำนาจเพื่อแก้ไขปัญหาที่ตนเองกำลังเผชิญอยู่ (ณัฐกานต์ อัครพงศ์พิศักดิ์, 2558)

การใช้ยุทธศาสตร์ทางการเมืองที่ผสมผสานระหว่างแนวคิดเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง และแนวคิดในเชิงวัฒนธรรมชุมชนของ สกย.อ. ได้หยุดชะงักไปหลังจากที่โครงการ คจก. ยุติลง ซึ่งเป็น ผลมาจากการกดดันของแหล่งทุนจากต่างประเทศ ที่มีการกำหนดเงื่อนไขว่าผู้รับทุนจะต้องไม่เข้าไป

³ คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน (กป.อพช.) เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง ระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนกับหน่วยงานของรัฐ ในงานพัฒนาทั้งในระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศ รวมทั้งเป็นกลไกในการพัฒนายุทธศาสตร์ร่วมของ องค์กรพัฒนาเอกชน (พอช.) ตูรายละเอียดใน กป.อพช. NGO COD Thailand. 2529 1986.

มีส่วนร่วมในการรณรงค์ทางการเมือง ท่ามกลางสถานการณ์ดังกล่าว นักพัฒนาเอกชนปีก เศรษฐศาสตร์การเมือง ที่ปฏิบัติงานโดยไม่ขึ้นตรงต่อ กป.อพช.อีสาน มีท่าทีที่แตกต่างจากเอ็นจีโอปีก วัฒนธรรมชุมชนซึ่งพวกเขายืนยันว่าการเคลื่อนไหวทางการเมืองจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่เกษตรกร กำลังเผชิญอยู่อย่างได้ผล (ณัฐกานต์ อัครพงศ์พิศักดิ์, 2558)

ในช่วงหลังปี พ.ศ.2537 สกย.อ. มีการเคลื่อนไหวในประเด็นที่แคบลง ซึ่งเจาะจงเฉพาะ ในเรื่องของการต่อรองเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ของเกษตรกรรายย่อย จากโครงการปรับปรุง โครงสร้างระบบการผลิตการเกษตร (คปร.) จึงทำให้เครือข่ายอื่นมีการรวมตัวกันและพยายามจะสร้าง เครือข่ายให้ครอบคลุม จึงมีการประสานงานเครือข่ายต่างๆเพื่อจัดเวทีให้มีการแลกเปลี่ยนระหว่าง เครือข่ายระดับภาค เช่น สมัชชาเขื่อนแห่งชาติ เครือข่ายผู้ป่วยจากการทำงาน เครือข่ายสลัม เครือข่ายชุมชนท้องถิ่นค่านโรงไฟฟ้าพลังขยะ-ลิกไนต์ อำเภอหางดง ฯลฯ จนกระทั่งมีการรวม เครือข่ายในเดือน ธันวาคม ปี พ.ศ.2538 อย่างเป็นทางการ (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2541)

3.3.2 สมัชชาคนจน

สมัชชาคนจนเป็นการรวมตัวกันของเครือข่ายย่อยที่ครอบคลุมกลุ่มชาวบ้านที่ได้รับ ผลกระทบจากการพัฒนาของรัฐจากทุกภูมิภาค ได้แก่ เครือข่ายปัญหาเขื่อนหรือสมัชชาเขื่อน เครือข่ายเกษตรกรภาคเหนือ เครือข่ายปัญหาสลัม เครือข่ายผู้ป่วยจากการทำงานหนัก และกรณี คัดค้านโรงไฟฟ้าพลังขยะ-ลิกไนต์ กลุ่มปัญหาในสมัชชาคนจนแบ่งออกได้เป็น 5 กลุ่ม คือ กลุ่มปัญหา เรือเขื่อน กลุ่มปัญหาป่าไม้ที่ดิน กลุ่มปัญหาจากโครงการของรัฐ กลุ่มปัญหาผู้ป่วยจากทำงานฯ และ กลุ่มปัญหาชุมชนแออัด โดยกลุ่มเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มกรณีปัญหาในพื้นที่ภาคอีสาน (ประภาส ปิ่น ตบแต่ง, 2541)

กลุ่มเหล่านี้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นท่ามกลางการแย่งชิงทรัพยากร ดิน น้ำ และป่า ระหว่างรัฐ และภาคธุรกิจกับชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนท้องถิ่นทั้งในชนบทและในเมือง โดยสมัชชาคนจนมีการ จัดตั้งอย่างเป็นทางการในวันที่ 10 ธ.ค. พ.ศ.2538 สมัชชาคนจนมีจุดยืนในการสร้างพลังในการ ต่อรองกับรัฐโดยที่ไม่มุ่งเปลี่ยนแปลงหรือยึดโครงสร้างอำนาจรัฐ และยังเรียกร้อง “ประชาธิปไตยที่กิน ได้” ซึ่งหมายถึง พลังประชาชนที่มีอำนาจกำกับรัฐบาล กำกับนโยบายต่างๆ ที่ทุกเสียงมีสิทธิเท่าเทียม กัน เช่นการเรียกร้องค่าชดเชยให้กับครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการของรัฐควบคู่ไปกับการ ผลักดันข้อเสนอทางเลือกในเชิงนโยบายและแผน เช่น การจัดการองค์กรน้ำในชุมชน เป็นต้น (ณัฐ กานต์ อัครพงศ์พิศักดิ์, 2558)

รูปแบบการจัดองค์กรของสมัชชาคนจนมีลักษณะเป็น “เครือข่าย” โดยตัวแทนชุมชนท้องถิ่นที่เรียกว่า “พ่อครัวใหญ่” ซึ่งจะประชุมและมีมติเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมการเคลื่อนไหวต่างๆของสมัชชาคนจนโดยมีนักวิชาการและเอ็นจีโอจากสถาบันหรือองค์กรต่างๆเป็นที่ปรึกษา ในช่วงแรกสมัชชาคนจนเป็นการรวมตัวกันของเครือข่ายปัญหาที่มีการเคลื่อนไหวอยู่ก่อนแล้วในขณะนั้น เช่น เครือข่ายปัญหาเขื่อนหรือสมัชชาเขื่อน เครือข่ายเกษตรกรรมภาคเหนือ (คกน.) เครือข่ายปัญหาสลัม กรณีการคัดค้านโรงไฟฟ้าขยะลิกไนต์ อ.หางดง จ.เชียงใหม่ ทั้งนี้การเข้าร่วมสมัชชาคนจนต้องผ่านการประเมินว่าเป็นกรณีปัญหาที่เดือดร้อนจริงและกลุ่มที่ขอเข้าร่วมต้องเคยผ่านการต่อสู้จนมีองค์การการเคลื่อนไหวที่เข้มแข็งในระดับหนึ่งโดยกรรมการประเมินลงพื้นที่เพื่อพิจารณาข้อมูลแล้วจึงเสนอต่อที่ประชุมพ่อครัวใหญ่ (ณัฐกานต์ อัครพงศ์พิศศักดิ์, 2558)

แนวทางการเคลื่อนไหวต่อสู้ที่สำคัญของสมัชชาคนจนคือการใช้พลังมวลชนโดยการรวมกลุ่มผู้ได้รับความเดือดร้อนเดินขบวนหรือชุมนุมประท้วงอย่างสันติวิธี เพื่อกดดันให้รัฐบาลเปิดเวทีเจรจากับตัวแทนชาวบ้านและเพื่อให้มีการดำเนินการแก้ไขปัญหามาตามข้อเรียกร้องของสมัชชาคนจนอย่างเป็นรูปธรรม (ณัฐกานต์ อัครพงศ์พิศศักดิ์, 2558)

ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี ในการเคลื่อนไหวเรียกร้องของสมัชชาคนจน คือการรวมตัวกันชุมนุมเพื่อกดดันให้รัฐบาลเร่งแก้ไขปัญหให้กับพวกเขา ลักษณะที่สำคัญของสมัชชาคนจน คือ เป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระ มีกระบวนการสร้างการเรียนรู้ใหม่ในหมู่ผู้เข้าร่วมด้วยกันอย่างต่อเนื่อง และมีการพัฒนาระบบการจัดการที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการระดมทรัพยากร และการระดมมวลชน ซึ่งนำมาสู่พลังในการชุมนุม การชุมนุมที่ยืดเยื้อและยาวนานทำให้ปัญหาและข้อเรียกร้องของสมัชชาคนจนเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง จนกลายเป็นประเด็นสาธารณะ และจุดแข็งอีกอย่างของสมัชชาคนจน คือ การมีผู้นำชาวบ้านที่มาจากพื้นที่ ที่ผ่านการต่อสู้มาอย่างต่อเนื่องหลายพื้นที่ จึงทำให้ชาวบ้านมีประสบการณ์และเข้ามารวมตัวกันต่อสู้ได้เป็นอย่างดี (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2541)

ต่อมาในช่วงรัฐบาลไทยรักไทย ปี พ.ศ.2548 ภาครัฐได้ใช้นโยบายประชานิยม เช่น กองทุนหมู่บ้าน หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ฯลฯ ซึ่งส่งผลให้มีการดึงดูดความสนใจของทุกภาคส่วนไปจากปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน ทำให้นักเคลื่อนไหวบางส่วนหันมาประนีประนอมกับรัฐ และเกิดความขัดแย้งกันในหมู่นักเคลื่อนไหวเอง จึงทำให้นักเคลื่อนไหวหลายๆกลุ่มเกิดความอ่อนแอลงรวมถึงสมัชชาคนจนด้วย (อัจฉรา รักยุติธรรม, 2554)

3.4 การรวมตัวเคลื่อนไหวในอีสาน ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน

หลังจากปี พ.ศ.2544 ได้เกิดกลุ่มเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นเฉพาะประเด็นและเฉพาะพื้นที่ในภาคอีสาน เช่น กลุ่มเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โพแทชจังหวัดอุดรธานี และกลุ่มเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่ทองคำจังหวัดเลย กลุ่มเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โพแทชที่จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเกิดจากการรวมกลุ่มกันของชาวบ้านในตำบลห้วยสามพาดและตำบลนาม่วง กิ่งอำเภอประจักษ์ศิลปาคม ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการเหมืองแร่โพแทชในปี พ.ศ.2544 หลังจากที่ได้แลกเปลี่ยนกับนักพัฒนาเอกชนที่เข้ามาเผยแพร่ข้อมูลผลกระทบของโครงการในพื้นที่ (เช่น นายสุวิทย์ กุหลาบวงษ์ เลขาธิการเครือข่ายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมภาคอีสาน) ภายใต้ชื่อ “กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจังหวัดอุดรธานี” โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชาวบ้าน มุ่งมั่นพัฒนาชีวิตของคนในชุมชนและสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยมีการจัดโครงสร้างองค์กรอย่างเป็นทางการ มีการหาสมาชิกเพิ่มเติม วางแกนนำในแต่ละหมู่บ้าน ขยายพื้นที่ในการเข้าร่วมกลุ่ม ทางงบประมาณ สร้างเครือข่ายทั้งในจังหวัดและระดับประเทศ และมีการประชุมและจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน (ณัฐกานต์ อัครพงศ์พิศักดิ์, 2558)

กลุ่มเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่ทองคำของบริษัททุ่งคำที่อำเภอวังสะพุงจังหวัดเลย ซึ่งเริ่มดำเนินการเมื่อ พ.ศ.2549 มี จุดเริ่มต้นจากความขัดแย้งระหว่างชาวบ้าน บริษัท และเจ้าหน้าที่รัฐ เนื่องจากการที่สารไซยาไนด์ แคดเมียม สารหนู สารตะกั่ว และแมงกานีสจากบ่อกักเก็บหางแร่ปนเปื้อนลงสู่ลำน้ำฮวย ซึ่งเป็นแหล่งน้ำของหมู่บ้านรอบเหมืองอย่างน้อย 6 หมู่บ้าน สารดังกล่าวส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อคุณภาพชีวิต สุขภาพ การมีน้ำอุปโภคบริโภค และพืชผลทางการเกษตร ทำให้เกิดการรวมตัวกันของชาวบ้านในนาม “กลุ่มคนรักบ้านเกิด” ซึ่งมีการเรียกร้องให้รัฐบาลมีการแก้ไขปัญหาย่างเร่งด่วน ต่อมากลุ่มคนรักบ้านเกิดได้ดำเนินการคัดค้านการขอประทานบัตรแปลงใหม่และประกาศใช้ “ระเบียบชุมชนว่าด้วยการใช้ถนนชุมชนและการควบคุมน้ำหน้ารถบรรทุก” ใน 6 หมู่บ้านในตำบลเขาหลวง และกลุ่มก็ยังมีเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่ทองคำมาจนถึงปัจจุบัน (ณัฐกานต์ อัครพงศ์พิศักดิ์, 2558) โดยที่เหตุการณ์การคัดค้านการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นในการขอประทานบัตรเหมืองแร่ทองคำในครั้งนั้นทำให้กลุ่มดาวดินเริ่มเป็นที่รู้จักในหมู่สาธารณะชนมากยิ่งขึ้น โดยที่ในช่วงนั้นกลุ่มดาวดินถูกมองว่าเป็นกลุ่มที่เคลื่อนไหวในด้านประเด็นทรัพยากร ซึ่งแตกต่างกับมุมมองของสาธารณะชนที่มีต่อกลุ่มดาวดินในปัจจุบัน ดังที่จะได้อภิปรายในประเด็นนี้ต่อไปในบทที่ 4

สำหรับการเคลื่อนไหวในรูปของเครือข่ายนั้น พบว่า ชาวบ้านในภาคอีสานได้เข้าร่วมขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (People Movement for a just Society) หรือ P-Move และก่อตั้งสมาคมคนตามขึ้น โดยในส่วนของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (People Movement for a just Society) หรือ P-Move นั้นเกิดจากการรวมตัวกันในปี พ.ศ.2554 ของ

เครือข่ายเกษตรกรรายย่อยและกลุ่มผู้เดือดร้อนทั่วประเทศเช่น ปัญหาที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน คดีความต่าง ๆ ผลกระทบจากการสร้างเขื่อน โรงไฟฟ้าชีวมวล เขื่อนแม่ และกลุ่มชาติพันธุ์ พิμφได้ขับเคลื่อนแนวทางการแก้ไขปัญหาคความไม่เป็นธรรมจากการใช้ทรัพยากรและนโยบายของรัฐโดยใช้รูปแบบการเดินขบวนและยื่นข้อเสนอในการแก้ไขปัญหให้กับภาครัฐ (Thai PBS, 2556) ข้อเรียกร้องที่สำคัญของ พิμφคือการปฏิรูปที่ดินและการคืนสิทธิที่ดินแก่ผู้บุกเบิก การแก้ไขปัญหที่อยู่อาศัยของคนจนเมือง การหยุดยั้งการสัมปทานเขื่อนแม่และระเบิดภูเขาที่ละเมิดสิทธิชุมชน การแก้ปัญหาคคนไร้สัญชาติ และการเปิดเขื่อนปากมูลอย่างถาวร โดยใช้วิธีการเคลื่อนไหวณรงค์ในรูปแบบต่าง ๆ การยื่นหนังสือและการเดินขบวนชุมนุมประท้วง การเคลื่อนไหวของพิμφดำเนินไปจนถึงช่วงของรัฐบาล ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ปี พ.ศ.2556 และได้เปิดการเจรจากับรัฐบาล โดยในเบื้องต้นรัฐบาลได้ตอบรับการผลักดันโฉนดชุมชน และให้สัญญาว่าจะสนับสนุนร่าง พ.ร.บ.ไทยพลัดถิ่น⁴ ได้มีการแต่งตั้งกรรมการแก้ไขกรณีของพิμφ โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน อย่างไรก็ตามการประชุมหารือเพื่อแก้ไขปัญหาคได้ถูกเลื่อนไปอย่างไม่มีกำหนด เนื่องจากการประสบปัญหาอุทกภัยและวิกฤตทางการเมืองที่นำไปสู่การรัฐประหารครั้งล่าสุดในปี พ.ศ.2557 ในปัจจุบันประเด็นปัญหาที่พิμφเคลื่อนไหวเรียกร้องยังคงไม่ได้รับการแก้ไข (ประชาไท, 2556)

ในส่วนของสมาคมคนทามนั้น ก่อตั้งขึ้นจากการรวมตัวกันของชาวชุมชนในเขตรอยต่อของจังหวัดศรีสะเกษ สุรินทร์ และร้อยเอ็ดที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนราชสีไศลและเขื่อนห้วยนาในโครงการโขง ชี มูล คนกลุ่มนี้เริ่มเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิของชุมชนและสิทธิในการตรวจสอบโครงการของรัฐมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 ในประเด็นของการขาดการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสังคมก่อนการก่อสร้างเขื่อน การให้ข้อมูลเท็จแก่ชุมชน การขาดกระบวนการมีส่วนร่วมจากชุมชน รวมถึงการปกปิดข่าวสารข้อมูลต่อสังคม ทั้งนี้ ชาวบ้านในสมาคมคนทาม ซึ่งในเวลานั้นเป็นกลุ่มปัญหาเขื่อนราชสีไศล-ห้วยนาที่เคลื่อนไหวในนามสมัชชาคนจน ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมหลังการกักเก็บน้ำของเขื่อนราชสีไศล โดยไม่มีการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านทราบล่วงหน้า ได้แก่ การสูญเสียที่ดินและผลผลิตทางการเกษตรจมอยู่ใต้น้ำ ความล่าช้าของหน่วยงานรัฐในการแก้ไขปัญหาทำให้ชาวบ้านได้รวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็น “คณะกรรมการร่วมอนุรักษ์ป่าทามแม่น้ำมูล” (คอปม.) ซึ่งเป็นเครือข่ายองค์กรชาวบ้านที่มีวัตถุประสงค์ในการร่วมกันพิทักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติระบบนิเวศแม่น้ำมูลเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน (เครือข่ายแม่น้ำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้(SEARIN), 2543)

⁴ พระราชบัญญัติ นี้ มีสาระสำคัญ คือ จัดตั้งให้มีคณะกรรมการรับรองความเป็นคนไทยพลัดถิ่น ซึ่งมีหน้าที่หลัก คือ พิจารณาและให้การรับรองคนไทยพลัดถิ่นที่มีลักษณะครบถ้วนตามกฎหมายกำหนด หากคนไทยพลัดถิ่นได้รับการรองรับโดยคณะกรรมการแล้ว บุคคลดังกล่าวก็จะได้รับสัญชาติไทย ตู อนุรักษ์ นิยมเวช ร่างพระราชบัญญัติสัญชาติว่าด้วยคนไทยพลัดถิ่น

ทั้งนี้ ในช่วง ปี พ.ศ. 2538 ชาวบ้านได้เข้าร่วมการประชุม 99 วันสมัยชาคนจน โดยเน้นเรียกร้องค่าชดเชยที่ดินทำกินและค่าเสียโอกาสในการทำกินในพื้นที่ป่าทาม และให้รัฐบาลรักษาสัญญาในการลดระดับน้ำในเขื่อนให้อยู่ที่ 4.5 เมตร จนกระทั่งมีมติคณะรัฐมนตรีให้จ่ายค่าชดเชยให้กับชาวบ้านที่ไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินทำกินแต่มีการครอบครองมาก่อนการสร้างเขื่อน (เครือข่ายแม่น้ำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้(SEARIN), 2543) ในปัจจุบัน เครือข่ายได้ยกระดับเป็น “สมาคมคนทาม” หลังการประชุมที่สันเขื่อนราษีไศลในปี พ.ศ. 2553 โดยในเอกสารของสมาคมระบุว่า สมาคมมุ่งวางรากฐานความมั่นคงขององค์กรเครือข่ายให้เกิดความยั่งยืนไปสู่ลูกหลานในอนาคต และได้มีการจดทะเบียนเป็นสมาคมในวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2553 อาจกล่าวได้ว่า การดำเนินการดังกล่าวเป็นการประกาศตัวตนขององค์กรเครือข่ายชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐ โดยมีเป้าหมายไปสู่การแก้ไขปัญหาต่างๆด้วยตัวของชาวบ้าน ภายใต้แนวคิดที่ว่า “ประชาชนต้องกำหนดอนาคตของตนเอง” (เครือข่ายแม่น้ำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้(SEARIN), 2543) นอกจากงานเคลื่อนไหวแล้ว เครือข่ายสมาคมคนทามยังมีการทำวิจัยไต่บ้าน ซึ่งได้รับเงินทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในประเด็นการจัดการป่าชุมชน งานหัตถกรรม งานเกษตรทามมูล และการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ กิจกรรมเหล่านี้เป็นเครื่องมือและเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสร้างความเคลื่อนไหวที่ยาวนาน (เครือข่ายแม่น้ำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้(SEARIN), 2543) อนึ่ง ในส่วนของสมาคมคนทามนั้นเป็นตัวอย่างของกลุ่มพันธมิตรของดาวดินในแง่ของการร่วมเคลื่อนไหวเป็นบางกรณีที่มีเป้าหมายร่วมกัน ทั้งนี้ ในการอภิปรายเกี่ยวกับเครือข่ายพันธมิตรของกลุ่มดาวดินในบทต่อไปผู้วิจัยจะได้ชี้ให้เห็นเกี่ยวกับกลุ่มเครือข่ายพันธมิตรและการสร้างพันธมิตรของกลุ่มดาวดิน

3.5 กลุ่มดาวดินและการเคลื่อนไหวทางการเมือง

กลุ่มดาวดินกำเนิดมาพร้อม ๆ กับคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (มข.) เมื่อปี พ.ศ. 2547 เป็นกลุ่มอิสระที่ไม่ได้อยู่ในสังกัดหรือขึ้นกับมหาวิทยาลัยโดยตรง ทั้งนี้ สมาชิกก่อตั้ง 11 คนได้เข้าร่วมโครงการอาสาสมัครนักกฎหมายของมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอศ.) และออกไปปฏิบัติงานในหลายพื้นที่ทั่วประเทศเป็นระยะเวลา 3 เดือน หลังกลับมาจากโครงการดังกล่าวจึงรวมตัวกันตั้งกลุ่มขึ้นโดยเดิมทีกลุ่มมีชื่อว่า “กลุ่มเผยแพร่กฎหมายสิทธิมนุษยชนเพื่อสังคม” และทำวารสารแจกในมหาวิทยาลัยในชื่อ “วารสารดาวดิน” ชื่อวารสารดังกล่าวได้กลายเป็นชื่อกลุ่มในปัจจุบัน

นอกจาก ร่วมวางแผนเคลื่อนไหวและร่วมเคลื่อนไหวกับชาวบ้านในประเด็นต่าง ๆ อาทิ เช่น ปัญหาที่ดิน ปัญหาบ่อก๊าซ ปัญหาเหมืองแร่ทองคำ ฯลฯ กลุ่มดาวดินยังได้นำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่และศึกษาปัญหาของชาวบ้านมาเผยแพร่ในวารสารดาวดินรายเดือน โดยการถ่ายเอกสารเย็บ

เล่มแบบทำมือฉบับละราว ๆ 200 เล่ม เพื่อเผยแพร่ในมหาวิทยาลัย อีกทั้งยังได้จัดวางคูปในมหาวิทยาลัยทุกเดือน เพื่อแลกเปลี่ยนความเห็นกันในหมู่นักศึกษาเกี่ยวกับปัญหาสังคมในด้านต่าง ๆ ในช่วงแรก ๆ กลุ่มดาวดินไม่ได้มีโครงสร้างหรือระบบสมาชิกที่ชัดเจน แต่ในช่วงหลังมีระบบการรับสมาชิกกลุ่มที่ชัดเจน เช่น มีการลงชื่อ และมีการเปิดรับสมัครสมาชิก เป็นต้น (วีระศักร จันทรส์งแสง, 2558)

ภาพที่ทำให้กลุ่มดาวดินเป็นที่รู้จักในวงกว้างขึ้น คือการที่กลุ่มดาวดินได้สวมชุดนักศึกษาเข้าร่วมตัวเพื่อป้องกันไม่ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าใช้กำลังในการสลายการชุมนุมของชาวบ้าน ที่คัดค้านการขอประทานบัตรเมืองทองคำที่บริเวณหน้าวัดโพธิ์ทองตำบลนาโปง อำเภอเมือง จังหวัดเลย เมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2556 โดยการเอาตัวประสานกันเป็นรั้วกันไม่ให้ตำรวจเข้าไปถึงกลุ่มชาวบ้าน (Thai PBS, 2558) ในปัจจุบันกลุ่มดาวดินเป็นที่รู้จักในหมู่สาธารณะชนอย่างรวดเร็วอย่างยิ่งหลังจากเหตุการณ์ที่มีนักศึกษาจากกลุ่มดาวดิน 5 คน ชู 3 นิ้ว และใส่เสื้อ “ไม่เอา-รัฐ-ประ-หาร” ต่อหน้าพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและหัวหน้ารักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่ลงพื้นที่แก้ปัญหาภัยแล้งให้ชาวจังหวัดขอนแก่น ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2557 และกลุ่มดาวดินยังมีการจัดกิจกรรมเพื่อต่อต้านรัฐประหารอย่างต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงวันครบรอบ 1 ปี ของการรัฐประหารคือวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2558 กลุ่มดาวดินก็ได้แสดงสัญลักษณ์ด้านรัฐประหารอีกครั้ง และยังเดินทางไปให้กำลังใจกลุ่มนักศึกษาที่ทำกิจกรรมหน้าหอศิลป์กรุงเทพฯ ซึ่งมีเป้าหมายในการต้านรัฐประหารเช่นเดียวกัน (เดลินิวส์, 2558)

ต่อมากลุ่มดาวดินได้ร่วมเคลื่อนไหวกับกลุ่มนักศึกษาในกรุงเทพฯ ในนามขบวนการประชาธิปไตยใหม่ ซึ่งต่อต้านการรัฐประหารด้วยเหตุผลอันหลากหลาย เช่น ประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ประเด็นเรื่องนักโทษการเมือง ประเด็นการดำเนินคดีของศาลทหาร ทั้งนี้พวกเขามองว่าการรัฐประหารเป็นการละเมิดหลักการอำนาจสูงสุดของประชาชน และมองว่าการพัฒนาที่ไม่คำนึงถึงประชาชนผู้ได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม โดยการเคลื่อนไหวในนามของขบวนการประชาธิปไตยใหม่ ยึดหลักการ 5 ข้อ (กลุ่มเผยแพร่กฎหมายสิทธิมนุษยชนเพื่อสังคม, 2558) ได้แก่

- (1) หลักประชาธิปไตยที่จะทำให้คนไทยมีสิทธิเสรีภาพเสมอหน้าอย่างเท่าเทียมกัน
- (2) หลักความยุติธรรมที่จะช่วยลดความขัดแย้งของคนในสังคม
- (3) หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดชีวิตของตัวเอง
- (4) หลักสิทธิมนุษยชนและสิทธิชุมชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลทุกคนต้องเคารพและไม่กระทำการที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสิทธิดังกล่าว และ
- (5) หลักสันติวิธี

กลุ่มดาวดินเป็นกลุ่มที่เคลื่อนไหวมาอย่างยาวนานแม้ในช่วงแรกๆจะเป็นการเคลื่อนไหวที่เน้นเกี่ยวกับประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชน แต่แทบทุกประเด็นปัญหาก็ล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับการ

ดำเนินงานของรัฐบาลทั้งสิ้น อีกทั้งกลุ่มดาวดินยังมีการเคลื่อนไหวที่เด่นชัดในการต่อต้านการรัฐประหารในปี พ.ศ.2557 ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษายุทธศาสตร์/ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน โดยวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งก่อนและหลังการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2557 ต่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน และศึกษาว่ากลุ่มดาวดินมีวิธีการปรับตัวอย่างไรสำหรับการเคลื่อนไหว ภายใต้อำนาจของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)

บทที่ 4

แนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน และผลกระทบจากการรัฐประหาร 2557

ในบทที่ 4 นี้ผู้วิจัยจะมุ่งอธิบายแนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินในระหว่าง ปี พ.ศ. 2547 จนกระทั่งถึงก่อนการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2557 และการปรับยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี แนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินภายหลังจากที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เข้ามาบริหารประเทศ จากข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากสมาชิกกลุ่มดาวดิน จำนวน 10 คน และกลุ่มเครือข่ายพันธมิตรของกลุ่มดาวดิน จำนวน 5 คน โดยบทนี้ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

4.1 ดาวดินและการต่อสู้เพื่อสิทธิชุมชน ก่อนปี 2557

4.2 การต่อสู้ทางการเมืองเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยในยุค คสช. ของกลุ่มดาวดิน

4.1 ดาวดินและการต่อสู้เพื่อสิทธิชุมชน ก่อนปี 2557

4.1.1 ก่อกำเนิดกลุ่มดาวดินและเป้าหมายของกลุ่ม

กลุ่มดาวดินเกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของนักศึกษาคณะนิติศาสตร์รุ่นที่ 1 (ปี พ.ศ. 2547) มหาวิทยาลัยขอนแก่นที่เข้าร่วมโครงการอาสาสมัครนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นโครงการของมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอส.) โดยการปฏิบัติงานกับองค์กรที่ทำงานเชื่อมประสานกับผู้ที่ถูกละเมิดจากความเลื่อมล้ำทางสังคมเป็นระยะเวลา 1 ปี เพื่อเป็นการจุดไฟให้กับคนหนุ่ม-สาวที่สมัครมาเป็นอาสาสมัครในโครงการดังกล่าวได้นำความรู้ที่ได้ไปต่อยอดเพื่อทำประโยชน์ให้กับสังคมต่อไป ทั้งนี้ในแต่ละปี มอส. จะมีการดำเนินการคัดเลือก ฝึกอบรมอาสาสมัครให้เข้าไปทำงานกับองค์กรพัฒนาเอกชนทั่วประเทศ ซึ่งโครงการดังกล่าวนี้ยังมีการดำเนินการต่อมาจนถึงปัจจุบัน และมีสมาชิกกลุ่มดาวดินเข้าร่วมโครงการอาสาสมัครนักกฎหมายสิทธิมนุษยชนแทบทุกรุ่นส่งผลให้กลุ่มดาวดินมีความสัมพันธ์กับมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคมจนถึงปัจจุบัน

ภายหลังการฝึกอบรมอาสาสมัครโครงการดังกล่าวข้างต้น สมาชิกกลุ่มดาวดินบางคนจึงเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาสังคมจากการลงพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจึงได้รวมตัวกันเป็นที่รู้จักกันในนาม “กลุ่มเผยแพร่กฎหมายสิทธิมนุษยชนเพื่อสังคม” ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลัก 4 ข้อ คือ (1) ลงพื้นที่ศึกษาเรียนรู้ประเด็นเรื่องการละเมิดสิทธิ (2) นำปัญหาที่ได้เรียนรู้มาถกเถียงแลกเปลี่ยนกัน (3) นำ

ปัญหาที่ได้เรียนรู้ไปเผยแพร่ต่อสาธารณะ และ (4) เพื่อให้กลุ่มเป็นพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันโดยอิสระร้อยเปอร์เซ็นต์ (ilaw, 2558) ต่อมาพวกเขาทำวารสารชื่อ “วารสารดาวดิน” แจกภายในมหาวิทยาลัยขอนแก่น จึงทำให้คนรู้จักและเรียกกันติดปากในนาม “ดาวดิน” ดังนั้น ชื่อวารสารดังกล่าวจึงได้กลายเป็นชื่อเรียกขานของกลุ่มในปัจจุบัน โดยมีการให้ความหมายว่า “ดาว” ที่ใครหลาย ๆ คนต่างมองว่ามันสวยงามและสูงส่งอยู่บนฟ้า แท้จริงแล้วมันก็คือดิน ไม่ได้แตกต่างไปจาก “ดิน”

ดาวที่ไม่อยากอยู่บนฟ้า
ดินเย้ยฟ้าท้าดาวจรัสแสง
อำนาจประชาชนจักสำแดง
จะเปลี่ยนแปลงดาวดินให้เท่าเทียม
(กรชนก แสสนประเสริฐ สมาชิกรุ่นก่อตั้งกลุ่มดาวดิน ผู้แต่ง, ม.ป.ป.)

การเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินในช่วงต้นเป็นการทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยเน้นเกี่ยวกับประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นสำคัญผ่านการออกค่ายเรียนรู้สังคมเพื่อหาประสบการณ์นอกห้องเรียน และได้ร่วมเรียนรู้จากการต่อสู้ของพี่น้องในพื้นที่ที่ประสบปัญหา จนได้พัฒนาบทบาทของกลุ่มมาจนถึงการร่วมตัวเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการต่าง ๆ ของกลุ่มทุนและภาครัฐที่ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านในพื้นที่ ทั้งนี้ การลงพื้นที่ที่มีปัญหาของกลุ่มดาวดินผ่านการเป็นอาสาสมัครให้คำปรึกษาทางด้านกฎหมาย โดยมีแนวทางการต่อสู้เรียกร้องสิทธิอย่างสันติวิธี และมีปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติเป็นประเด็นหลัก ภายหลังจากการลงพื้นที่กลุ่มดาวดินได้นำข้อมูลที่ได้ในพื้นที่มาเขียนเผยแพร่ในวารสารดาวดินรายเดือน โดยการถ่ายเอกสารเย็บเล่มแบบทำมือ เดือนละประมาณ 200 เล่ม

ก่อนการรัฐประหารปี พ.ศ. 2557 มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ของรัฐบาลที่ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านที่มีที่ดินทำกินทั้งในเขตป่าสาธารณะและเขตอุทยานแห่งชาติ ทำให้กลุ่มดาวดินเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหานี้ อันเป็นจุดเริ่มต้นในการเคลื่อนไหวเรียกร้องประเด็นด้านทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มดาวดิน

ในปี พ.ศ. 2559 กลุ่มดาวดินมีสมาชิกที่เป็นคนทำงานหลักและเป็นตัวขับเคลื่อนกลุ่มจำนวน 6 คน เนื่องจากภาพลักษณ์ในการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินคือการเคลื่อนไหวที่เป็นพลังของนักศึกษา ดังนั้น การนับสมาชิกของกลุ่มดาวดินจึงนับเฉพาะคนที่ยังเป็นนักศึกษาอยู่ ส่วนสมาชิกที่จบการศึกษาไปแล้วเรียกว่า “ครอบครัวดาวดิน” ซึ่งสมาชิกบางคนก็จบการศึกษาไปแล้วไปทำงานใน

ศูนย์กฎหมายเพื่อสิทธิมนุษยชนและขบวนการอีสานใหม่⁵ ซึ่งเป็นเครือข่ายเดียวกันกับกลุ่มดาวดิน และยังเข้ามาช่วยงานและร่วมเคลื่อนไหวกับกลุ่มดาวดินในบางครั้ง สมาชิกใหม่ที่เข้ามาในแต่ละปีมาจากการทำค่ายเนื่องจากกลุ่มดาวดินมีการทำค่ายนิเทศศาสตร์เรียนรู้สังคมในทุก ๆ ปีซึ่งเป็นค่ายที่ลงไปเรียนรู้ในพื้นที่ที่มีปัญหา เช่น เหมืองแร่โพแทช จังหวัดอุดรธานี หรือเหมืองแร่ทองคำ จังหวัดเลย เพื่อเป็นการเปิดมุมมองให้เห็นถึงปัญหาและความไม่เป็นธรรมในสังคม หลังจากการไปร่วมค่ายแล้วคนที่สนใจและมีแนวคิดที่อยากจะเปลี่ยนแปลงสังคมก็จะเข้าร่วมกิจกรรมการเคลื่อนไหว การแลกเปลี่ยน ความเห็นร่วมกับกลุ่มดาวดิน และจะได้เป็นสมาชิกของกลุ่มดาวดินหลังจากผ่านการประชุมสมาชิกของกลุ่มดาวดินในแต่ละปี

ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มดาวดินนั้นเป็นความสัมพันธ์แบบพี่น้อง/เพื่อน และ/หรือแบบเครือญาติ ในด้านของการดำรงชีวิตประจำวันนอกจากจะคอยให้คำปรึกษากัน เรื่องการทำงานการเคลื่อนไหวในกลุ่มแล้ว สมาชิกยังคอยดูแลและให้คำปรึกษาหารือกันได้ทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเรียน งาน หรือแม้กระทั่งเรื่องครอบครัว เช่น สมาชิกบางคนมีปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว เนื่องจากผู้ปกครองไม่เห็นด้วยกับการเข้าร่วมการเคลื่อนไหวกับกลุ่มดาวดิน

“...ก็เป็นเรื่องของเงื่อนไขครอบครัวกับการเรียนก็มีบางคนเข้าใจบาง คนไม่เข้าใจเราก็มาเหยียวยากัน...” (วสันต์ เสตสิทธิ์, 2560 : สัมภาษณ์)

ดังนั้น สมาชิกกลุ่มดาวดินจึงมีความสนิทสนมผูกพันกันฉันท์เครือญาติ มีความเป็นพวกพ้องค่อนข้างสูง โดยมีพื้นที่บ้านชมรมเป็นที่บ่มเพาะความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม และความคิดทัศนคติของสมาชิก โดยมีการสานต่อความสัมพันธ์จากรุ่นสู่รุ่นผ่านการใช้ชีวิตแบบรวมหมู่ กล่าวคือ การอยู่ร่วมกันใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของสมาชิกกลุ่มดาวดินเป็นตัวขับเคลื่อนความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม นอกจากนี้ รุ่นพี่ที่จบการศึกษาไปแล้วก็ยังมี การแวะเวียนมาถามไถ่ และสร้างกระบวนการให้สมาชิกภายในกลุ่ม รู้จักกันทุก ๆ ระดับโดยผ่านการเข้ามาร่วมกิจกรรมในช่วงการเคลื่อนไหว หรือกิจกรรมตามประเพณีต่าง ๆ เช่น รับประทานอาหาร งานแต่งงาน งานบวช จึงนับว่ากลุ่มดาวดินมีการส่งต่อความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ภายในกลุ่มดาวดินยังมีระบบอุปถัมภ์ระหว่างพี่น้องส่งต่อกัน และให้ความ

⁵ ขบวนการอีสานใหม่ คือ ขบวนการที่เกิดขึ้นหลังการรัฐประหาร 2557 ที่เป็นการรวมตัวกันของเครือข่ายที่ร่วมทำงานกับกลุ่มดาวดินในภาคอีสาน เพื่อร่วมกันต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนเป็นหลัก ตัวอย่างการเคลื่อนไหวของขบวนการอีสานใหม่ ได้แก่ การเดินเพื่อสิทธิชีวิตคนอีสาน โดยการเดินเท้าไปในแต่ละจังหวัดที่มีปัญหาด้านทรัพยากรด้วยเป้าหมาย 800 กิโลเมตร

ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องการทำงาน หรือการให้โอกาสในการมีพื้นที่การทำงานต่อ ทั้งนี้ การให้ความเคารพในลักษณะนี้ภายในในกลุ่มมีสูงมาก เนื่องจากรุ่นพี่เหล่านี้เป็นบุคคลที่อยู่ในยุคก่อตั้งกลุ่มดาวดิน ทำให้การวิพากษ์วิจารณ์ภายในกลุ่มระหว่างรุ่นมีความเป็นไปได้ยาก อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีความขัดแย้งภายในกลุ่มก็จะมีรุ่นพี่คอยคลี่คลาย หรือทำให้ความขัดแย้งนั้นไม่บานปลาย ซึ่งไม่มีก็คนที่สามารถเข้ามาคลี่คลายความขัดแย้งภายในกลุ่มได้ ความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวนี้มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดี ก็คือ ทำให้สมาชิกภายในกลุ่มมีความเป็นปึกแผ่น มีความผูกพันกัน และทำให้กลุ่มดำรงอยู่ต่อไปได้ ข้อเสีย ก็คือ ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มลักษณะดังกล่าวจะทำให้รุ่นน้องไม่กล้าวิพากษ์วิจารณ์รุ่นพี่เหล่านั้นเนื่องจากมีความเคารพและยำเกรง

4.1.2 รูปแบบ/วิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินระหว่างปี 2547-2557

กลุ่มดาวดินเริ่มมีการเคลื่อนไหวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 การเคลื่อนไหวในยุคแรกของกลุ่มเป็นการออกค่ายลงพื้นที่เรียนรู้ชุมชนและให้คำปรึกษาด้านกฎหมายแก่ชาวบ้านในพื้นที่ที่มีปัญหา เนื่องจากสมาชิกกลุ่มดาวดินส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาที่เรียนคณะนิติศาสตร์ นอกจากนี้ กลุ่มดาวดินยังร่วมวางแผนการเคลื่อนไหวร่วมกับชาวบ้านหากมีความจำเป็นต้องเคลื่อนไหวแบบเผชิญหน้า เช่น การเดินขบวนประท้วง ซึ่งการเคลื่อนไหวในแต่ละครั้งของกลุ่มดาวดินมีความแตกต่างกันไปและมีการใช้รูปแบบในการเคลื่อนไหวหลากหลายรูปแบบด้วยกัน เช่น การเดินขบวนประท้วง แพลชมีอบ การแจกใบปลิว การออกแถลงการณ์ การยื่นหนังสือต่อรอง การชูป้าย เป็นต้น โดยก่อนการออกแบการเคลื่อนไหวในแต่ละครั้งสมาชิกจะประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นเพื่อให้ได้มติว่าจะเคลื่อนไหวในรูปแบบใด เช่น ถ้าในสถานการณ์ที่มีการออกกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อชาวบ้าน กลุ่มจะใช้การสื่อสารที่เป็นการสื่อความหมายว่าไม่เอากฎหมายนั้น เช่น การติดป้ายผ้า หรือการพนสี เช่นคำว่า “ไม่เอา พ.ร.บ. ชุมชน”⁶ เนื่องจากเป็นกฎหมายที่ห้ามให้มีการชุมนุมซึ่งกลุ่มดาวดินมองว่าเป็นการจำกัดสิทธิของประชาชนในการคัดค้านเมืองทองคำ โดยการเดินทางไปที่อาคารตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กรุงเทพมหานคร เพื่อรณรงค์ต่อต้านเมืองแร่ทองคำมีการยื่นหนังสือ และแสดงละครจำลองเหตุการณ์ที่ผู้สัมปทานเหมืองกระทำต่อชุมชน นอกจากนี้ ในระหว่างการรณรงค์ยังมีการเล่นดนตรีและมีการแจกสติ๊กเกอร์รณรงค์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและติดกระดาษรูปหัวใจแสดงสัญลักษณ์รักธรรมชาติให้กลุ่มผู้ลงทุนได้รับทราบ โดยส่วนใหญ่รูปแบบที่ใช้ในการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินตั้งแต่ช่วงเริ่มก่อตั้งกลุ่มไปจนถึงก่อนการรัฐประหารในปี 2557 ที่ทำให้มีผลสะท้อนต่อสังคมมากที่สุด

⁶ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ.2558 ประกาศลงในราชกิจจานุเบกษาวันที่ 14 กรกฎาคม 2558 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 13 สิงหาคม 2558

ก็คือ การเดินขบวนประท้วงและยื่นหนังสือเรียกร้อง เนื่องจากเป็นเคลื่อนไหวที่ทำให้คนทั่วไปได้รับรู้ และเกิดการตั้งคำถามว่าทำไมคนเหล่านี้ถึงออกมาประท้วง

ท่ามกลางการปรากฏตัวในสื่อ และการเป็นที่รู้จักมากขึ้นในสายตาสาธารณชน สมาชิกคนสำคัญในช่วงแรก คือ จตุภัทร์ บุญภัทรรักษา หรือที่รู้จักกันในนาม “ไผ่ ดาวดิน” ซึ่งภายหลังถูกมองว่ามีอิทธิพลอย่างสูงต่อกลุ่มดาวดินจนถึงปัจจุบัน โดยมีบทบาทสำคัญในการออกแบบการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน ทั้งนี้ ไผ่ คือ หนึ่งในสมาชิกกลุ่มดาวดิน ในขณะนั้นถือได้ว่าเป็นแกนนำในการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน ไผ่และเพื่อน ๆ ในกลุ่มดาวดินร่วมกันเคลื่อนไหวในหลาย ๆ ประเด็น เช่น การร่วมเคลื่อนไหวกับพี่น้องกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานีคัดค้านการทำเหมืองแร่โพแทช จังหวัดอุดรธานี และร่วมเคลื่อนไหวกับกลุ่มอนุรักษ์บ้านเกิดคัดค้านการทำเหมืองทอง จังหวัดเลย พี่น้องขบวนที่ดินอำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ และอื่น ๆ อีกมากมาย จนทำให้ ไผ่ ดาวดิน เป็นที่รักและรู้จักของพี่น้องชาวบ้านในพื้นที่ที่มีปัญหาด้านทรัพยากรเป็นอย่างมาก เขาจึงเป็นสมาชิกกลุ่มดาวดินอีกหนึ่งคนที่มีความโดดเด่นในช่วงเวลาดังกล่าว

ทั้งนี้ **เงื่อนไขที่มีผลต่อการออกแบบการเคลื่อนไหวของกลุ่มประกอบไปด้วยเงื่อนไข**
ภายใน ได้แก่

ประการแรก เงื่อนไขด้านผู้นำ ถึงแม้ว่ากลุ่มดาวดินจะเป็นกลุ่มที่เคลื่อนไหวแบบที่ไม่มีแกนนำ ไม่มีหัวหน้ากลุ่ม แต่กลุ่มดาวดินก็ยังคงมีรุ่นพี่ที่คอยสนับสนุน และคอยให้ปรึกษาแนะนำ ซึ่งก็ปฏิเสธไม่ได้ว่ารุ่นพี่เหล่านี้เปรียบเสมือนผู้นำ เนื่องจากรุ่นพี่มีประสบการณ์การเคลื่อนไหวต่อสู้มาก่อน ภาวะความเป็นผู้นำ ความน่าเชื่อถือรวมทั้งมีความอาวุโสกว่าจึงทำให้สมาชิกในกลุ่มให้ความคิดเห็น คล้อยตามหรือเชื่อมั่นในสิ่งที่รุ่นพี่บางคนเสนอ เช่น การเลือกเคลื่อนไหวแบบการเดินขบวนไปยื่นจดหมายให้กับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการเป็นการแสดงให้คนทั่วไปได้รับรู้ถึงปัญหาของชาวบ้านในพื้นที่และยังทำให้ข้อเรียกร้องของชาวบ้านได้เข้าถึงหน่วยงานของรัฐได้อย่างรวดเร็ว

“...ถ้าไม่มีพี่⁷ ก็อาจจะไม่มีกลุ่มมาจนถึงขนาดนี้...” (วสันต์ เสต
สิทธิ์, 2560 : สัมภาษณ์)

เงื่อนไขประการที่สอง ได้แก่ โครงสร้างการตัดสินใจในการออกแบบการเคลื่อนไหว สมาชิกกลุ่มดาวดินและตัวแทนเครือข่ายพันธมิตรของกลุ่มดาวดินจะระดมความคิดเห็นเสนอรูปแบบการเคลื่อนไหว โดยสมาชิกในกลุ่มและตัวแทนกลุ่มเครือข่ายพันธมิตรที่กลุ่มดาวดินเชิญมาออกแบบการเคลื่อนไหวร่วมกัน เพื่อให้สมาชิกและตัวแทนจากกลุ่มเครือข่ายพันธมิตรได้แสดงความคิดเห็นและ

⁷ คือสมาชิกกลุ่มดาวดินรุ่นก่อตั้งและยังคงมีอิทธิพลต่อกลุ่มดาวดินในปัจจุบัน

วิเคราะห์ร่วมกันเพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบและวิธีการเคลื่อนไหวในแต่ละครั้ง อย่างไรก็ตาม สมาชิกที่เป็น รุ่่นพี/ผู้นำของกลุ่มดาวดิน ก็ยังคงมีอิทธิพลต่อการออกแบบและตัดสินใจเลือกรูปแบบในการ เคลื่อนไหวของกลุ่ม เนื่องจาก รุ่่นพี/ผู้นำ มีความรู้และประสบการณ์ในการเคลื่อนไหว จึงทำให้ สมาชิกเห็นด้วยและมีความเชื่อมั่นกับสิ่งที่รุ่่นพี/ผู้นำเสนอ

“...ก็ระดมกันนั่งออกแบบวางแผนกัน ทำไปด้วยกันหรือแม้กระทั่ง การวางแผนการทำงานปีต่อปี...” (ยุทธนา ลุนสำโรง, 2559 : สัมภาษณ์)

เงื่อนไขประการที่สาม กระบวนการเรียนรู้ภายในและความพร้อมของสมาชิก พบว่า การ เรียนรู้ภายใน เช่น การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางสังคม การมีความเชื่อและ อุดมการณ์ในบางด้านที่แตกต่างกัน รวมถึงการได้รับอิทธิพลทางความคิดจากกลุ่มเคลื่อนไหวอื่น ๆ ทำให้สมาชิกมีความคิดที่หลากหลาย ดังนั้น การให้ความสำคัญกับรูปแบบการเคลื่อนไหวแบบทำท่าย ซึ่งหน้าของกลุ่มดาวดินส่งผลให้สมาชิกบางคนที่ไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหว ขอเปลี่ยนบทบาทไป เป็นผู้สนับสนุนแทนการออกไปเคลื่อนไหวแบบเผชิญหน้า หรือยิ่งไปกว่านั้น ยังทำให้สมาชิกบางคน ถอนตัวออกจากการเป็นสมาชิกของกลุ่มดาวดิน เช่น ไผ่ ดาวดิน ที่หลังจากการออกไปเคลื่อนไหวโดย การชูสามนิ้วต่อหน้าหัวหน้า คสช. ก็ได้ถอนตัวออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มดาวดิน แต่ยังคงสถานะ เป็นเครือข่ายที่ทำงานร่วมกัน ซึ่งความไม่พร้อมและความเห็นที่ไม่ตรงกันเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ ภายในของสมาชิกกลุ่มที่แตกต่างกัน เช่น การมีความเชื่อและอุดมการณ์บางด้านที่แตกต่างกัน เนื่องจากสมาชิกบางคนได้ศึกษาแนวคิดทางการเมืองที่แตกต่างไปจากสมาชิกคนอื่น ๆ ภายในกลุ่มจึง ทำให้มีความเชื่อที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ การเคลื่อนไหวแบบทำท่ายซึ่งหน้ายังส่งผลกระทบต่อ สมาชิกของกลุ่มดาวดินมีจำนวนลดน้อยลงอีกด้วย รวมทั้งภาพลักษณ์ของกลุ่มดาวดินในการรับรู้ของ คนทั่วไปถูกมองว่าเป็นกลุ่มหัวรุนแรงเพราะเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมืองและมีสมาชิกถูกจับกุมทำให้ กลุ่มดาวดินระดมสมาชิกได้จำนวนน้อย การที่สมาชิกบางส่วนไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวแบบทำ ท่ายซึ่งหน้าเนื่องจากมีความเสี่ยงต่อการถูกจับกุม ทำให้เมื่อมีการเคลื่อนไหวแบบทำท่ายซึ่งหน้ากลุ่ม ดาวดินมักจะระดมสมาชิกออกมาร่วมเคลื่อนไหวได้จำนวนน้อยลง

เงื่อนไขประการที่สี่ เครือข่ายพันธมิตรและการสร้างพันธมิตร ก่อนการเคลื่อนไหวของกลุ่ม ดาวดินในแต่ละครั้ง กลุ่มดาวดินจะระดมความคิดเห็นเพื่อออกแบบรูปแบบในการเคลื่อนไหวจาก สมาชิก รวมทั้งประสานงานกับกลุ่มเครือข่ายพันธมิตรเพื่อร่วมกันเสนอความคิดเห็นและร่วมทำการ เคลื่อนไหว อนึ่งถึงแม้ว่าจะมีการเปิดโอกาสให้กลุ่มพันธมิตรได้แสดงความคิดเห็น แต่ก็เป็นการแสดง ความคิดเห็นเพียงบางส่วนเท่านั้น เพราะกลุ่มพันธมิตรยังมีความเกรงใจการเป็นกลุ่มหลักของกลุ่มดาว

ดิน ดังนั้น ถ้ากลุ่มเครือข่ายไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวในครั้งนั้นก็จะส่งสมาชิกมาร่วมเพียงคนหรือสองคนต่อครั้งเท่านั้น เพื่อเป็นการรักษาความสัมพันธ์ของกลุ่มไว้ เช่น การเคลื่อนไหวประท้วงไม่เอามหาวิทยาลัยออกนอกระบบที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่กลุ่มเครือข่ายนักกิจกรรมมหาวิทยาลัยมหาสารคามส่งตัวแทนไปเข้าร่วมเพียงไม่กี่คน ทั้งนี้ ข้อจำกัดที่สำคัญของการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน คือ การที่มีเครือข่ายพันธมิตรเข้าร่วมเคลื่อนไหวจำนวนน้อยเนื่องจากกลุ่มดาวดินมีรูปแบบการเคลื่อนไหวแบบทำหายซึ่งหน้าทำให้เกิดการประจันหน้ากับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้น ความเสี่ยงจากการถูกจับกุมก็จะมีมาก ส่งผลให้กลุ่มเครือข่ายพันธมิตรบางกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวแบบทำหายซึ่งหน้าถอนตัวออกไป เช่น การเคลื่อนไหวครบรอบ 1 ปีรัฐประหาร 2557 กลุ่มดาวดินออกมาชูป้ายที่ศาลหลักเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยมีการประเมินสถานการณ์ร่วมกันแล้วว่าหากทำการเคลื่อนไหวจะต้องมีตำรวจ ทหาร เข้ามาจับกุม เนื่องจากมี พ.ร.บ.ควบคุมการชุมนุม⁸ แต่กลุ่มดาวดินยังคงยืนยันที่จะเคลื่อนไหว ทำให้กลุ่มเครือข่ายนักกิจกรรมมหาวิทยาลัยมหาสารคามขอถอนตัวออกจากการเคลื่อนไหว

นอกจากเงื่อนไขภายในแล้ว ยังมีเงื่อนไขภายนอกที่ส่งผลต่อรูปแบบการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน เช่น โครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่เปิด กล่าวคือ เป็นลักษณะที่รัฐบาลเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นและเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับตัวเองเมื่อประชาชนรู้สึกว่าคุณเองไม่ได้รับความเป็นธรรม ซึ่งโอกาสทางการเมืองแบบเปิดนี้ทำให้กลุ่มดาวดินสามารถเคลื่อนไหวได้ง่ายโดยไม่ต้องกังวลว่าจะถูกจับและดำเนินคดี

โครงสร้างโอกาสทางการเมืองแบบเปิดในช่วงก่อนการรัฐประหาร 2557 ทำให้กลุ่มดาวดินเลือกรูปแบบการเคลื่อนไหวแบบเผชิญหน้า เช่น การเดินขบวน ยื่นหนังสือเรียกร้องต่อหน่วยงานของรัฐ การชูป้าย เป็นต้น สำหรับกลุ่มดาวดินแล้วการเคลื่อนไหวภายใต้โอกาสทางการเมืองแบบเปิดในช่วงก่อนการรัฐประหาร 2557 มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างเข้มข้น เช่น การเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่ม กปปส. และ นปช. ส่งผลให้กลุ่มดาวดินเคลื่อนไหวได้ง่าย เนื่องจากสถานการณ์ทางการเมืองที่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นได้โดยเสรี เช่น การเดินขบวนไปยื่นหนังสือให้กับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาของชาวบ้านในพื้นที่ หรือการชุมนุมคัดค้านโครงการของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน ซึ่งแตกต่างจากการเคลื่อนไหวในช่วงหลังการรัฐประหาร 2557 ที่โครงสร้างโอกาสทางการเมืองเป็นแบบปิด ทำให้กลุ่มดาวดินเลือกรูปแบบการเคลื่อนไหวเป็นแบบเฉพาะหน้า เช่น การติดป้ายคัดค้าน การพ่นสี และการชูสามนิ้ว ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวในเชิง

⁸ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ.2558 ที่ได้กำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไขในการใช้เสรีภาพการชุมนุมสาธารณะ

สัญลักษณ์ที่มีความจำเป็นที่ต้องมีความรวดเร็ว และต้องคำนึงถึงความปลอดภัยจากการถูกจับกุมโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ

อย่างไรก็ตาม **ในช่วง**ก่อนการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2557 กลุ่มดาวดินได้เลือกใช้ช่องทางการเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบปกติ เช่น การออกแถลงการณ์ การยื่นหนังสือต่อหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ที่เป็นประเด็นปัญหาด้านทรัพยากร ทั้งนี้ ในช่วงก่อนการรัฐประหารการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินอาจจะไม่ได้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากนัก เนื่องจากกลุ่มดาวดินมีการเคลื่อนไหวเฉพาะในพื้นที่ จึงทำให้กลุ่มดาวดินไม่เป็นที่รู้จักต่อสาธารณชน

อนึ่ง ก่อนการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2557 นั้น กลุ่มดาวดินมีการเคลื่อนไหวที่เป็นการขัดขวางและทำลายระบบปกติอยู่ไม่น้อย เนื่องจากกลุ่มดาวดินได้มีการใช้รูปแบบการเคลื่อนไหวแบบปกติไปแล้วแต่ไม่ประสบความสำเร็จ กล่าวคือ เมื่อมีการยื่นหนังสือเรียกร้องต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของรัฐไปแล้ว หน่วยงานดังกล่าวมีการรับหนังสือแต่ไม่มีกระบวนการในการดำเนินการแก้ปัญหาต่อ เช่น การยื่นหนังสือต่อผู้ว่าราชการจังหวัดเลย ในวันที่ 12 สิงหาคม 2555 เพื่อขอคัดค้านการขอต่อใบอนุญาตประกอบโลหะกรรมและแร่อื่น ๆ ของบริษัททุ่งคำ เนื่องจากการทำเหมืองได้ส่งผลกระทบต่อคนในพื้นที่ จากเหตุผลดังกล่าว กลุ่มดาวดินจึงปรับเปลี่ยนรูปแบบการเคลื่อนไหวที่ทำลายระบบปกติ ด้วยการใช้วิธีชุมนุมประท้วงที่สถานที่สำคัญ ๆ ของรัฐเพื่อเรียกร้องให้รัฐแก้ไขปัญหาตามข้อเรียกร้อง เช่น การเดินขบวนไปชุมนุมที่ศาลากลางจังหวัดเลยในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2555

ทั้งนี้ กลุ่มดาวดินได้มีการเคลื่อนไหวแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ก่อนการรัฐประหารในปี 2557 โดยเป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ในพื้นที่ที่กลุ่มดาวดินลงพื้นที่ เช่น การติดป้ายไม่เอาเหมืองแร่ทองคำที่จังหวัดเลย ทั้งนี้ การเลือกแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ในกรณีต่าง ๆ ของกลุ่มดาวดินนั้นเป็นการสื่อสารให้คนทั่วไปรับรู้ได้ง่ายขึ้น และกลุ่มดาวดินมักจะเลือกแสดงออกเชิงสัญลักษณ์เฉพาะในเขตพื้นที่มีปัญหา เนื่องจากเป็นการบ่งบอกว่าในพื้นที่นั้นกำลังได้รับความเดือดร้อน

เป็นที่น่าสังเกตว่า ถึงแม้ว่าการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินในอดีตจะไม่ค่อยมีที่ไปที่มาที่ประนีประนอมกับรัฐ แต่ภายใต้การเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินนั้นก็มีการประนีประนอมระหว่างรัฐทุน และนักพัฒนาเอกชนทางอ้อม เช่น การที่กลุ่มดาวดินมีการขอรับงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมจากหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ กล่าวคือ การขอทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอส.) และมูลนิธิโกลบอลคิมทอง เป็นต้น ตัวอย่างเช่น การของบประมาณจากมูลนิธิโกลบอลคิมทองในปี พ.ศ. 2556 เพื่อทำกิจกรรมลงพื้นที่ศึกษาปัญหาชุมชนและประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการพัฒนาโดยโครงการของรัฐ เป็นการประนีประนอมกับรัฐในอีกรูปแบบหนึ่งเนื่องจากการทำกิจกรรมที่ทำตามกรอบของโครงการที่มูลนิธิดังกล่าวกำหนดมา

อนึ่ง ก่อนการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2557 กลุ่มดาวดินมีการเคลื่อนไหวเฉพาะหน้าอย่างต่อเนื่อง แต่ในช่วงเวลาดังกล่าวกลุ่มดาวดินไม่ได้เป็นที่รู้จักในหมู่มนุษย์ทั่วไปจึงทำให้ภาพลักษณ์ของกลุ่มดาวดินในสายตาคนทั่วไปในช่วงก่อนการรัฐประหารปี พ.ศ. 2557 นั้นไม่มีการเคลื่อนไหวมากนัก แต่จริง ๆ แล้วกลุ่มดาวดินมีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง ทั้งการเคลื่อนไหวเฉพาะหน้าที่เป็น การเคลื่อนไหวตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่และการเคลื่อนไหวเฉพาะหน้าในระดับประเทศ เช่น การเคลื่อนไหวคัดค้านไม่เอาพระราชบัญญัติป่าไม้ การเคลื่อนไหวคัดค้านการประกาศกฎอัยการศึก และการเคลื่อนไหวต่อต้านการรัฐประหาร เป็นต้น

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าก่อนการรัฐประหารมีกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน โดยทั้งหมดเป็นกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ที่มีความไม่พอใจกลุ่มดาวดิน เนื่องจากมองว่ากลุ่มดาวดินเข้ามาสร้างความแตกแยกให้กับคนในพื้นที่ กล่าวคือ กลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ที่ไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวประเด็นเหมืองแร่ทองคำที่จังหวัดเลยได้ออกมาชูป้ายขับไล่ไม่เอากลุ่มดาวดิน การเคลื่อนไหวต่อต้านของชาวบ้านถือว่าเป็นอุปสรรคต่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินในพื้นที่เป็นอย่างมาก เพราะส่งผลให้กลุ่มดาวดินจำเป็นต้องมีการปรับรูปแบบการเคลื่อนไหวให้เข้ากับสถานการณ์ กล่าวคือ กลุ่มดาวดินต้องเปลี่ยนรูปแบบการลงไปเคลื่อนไหวในพื้นที่โดยการลงไปพูดคุยแลกเปลี่ยนแบบค่อยเป็นค่อยไปเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งในพื้นที่มากขึ้น

การระดมทรัพยากรของกลุ่มดาวดินระหว่างปี พ.ศ. 2547 จนถึงปี พ.ศ. 2557

นอกจากกิจกรรมและการเคลื่อนไหวต่าง ๆ แล้ว สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ขาดไม่ได้เลยของกลุ่มดาวดิน ก็คือ การจัดหางบประมาณในการทำกิจกรรมโดยกลุ่มดาวดินมีวิธีการระดมทุนที่หลากหลาย เช่น การเขียนโครงการขอรับงบประมาณในการทำค่ายอาสาจากแหล่งทุน เช่น สสส. มอศ. มูลนิธิโกมลคีมทอง เป็นต้น กลุ่มสามารถเข้าถึงแหล่งทุนเหล่านี้ผ่านการเขียนโครงการขอเงินสนับสนุนการทำกิจกรรม เนื่องจากการแนะนำของกลุ่มเครือข่ายพันธมิตร และนอกจากนี้ยังมีการระดมทุนจากการทำกิจกรรมผ่านรับบริจาค เช่น การเล่นดนตรีเปิดหมวกภายในมหาวิทยาลัยและตามตลาดนัดซึ่งแต่ละครั้งก็จะได้เงินประมาณ 2,000 บาท นอกจากนี้ ยังมีการจัดทำเสื้อกลุ่มขายเพื่อนำเงินมาทำกิจกรรมและซื้อวัสดุอุปกรณ์ เช่น กระดาษปากกา หรือแม้กระทั่งเป็นค่าเดินทางลงไปในพื้นที่ ในบางครั้งที่ต้องมีการเคลื่อนไหวแบบเร่งด่วนซึ่งไม่สามารถหางบประมาณในการซื้ออุปกรณ์ได้ทันที สมาชิกกลุ่มก็จะร่วมกันลงขันโดยใช้เงินส่วนตัวของแต่ละคนมาเป็นงบประมาณในการจัดซื้ออุปกรณ์ที่จำเป็นในการเคลื่อนไหว เนื่องจากกลุ่มดาวดินเป็นกลุ่มที่มีบ้านชมรมและอยู่กันแบบใช้ชีวิตรวมหมู่ด้วยกัน นอกไปจากนี้ การลงพื้นที่ในบางครั้งชาวบ้านก็จะเอาข้าวสารให้เป็นของฝากเพื่อนำมาไว้กินที่บ้านชมรมในเวลาที่สมาชิกทำกับข้าวกินร่วมกัน อนึ่ง กลุ่มดาวดินใช้วิธีการระดมสมาชิกเพิ่ม

โดยผ่านการออกค่ายเรียนรู้ปัญหาสังคมเชิงชุมชนให้นักศึกษาไปร่วมออกค่ายและเรียนรู้ปัญหาจริงจากชาวบ้านเพื่อเป็นการเปิดมุมมองของนักศึกษา และระดมงบประมาณผ่านทางเครือข่ายทางการเคลื่อนไหวโดยการประสานงานไปยังกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ที่เคยร่วมงานกันเพื่อของบประมาณสนับสนุนการจัดกิจกรรมของนักศึกษาที่เข้าร่วมการเคลื่อนไหวในแต่ละครั้ง

4.1.3 ความเข้มแข็ง/ความอ่อนแอของกลุ่มดาวดินก่อนการรัฐประหาร 2557

อาจกล่าวได้ว่าความเข้มแข็งของกลุ่มดาวดินนั้นก็คือ การที่กลุ่มดาวดินมีการจัดตั้งองค์กรภายในอย่างเป็นระบบและมีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ นักกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มดาวดินมองว่าปัจจัยที่ทำให้กลุ่มดาวดินมีความเข้มแข็งก่อนการรัฐประหาร 2557 ได้แก่ เป้าหมาย อุดมการณ์ กระบวนการเรียนรู้ภายในของกลุ่ม การจัดการภายในองค์กรอย่างเป็นระบบ และความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม

ตั้งแต่กลุ่มดาวดินเริ่มก่อตั้ง (ปี พ.ศ. 2547) จนถึงก่อนการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2557 ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มดาวดินมีความเข้มแข็ง โดยนิยามได้จากการที่กลุ่มดาวดินมีการจัดตั้งองค์กรภายในที่มีระบบและมีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่ามุมมองของสมาชิกกลุ่มเครือข่ายพันธมิตรที่มีต่อความเข้มแข็งของกลุ่มดาวดิน โดยส่วนใหญ่มองว่า ส่วนสำคัญที่ทำให้กลุ่มดาวดินมีความเข้มแข็งและมีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง คือ เป้าหมายและอุดมการณ์กลุ่ม กระบวนการเรียนรู้ภายในของกลุ่ม การจัดการภายในองค์กรอย่างเป็นระบบ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มรวมถึงรุ่นพี่ที่เรียนจบแล้ว และกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชาวบ้านและเอ็นจีโอในพื้นที่

“...การที่มีพื้นที่ชาวบ้านกรณีปัญหาเป็นพื้นที่ในการทำงาน การเกาะติดและทำงานในระยะยาวในพื้นที่ ทำให้มีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวต่างๆกับพื้นที่จริง และสามารถดึงชาวบ้านมาเป็นส่วนหนึ่งในการเคลื่อนไหวของกลุ่มได้...” (ยุทธนา ลุนสำโรง, 2559 : สัมภาษณ์)

กล่าวคือ การที่กลุ่มดาวดินมีพื้นที่ทำงานกับชาวบ้านที่มีปัญหาโดยการเกาะติดและทำงานในพื้นที่เป็นระยะเวลายาวนานทำให้สมาชิกกลุ่มดาวดินได้เรียนรู้กระบวนการเคลื่อนไหวในพื้นที่จริง และสามารถทำให้ชาวบ้านในพื้นที่นั้น ๆ เข้ามาร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการเคลื่อนไหวของกลุ่มได้จึงทำให้กลุ่มมีพลังความเข้มแข็งในการเคลื่อนไหวมากขึ้น

เป้าหมายและอุดมการณ์ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้กลุ่มดาวดินมีความเข้มแข็ง เนื่องจากกลุ่มดาวดินมีเป้าหมายที่ชัดเจน คือ การต่อสู้เพื่อสิทธิและชาวบ้านผู้ถูกกดขี่ ซึ่งการมีอุดมการณ์และเป้าหมายที่ชัดเจนนี้สามารถทำให้สมาชิกกลุ่มมีเป้าหมายในการเคลื่อนไหวร่วมกันที่ชัดเจน มีความเป็นเอกภาพ และทำให้บุคคลภายนอกให้ความสนใจ ซึ่งนำไปสู่การมีสมาชิกใหม่เพิ่มขึ้น ในขณะที่กระบวนการเรียนรู้ภายในและการจัดการองค์กรของกลุ่ม เป็นวิธีการที่ทำให้สมาชิกได้เรียนรู้ไปด้วยกันซึ่งมีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การออกค่ายเรียนรู้ชุมชนโดยการลงไปในพื้นที่ที่มีปัญหาประเด็นทรัพยากร เช่น เขมืองแร่โพแทช ที่จังหวัดอุดรธานี หรือเขมืองแร่ทองคำ ที่จังหวัดเลย ซึ่งทำให้สมาชิกได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่และมีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจชาวบ้านมากยิ่งขึ้น การเรียนรู้ร่วมกันโดยการอ่านหนังสือแล้วเปิดวงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทำให้สมาชิกในกลุ่มมีมุมมองความคิดและทัศนคติในเชิงบวกในการทำงานเคลื่อนไหวทางสังคมมากยิ่งขึ้นและนำไปสู่การออกแบบวางแผนการเคลื่อนไหวร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ส่วนการจัดการภายในองค์กรอย่างเป็นระบบ เช่น เมื่อมีสมาชิกถูกจับก็จะมีสมาชิกรุ่นใหม่ขึ้นมาแทน ทำให้กลุ่มมีการเคลื่อนไหวได้ต่อเนื่อง

ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มและรุ่นพี่ที่จบการศึกษาไปแล้วส่งผลให้กลุ่มดาวดินมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นผูกพันกัน ทั้งนี้ กลุ่มดาวดินมีบ้านชมรมที่ใช้เป็นพื้นที่ในการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้แสดงความคิดเห็นและวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน พื้นที่ดังกล่าวทำให้สมาชิกได้ไปมาหาสู่กันเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง และใช้โอกาสนี้ในการวางแผนการทำงานร่วมกัน กลุ่มดาวดินจึงมีความสัมพันธ์กันแบบพี่น้อง การอยู่ร่วมกันทำให้สมาชิกกลุ่มดาวดินมีโอกาสได้ปรึกษาพูดคุยเรื่องการทำงานการเคลื่อนไหวกันอยู่เรื่อย ๆ และได้ทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น การออกค่าย การจัดวงศึกษาโดยการอ่านหนังสือแล้วมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน ด้วยความที่กลุ่มดาวดินมีความสัมพันธ์กันแบบพี่น้องจึงทำให้สมาชิกสามารถคุยกันได้แบบสนิทใจเมื่อมีปัญหาในการทำงานจึงทำให้สามารถแก้ไขปัญหาภายในกลุ่มได้เป็นอย่างดี อีกทั้งสมาชิกรุ่นพี่ที่จบไปแล้วก็ยังคงแวะเวียนมาถามไถ่และคอยให้คำปรึกษากับน้อง ๆ ในกลุ่มดาวดินและร่วมออกแบบวางแผนในการเคลื่อนไหว จึงทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็งและมีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง กลุ่มดาวดินยังมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชาวบ้านและเอ็นจีโอในพื้นที่ ซึ่งทำให้กลุ่มสามารถเข้าไปเรียนรู้สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงและได้รับการสนับสนุนการเคลื่อนไหวจากเอ็นจีโอและชาวบ้านในพื้นที่ เช่น เมื่อสมาชิกกลุ่มดาวดินถูกจับกุม ชาวบ้านในพื้นที่ เช่น กลุ่มคนรักบ้านเกิดที่อำเภอวังสะพุงจังหวัดเลย ได้มีการออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องให้ปล่อยตัวสมาชิกกลุ่มดาวดินร่วมกับกลุ่มดาวดิน

เนื่องจากการมีเป้าหมายอุดมการณ์และความคิดร่วมกันที่ชัดเจน ซึ่งในที่นี้ คือ แนวทางการเคลื่อนไหวที่ไปในทิศทางเดียวกันและสามารถกำหนดทิศทางการเคลื่อนไหวไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้

จึงทำให้กลุ่มมีความเป็นเอกภาพและมีความเข้มแข็งและทำให้สมาชิกในกลุ่มมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

“...สิ่งที่ทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็งคงจะเป็นตัวผู้คอยสนับสนุนกลุ่มทั้งรุ่นพี่ที่เรียนจบแล้ว ชาวบ้าน และเอ็นจีโอที่สมาชิกกลุ่มมีความสัมพันธ์ด้วยและการเกาะกลุ่มของสมาชิกดาวดินเองก็มีส่วนทำให้กลุ่มเข้มแข็ง...” (เพ็ญศรี ชิตบุตร, 2560 : สัมภาษณ์)

ในส่วนของรุ่นพี่ที่เรียนจบไปแล้วก็ยังคงมีการส่งต่อแนวคิดและวิธีการในการเคลื่อนไหวและยังคงเข้ามาช่วยวางแผนออกแบบการเคลื่อนไหวร่วมกับสมาชิกกลุ่มในปัจจุบัน ในส่วนของชาวบ้านในพื้นที่ที่กลุ่มดาวดินเข้าไปสัมพันธ์และร่วมเคลื่อนไหวนั้นก็เป็นผู้คอยสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือในการกดดันรัฐบาลเวลาสมาชิกกลุ่มดาวดินถูกดำเนินคดี และในส่วนของ เอ็นจีโอ ก็เป็นผู้ให้ความรู้ด้านแนวคิดอุดมการณ์และวิธีการเคลื่อนไหว และยังสนับสนุนส่งเสริมให้โอกาสในการหางบประมาณและแหล่งทุน

“...สิ่งที่ทำให้กลุ่มดาวดินมีความเข้มแข็งคือการมีอุดมการณ์และความคิดที่ถูกต้องหลอมมาให้เหมือนกันและมีความชัดเจนในเรื่องสิทธิมนุษยชนและการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมในสังคม...” (ดวงทิพย์ ฆารฤทธิ์, 2560 : สัมภาษณ์)

แม้ว่าจะมีเงื่อนไขหลายประการที่ทำให้กลุ่มดาวดินมีความเข้มแข็งโดยเฉพาะในแง่การเคลื่อนไหวแต่กลุ่มก็มีปัจจัยภายในหลายประการที่ถือเป็นจุดอ่อนสำคัญ นั่นคือ การถูกเจ้าหน้าที่รัฐติดตาม การระดมสมาชิกได้น้อย และความขัดแย้งภายในกลุ่ม

การที่กลุ่มดาวดินเคลื่อนไหวในลักษณะตรงข้ามกับรัฐทำให้ภาพลักษณ์ของกลุ่มดาวดินถูกมองว่าเป็นพวกหัวรุนแรงจึงทำให้นักศึกษาและคนทั่วไปไม่กล้าเข้าร่วมเคลื่อนไหวกับกลุ่มดาวดิน ส่งผลทำให้กลุ่มดาวดินระดมสมาชิกได้น้อยและการถูกติดตามควบคุมจากเจ้าหน้าที่รัฐ เนื่องจากกลุ่มดาวดินมีการเคลื่อนไหวที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับรัฐจึงทำให้กลุ่มดาวดินถูกติดตามโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือสมาชิกบางคนในกลุ่มถูกจับกุมทำให้สมาชิกมีจำนวนลดลงและการหาสมาชิกเพิ่มยากขึ้นทำให้กลุ่มมีการทำงานที่ยากลำบากขึ้นในการออกไปหาสมาชิกเพิ่มเพราะมีเจ้าหน้าที่ติดตามทำให้คนทั่วไปเกิดความกลัวและไม่กล้าเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มดาวดิน และ ความขัดแย้งภายในกลุ่ม ก็เป็นส่วนสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้กลุ่มอ่อนแอได้ เนื่องจากกลุ่มดาวดินมีเครือข่ายในการเคลื่อนไหวหลาย

เครือข่ายทำให้สมาชิกบางคนที่ได้ออกไปเรียนรู้กระบวนการเคลื่อนไหวกับเครือข่ายอื่นไม่เชื่อฟังรุ่นที่ และพยายามที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบการเคลื่อนไหวของกลุ่มจนทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นภายในกลุ่ม จนนำไปสู่การถอนตัวออกจากกลุ่มของสมาชิกบางคน

เป็นที่น่าสังเกตว่า เป้าหมายและอุดมการณ์ของกลุ่มดาวดินนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้กลุ่มมีความเข้มแข็งและอ่อนแอได้ในเวลาเดียวกัน เนื่องจากการมีเป้าหมายและอุดมการณ์ที่ชัดเจน ทำให้สมาชิกในกลุ่มมีเป้าหมายและมีแนวทางการเคลื่อนไหวที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่ในขณะเดียวกันการมีประเด็นเฉพาะพื้นที่ที่กลุ่มเกาะติดอยู่ทำให้กลุ่มดาวดินถูกมองว่าเป็นการเคลื่อนไหวในประเด็นแคบจึงทำให้มีกลุ่มเครือข่ายพันธมิตรที่เข้าร่วมเคลื่อนไหวจำนวนน้อย เช่น ประเด็นเหมืองแร่ทองคำที่จังหวัดเลย และนอกจากจะทำให้มีเครือข่ายจำนวนน้อยแล้วยังทำให้กลุ่มดาวดินไม่มีการเชื่อมโยงกับประเด็นอื่น ๆ อีกด้วย

กล่าวคือ กลุ่มดาวดินเคลื่อนไหวเฉพาะประเด็นในพื้นที่ ที่ทางกลุ่มเกาะติด ทำให้กลุ่มติดอยู่กับปัญหาในพื้นที่จนไม่สามารถเชื่อมโยงกับปัญหาอื่น ๆ ที่คนส่วนใหญ่ในสังคมสนใจได้ และทำให้กลุ่มแนวร่วมที่มีแนวคิดบางอย่างที่ต่างกับกลุ่มดาวดินปรับเปลี่ยนสถานะความสัมพันธ์กับกลุ่มดาวดินและทำให้กลุ่มเครือข่ายเหล่านั้นไม่อยากเข้าร่วมเคลื่อนไหวในครั้งต่อไป

“...กลุ่มดาวดินมีมวลชนที่เข้าร่วมเคลื่อนไหวจำนวนน้อยเพราะเคลื่อนไหวเฉพาะปัญหาเฉพาะหน้า และประเด็นการเคลื่อนไหวแคบเกินไป...” (พรเวศ คนกล้า, 2560 : สัมภาษณ์)

“...การไม่เปิดรับกลุ่มชั่วคราวข้ามทางการเมืองอย่างแท้จริงหรือกลุ่มที่ตนเองมองว่าแนวทางการต่อสู้ไม่เหมือนกันซึ่งทำให้มีแนวร่วมน้อยและติดอยู่กับกลุ่มคนที่เป็นพื้นที่ปลอดภัยเท่านั้น...” (ดวงทิพย์ ฆารฤทธิ์, 2560 : สัมภาษณ์)

อิทธิพลทางความคิดของเอ็นจีโออีสานและกลุ่มกิจกรรมอื่นๆ: ภาพลักษณ์ของกลุ่มดาวดินในสายตาคนภายนอก

นักพัฒนาอีสาน (เอ็นจีโออีสาน) ถือเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลทางความคิดโดยตรงต่อกลุ่มดาวดิน เนื่องจากสมาชิกรุ่นก่อตั้งกลุ่มดาวดิน ได้ทำความรู้จักกับ เอ็นจีโอที่อยู่ในพื้นที่ปัญหาที่สมาชิกรุ่นแรก

เข้าไปเรียนรู้ โดยในช่วงนั้น คณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนพัฒนาชนบท (กป.อพช.อีสาน)⁹ ได้ทำงานในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งในประเด็นทรัพยากร เช่น พื้นที่เหมืองแร่โพแทชที่จังหวัดอุดรธานี การลงพื้นที่ดังกล่าวทำให้กลุ่มดาวดินได้รู้จักกับ คุณสุวิทย์ กุหลาบวงษ์ เลขาธิการคณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชนภาคอีสาน (กป.อพช.) และเป็นที่ปรึกษากลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี และได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประเด็นปัญหาเหมืองแร่โพแทชกับเขาและเอ็นจีโออื่นๆรวมทั้งพี่น้องชาวบ้านในพื้นที่ ส่งผลให้สมาชิกรุ่นก่อตั้งของกลุ่มดาวดินได้รับข้อมูล คำแนะนำ และพัฒนาความสัมพันธ์ที่สนิทสนมเป็นพี่น้องกับเอ็นจีโอในพื้นที่จนนำมาสู่การตั้งกลุ่มเผยแพร่กฎหมายสิทธิมนุษยชนเพื่อสังคมของกลุ่มดาวดิน จนถึงปัจจุบันเอ็นจีโอกลุ่มนี้ (กป.อพช.) ก็ยังมีอิทธิพลต่อแนวคิดและอุดมการณ์รวมทั้งแนวทางและการออกแบบการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินจนถึงปัจจุบัน

“...สมาชิกรุ่นแรกของดาวดินที่ได้เข้าร่วมโครงการอาสาสมัครนักกฎหมายของ มอส. และได้ลงพื้นที่ที่เหมืองแร่โปแตชอุดรธานีจึงทำให้รู้จักกับ สุวิทย์ กุหลาบวงษ์ และได้ชักชวนให้ตั้งกลุ่มขึ้น...” (อีสานศรีโคตรบอง, 2560 : สัมภาษณ์)

กลุ่มกิจกรรมอื่น ๆ ที่เป็นเครือข่ายของกลุ่มดาวดิน เช่น กลุ่มเครือข่ายนักกิจกรรมมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ก็มีอิทธิพลทางความคิดและการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินอยู่บ้างเช่นกัน เนื่องจากเครือข่ายของกลุ่มดาวดินมีความสัมพันธ์กันในลักษณะพี่น้อง พวกพ้อง เช่น มีการไปมาหาสู่เพื่อพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนกันอยู่เรื่อย ๆ อีกทั้งในการเคลื่อนไหวที่มีความจำเป็นต้องมีมวลชนจำนวนมากจึงต้องขอความร่วมมือจากกลุ่มเครือข่ายพันธมิตร ทำให้การออกแบบการเคลื่อนไหวต้องผ่านการรับฟังและข้อตกลงร่วมกันกับข้อเสนอของกลุ่มเครือข่ายพันธมิตร เช่น การเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่ทองคำที่จังหวัดเลย กลุ่มดาวดินได้มีการประสานงานกับกลุ่มเครือข่ายนักกิจกรรมมหาวิทยาลัยมหาสารคามเพื่อร่วมแสดงความคิดเห็นและออกแบบการเคลื่อนไหว อย่างไรก็ตามหากพิจารณาในแง่ของความคิดและอุดมการณ์ของกลุ่มดาวดินแล้วพบว่า กลุ่มกิจกรรมอื่น ๆ มีอิทธิพลต่อกลุ่มดาวดินน้อยมาก กล่าวคือหากสิ่งทีกลุ่มกิจกรรมอื่น ๆ เสนอมาขัดต่อเป้าหมายและอุดมการณ์ของกลุ่มดาวดิน กลุ่มดาวดินก็จะไม่รับข้อเสนอ

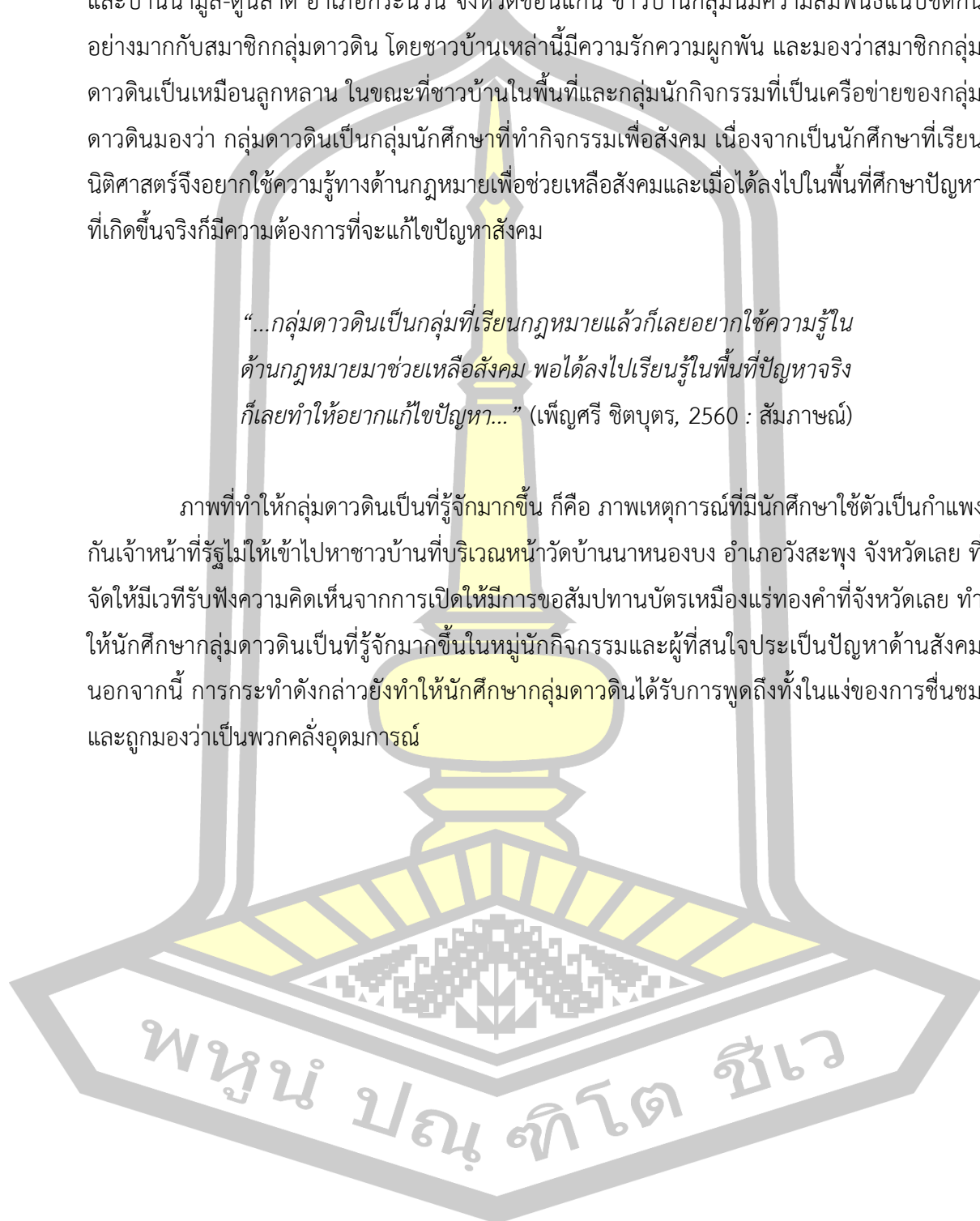
อนึ่ง ในยุคก่อตั้ง (ปี พ.ศ. 2547) กลุ่มดาวดินไม่ได้เป็นที่รู้จักในหมู่สาธารณะชนมากนัก เนื่องจากการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินในยุคก่อตั้งเป็นการเคลื่อนไหวเฉพาะรายประเด็นในพื้นที่ที่มีปัญหาด้านทรัพยากรกลุ่มดาวดินจึงเป็นที่รู้จักกันเฉพาะในหมู่นักกิจกรรมและนักเคลื่อนไหวบางกลุ่ม

⁹ คณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนพัฒนาชนบท

เท่านั้น เช่น ในพื้นที่ที่กลุ่มดาวดินเกาะติดอยู่ เช่น กลุ่มคนรักบ้านเกิดที่เมืองแร่ทองคำจังหวัดเลย และบ้านนามูล-คูนสาด อำเภอกะนวน จังหวัดขอนแก่น ชาวบ้านกลุ่มนี้มีความสัมพันธ์แนบชิดกันอย่างมากกับสมาชิกกลุ่มดาวดิน โดยชาวบ้านเหล่านี้มีความรักความผูกพัน และมองว่าสมาชิกกลุ่มดาวดินเป็นเหมือนลูกหลาน ในขณะที่ชาวบ้านในพื้นที่และกลุ่มนักรักกิจกรรมที่เป็นเครือข่ายของกลุ่มดาวดินมองว่า กลุ่มดาวดินเป็นกลุ่มนักศึกษาที่ทำกิจกรรมเพื่อสังคม เนื่องจากเป็นนักศึกษาที่เรียนนิติศาสตร์จึงอยากใช้ความรู้ทางด้านกฎหมายเพื่อช่วยเหลือสังคมและเมื่อได้ลงไปในพื้นที่ศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นจริงก็มีความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว

“...กลุ่มดาวดินเป็นกลุ่มที่เรียนกฎหมายแล้วก็เลยอยากใช้ความรู้ในด้านกฎหมายมาช่วยเหลือสังคม พอได้ลงไปเรียนรู้ในพื้นที่ปัญหาจริงก็เลยทำให้อยากแก้ไขปัญหา...” (เพ็ญศรี ชิตบุตร, 2560 : สัมภาษณ์)

ภาพที่ทำให้กลุ่มดาวดินเป็นที่รู้จักมากขึ้น ก็คือ ภาพเหตุการณ์ที่มีนักศึกษาใช้ตัวเป็นกำแพงกันเจ้าหน้าที่รัฐไม่ให้เข้าไปหาชาวบ้านที่บริเวณหน้าวัดบ้านนาหนองบง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ที่จัดให้มีเวทีรับฟังความคิดเห็นจากการเปิดให้มีการขอสัมปทานบัตรเหมืองแร่ทองคำที่จังหวัดเลย ทำให้นักศึกษากลุ่มดาวดินเป็นที่รู้จักมากขึ้นในหมู่นักกิจกรรมและผู้ที่สนใจประเป็นปัญหาด้านสังคม นอกจากนี้ การกระทำดังกล่าวยังทำให้นักศึกษากลุ่มดาวดินได้รับการพูดถึงทั้งในแง่ของการชื่นชมและถูกมองว่าเป็นพวกคลั่งอุดมการณ์

ที่มา : Roengrit Kongmuang (2556: เว็บไซต์)

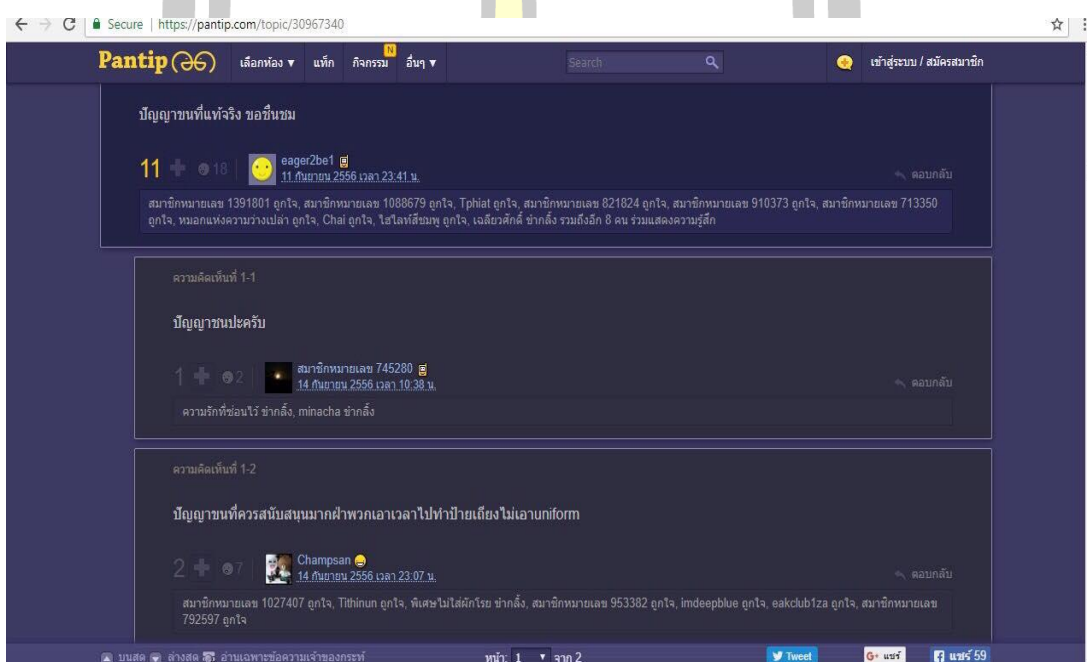
ภาพประกอบที่ 2 ภาพเหตุการณ์ที่มีนักศึกษาใช้ตัวเป็นกำแพงกันเจ้าหน้าที่รัฐ

ที่มา : Roengrit Kongmuang (2556: เว็บไซต์)

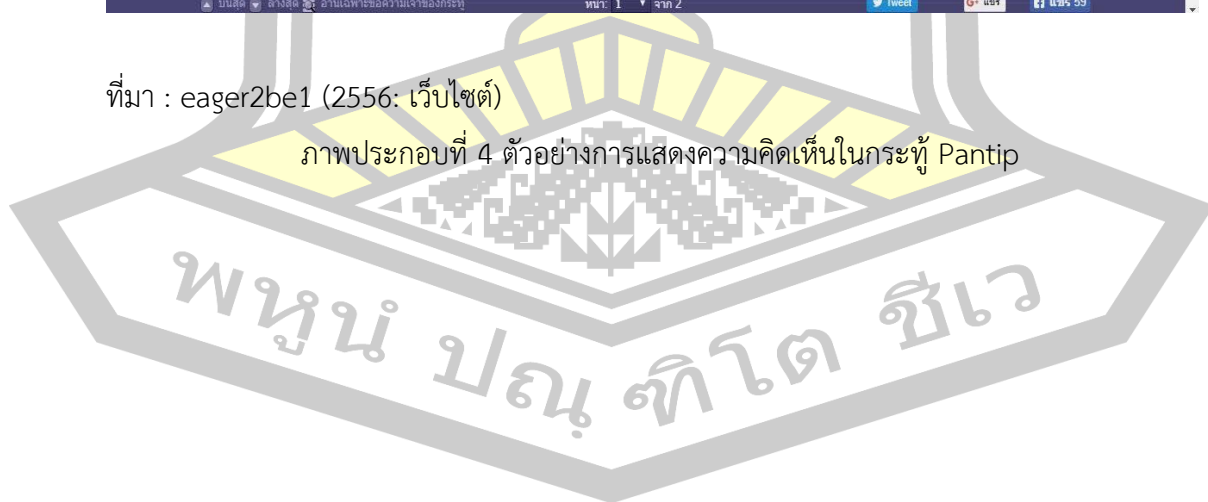
ภาพประกอบที่ 3 ภาพเหตุการณ์ที่มีนักศึกษาใช้ตัวเป็นกำแพงกันเจ้าหน้าที่รัฐ

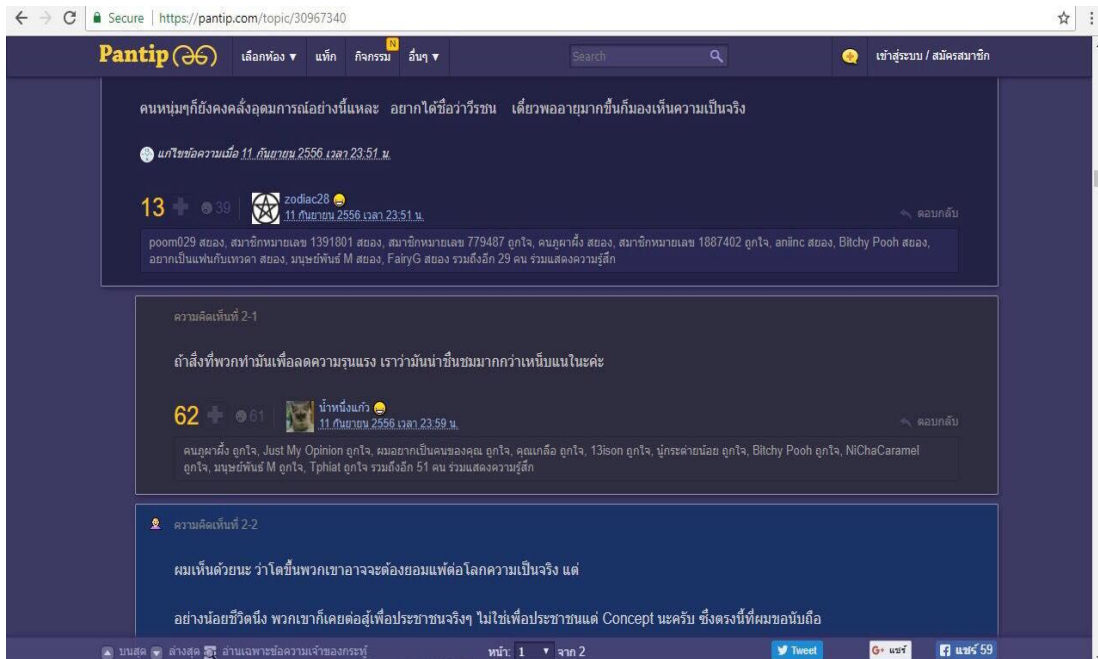
โดยฝ่ายที่ชื่นชมให้ความเห็นไปในทิศทางที่ว่านักศึกษากลุ่มดาวดินเป็นปัญญาชนที่ควรสนับสนุน และฝ่ายที่ตำหนิหรือมีลักษณะวิจารณ์มองว่าเป็นพวกคลั่งอุดมการณ์ให้ความเห็นว่ากลุ่มดาวดินอยากได้ชื่อว่าเป็นวีรชนและมีนักการเมืองอยู่เบื้องหลัง โดยเฉพาะหลังจากการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2557 มุมมองเหล่านี้ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเนื่องจากกลุ่มดาวดินเริ่มมีการเคลื่อนไหวคัดค้านการรัฐประหารและทำให้เป็นที่รู้จักในหมู่สาธารณะชนมากขึ้น และมีสมาชิกกลุ่มดาวดินถูกจับและดำเนินคดีทำให้สื่อมวลชนและบุคคลทั่วไปให้ความสนใจและติดตามการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินมากยิ่งขึ้น

ที่มา : eager2be1 (2556: เว็บไซต์)

ภาพประกอบที่ 4 ตัวอย่างการแสดงความเห็นในกระทู้ Pantip

ที่มา : zodiac28 (2556: เว็บไซต์)

ภาพประกอบที่ 5 ตัวอย่างการแสดงความคิดเห็นในกระทู้ Pantip

4.2 การต่อสู้ทางการเมืองเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยในยุค คสช. ของกลุ่มดาวดิน

การที่กลุ่มดาวดินเคลื่อนไหวในประเด็นทรัพยากรธรรมชาติมาอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ซึ่งส่วนใหญ่คู่กรณีของชาวบ้านก็คือหน่วยงานของรัฐ ประกอบกับการออกมาตรการต่าง ๆ ของ คสช. ที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง ทำให้แกนนำของกลุ่มเริ่มมองว่าเรื่องของสิทธิมนุษยชนมีความเชื่อมโยงกับโครงสร้างทางการเมือง จึงเริ่มมีการยกระดับการเคลื่อนไหว กล่าวคือ ในช่วงหลังราวปี 2557 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2560) กลุ่มดาวดินได้ก้าวมาเคลื่อนไหวในระดับประเทศในประเด็นประชาธิปไตย

“...ปัญหาเรื่องสิทธิและเสรีภาพกับเรื่องประชาธิปไตยเป็นเรื่องที่เชื่อมโยงกัน เช่น มาตรา 44 ก็ทำให้สิทธิและเสรีภาพมันถดถอยไปจากที่เคยทำอะไรได้ มันก็ทำได้ยาก เพราะถูกจับ ถูกเพ็งเล็ง แต่ในแง่บวก มันก็ทำให้กลุ่มเติบโตแบบก้าวกระโดด และทำให้กลุ่มมีความหลากหลาย มีการถกเถียงแลกเปลี่ยนกันมากขึ้น ประเด็นก็เยอะขึ้น จึงทำให้มีการเรียนรู้เพิ่มขึ้น...” (วงศ์กร สารป้ง, 2560 : สัมภาษณ์)

ทั้งนี้ กลุ่มดาวดินมองว่าประชาธิปไตยคือหลักการที่สร้างการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองของประชาชนทั่วประเทศ ขณะที่การรัฐประหารทำให้ไม่มีกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศ ลิดรอนสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น อีกทั้งยังขาดกระบวนการเลือกตั้งซึ่งถือว่าเป็นหลักการสำคัญของประชาธิปไตย สำหรับสมาชิกกลุ่มดาวดินพวกเขามองว่าในยุคที่รัฐบาลมาจากการรัฐประหารไม่อาจถือได้ว่าเป็นประชาธิปไตย เนื่องจากการออกกฎหมาย คำสั่ง และประกาศต่าง ๆ ของรัฐบาลเป็นการจำกัดเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนที่ถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้กฎหมาย พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะที่กำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไขในการใช้เสรีภาพการชุมนุมสาธารณะที่ประชาชนต้องปฏิบัติตาม และมีการกำหนดโทษทางอาญาไว้สำหรับผู้ที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว เพื่อห้ามไม่ให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นและแสดงออกทางการเมือง

“...ผมมองว่าถึงแม้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอาจไม่ใช่การปกครองที่ดีที่สุดในสังคมไทย แต่ก็ยังเป็นระบอบที่มีผลเสียน้อยกว่าการปกครองรูปแบบอื่น สังคมไทยขึ้นชื่อว่าปกครองแบบประชาธิปไตยก็จริง แต่เมื่อเกิดการรัฐประหาร ย่อมไม่มีประชาธิปไตย เพราะประชาธิปไตยคือหลักการ ที่สร้างการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนในประเทศ การที่ คสช ตัดสินใจทำรัฐประหาร คือการนำระบบแบบเผด็จการมาใช้ในการบริหารประเทศ ซึ่งสวนทางกับแนวทางประชาธิปไตยชัดเจน...” (พายุ บุญโสภณ, 2560 : สัมภาษณ์)

4.2.1 ความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มดาวดินภายหลังการเข้ามาบริหารประเทศของ คสช.

ภายหลังจากการรัฐประหาร 2557 รุ่นพี่กลุ่มดาวดินยังมีความพยายามที่จะรักษาความสัมพันธ์ฉันท์พี่น้องกับสมาชิกในกลุ่ม โดยให้สมาชิกส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในบ้านชมรม มีการทำกิจกรรมร่วมกัน และคอยช่วยเหลือให้คำปรึกษาซึ่งกันและกันแม้กระทั่งปัญหาส่วนตัว จากสถานการณ์ทางการเมืองในช่วงที่รัฐบาล คสช. เข้ามาบริหารประเทศ กลุ่มดาวดินมีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหลายครั้งข่าวการเคลื่อนไหวที่ออกมาจากสื่อไม่ใช่การเคลื่อนไหวที่เป็นมติดของกลุ่ม แต่เป็นความสมัครใจของสมาชิกในกลุ่มบางคนเท่านั้นทำให้สมาชิกหลายคนเกิดความไม่พอใจจนทำ

ให้บางคนถอนตัวออกไปจากกลุ่ม เป็นที่น่าสังเกตว่า ยังมีรุ่นพี่ที่เป็นรุ่นก่อตั้งและยังมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของสมาชิกในกลุ่ม ทั้งนี้ การที่รุ่นพี่ยังคงมีอิทธิพลในกลุ่มก็ทำให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ภายในกลุ่ม ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการที่เขาเป็นตัวจักรสำคัญในการเชื่อมโยงกับเครือข่ายภายนอกซึ่งถูกพิจารณาว่าเป็นพันธมิตรสำคัญสำหรับกลุ่มดาวดินมาโดยตลอด เช่น เครือข่ายคณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชนภาคอีสาน (กป.อพช.อีสาน) ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มดาวดินอย่างเหนียวแน่นในสายตาของคนภายนอก

“...การไปชุมนุมนี้ส่วนตัวผมคิดว่ามันไม่ใช่ความเห็นของกลุ่ม คือมันมีทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ส่วนที่เห็นด้วยก็คือพวกที่ไป แต่มันคือความใคร่ส่วนตัวของบุคคล...” (วสันต์ เสตสิทธิ์, 2560 : สัมภาษณ์)

ทั้งนี้ ภายหลังจากการรัฐประหาร 2557 สมาชิกกลุ่มดาวดินส่วนหนึ่งเริ่มพูดถึงเรื่องประชาธิปไตยมากขึ้น เนื่องจากสถานการณ์ทางการเมืองที่ร้อนแรง เพราะพวกเขาเห็นว่าส่งผลกระทบต่อ การเคลื่อนไหวในพื้นที่ที่กลุ่มดาวดินร่วมเคลื่อนไหว อย่างไรก็ตาม การแสดงออกทางการเมืองบางครั้งก็ไม่ใช่มติของสมาชิกภายในกลุ่ม เนื่องจากสมาชิกบางคนไม่เห็นด้วยทำให้เกิดความไม่พอใจและส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มเปลี่ยนแปลงไปจนทำให้สมาชิกจำนวนหนึ่งถอนตัวออกจากกลุ่ม

“...รัฐประหารมันก็เป็นตัวเริ่มให้ความสัมพันธ์ของคนในกลุ่มเริ่มเปลี่ยนไป การทำงานกับชาวบ้านก็ค่อยๆลดลงเหมือนกัน จนกลุ่มแตก ถ้ากับชาวบ้านเราก็ไม่ค่อยคุยเรื่องการเมืองเท่าไร¹⁰ เราก็จะคุยในเรื่องประเด็นของเขา ถ้าเรื่องการเมืองก็จะคุยบ้างแต่ก็จะไม่แตะถึงเรื่องว่าใครแดงใครเหลือง...” (วสันต์ เสตสิทธิ์, 2560 : สัมภาษณ์)

4.2.2 รูปแบบ/วิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินภายหลังจากการรัฐประหาร 2557

บทบาททางการเมืองของทหาร/การครอบงำและการกำหนดนโยบายสาธารณะ

¹⁰ เรื่องการเมืองที่มีการแบ่งสี เสื้อเหลืองเสื้อแดงและมีการขับไล่รัฐบาล

ภายหลังการรัฐประหาร 2557 การออกกฎหมายต่าง ๆ ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เป็นอุปสรรคต่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินเป็นอย่างมากโดยเฉพาะ การออกคำสั่ง 3/2558 ที่ห้ามการชุมนุมเกิน 5 คน การออกนโยบายขายทองคั้นผืนป่า และการใช้มาตรา 44 ที่มอบอำนาจให้กับข้าราชการทหารในการปราบปรามการกระทำความผิดที่เห็นว่าเป็นภัยต่อชาติ ซึ่งกลุ่มดาวดินมองว่ากฎหมายและคำสั่งเหล่านี้ไม่มีความชอบธรรมและถือเป็นการละเมิดสิทธิของประชาชน จึงทำให้กลุ่มดาวดินออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องประชาธิปไตย

หมายเหตุ หากขัดคำสั่งหรือไม่ปฏิบัติตาม
เป็นเหตุให้ขอออกหมายจับผู้ต้องหาได้

หมายเรียกผู้ต้องหา

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

สถานที่ออกหมาย สภ.เมืองขอนแก่น

ออกหมายวันที่ ๓ เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

ความอาญา

พ.ต.ต.จิรัฐติกุล จวีลภมลพงค์ ผู้กล่าวหา

คดีระหว่าง

นายจตุภัทร์ บุญภัทรรักษา กับพวก ผู้ต้องหา

อาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช ๒๔๗๘ มาตรา ๕๒

หมายมายัง นายภานุพงศ์ ศรีธนาอนุวัฒน์

บ้านเลขที่ ๑๓๑ หมู่ที่ ถนน กรุงเทพมหานคร ตำบล ในเมือง

อำเภอ เมือง จังหวัด สุรินทร์

ด้วยเหตุที่ท่านต้องหว่า ขัดคำสั่ง หน.คสธ. ที่ ๓/๒๕๕๘ ข้อ ๑๒ มีวสัน หรือชุมนุมทางการเมือง ณ ที่ใดที่มีจำนวนตั้งแต่ ห้าคนขึ้นไป

ฉะนั้น ให้ ~~นายภานุพงศ์ ศรีธนาอนุวัฒน์~~

ไป ณ ที่ สภ.เมืองขอนแก่น พบคณะพนักงานสอบสวน เพื่อจะนำส่งอัยการศาลมณฑลทหารบกที่ ๒๓

ในวันที่ ๓๑ เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ เวลา ๑๐.๐๐ นาฬิกา

(ลงชื่อ) พ.ต.ท. (สุพรรณ จิตรโท) ผู้ออกหมาย

(ตำแหน่ง) รอง ผกก.(สอบสวน) สภ.เมืองขอนแก่น

โทร. ๐๔๑-๗๐๘-๐๕๐๓

ใบรับหมายตำรวจ

วันที่ เดือน พ.ศ. เวลา นาฬิกา

ข้าพเจ้า ได้รับหมายเรียกของพนักงานตำรวจ

ซึ่งกำหนดให้ข้าพเจ้าไปยัง

ใน วันที่ เดือน พ.ศ. เวลา นาฬิกาไว้แล้ว

(ลงชื่อ) ผู้รับหมาย

(ลงชื่อ) ผู้ส่งหมาย

ค. ๒๐ - ค. ๕๕๒

ที่มา : ดาวดิน สามัญชน (2560: เว็บไซต์)

ภาพประกอบที่ 6 หมายเรียกไต่ ดาวดิน

การบังคับใช้กฎหมาย คำสั่ง และประกาศต่าง ๆ ของ คสช. ส่งผลให้กลุ่มดาวดินมีความจำเป็นต้องปรับรูปแบบยุทธศาสตร์และยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว ผ่านการใช้ช่องทางทางการเมืองแบบปกติและการขัดขวางทำลายระบบปกติ นอกจากนี้ กลุ่มดาวดินยังหันมาใช้ในการเคลื่อนไหวในเชิงสัญลักษณ์มากขึ้น เนื่องจากการเคลื่อนไหวที่รวดเร็วและสามารถสื่อความหมายให้คนทั่วไปเข้าใจได้โดยง่าย อย่างไรก็ตาม กลุ่มดาวดินยังมีการเคลื่อนไหวผ่านสื่อออนไลน์ต่าง ๆ อีกด้วยผ่านการทำเพจประชาสัมพันธ์ ให้ข้อมูล และแสดงออกผ่านสัญลักษณ์ในการเรียกร้อง เช่น การรณรงค์ให้เปลี่ยนรูปไปรษณีย์เป็นไฟ ดาวดินและมีคำว่า “ปล่อยไฟ ดาวดิน” หรือโค้ด(code) คำว่า “เราคือเพื่อนกัน” จากการศึกษาการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน พบว่า เงื่อนไขที่ส่งผลต่อรูปแบบ/วิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินภายหลังการรัฐประหาร 2557 มีทั้งเงื่อนไขภายในและเงื่อนไขภายนอก

เงื่อนไขที่ส่งผลต่อรูปแบบและวิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินภายหลังการรัฐประหาร 2557

เงื่อนไขภายใน ได้แก่ ประการที่หนึ่ง เงื่อนไขด้านผู้นำ การที่กลุ่มดาวดินมีแกนนำ/รุ่นพี่ที่มีประสบการณ์ทำให้สามารถปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์/ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวภายหลังการรัฐประหาร 2557 ให้เข้ากับสถานการณ์ได้เป็นอย่างดี เช่น การเข้ามาช่วยวิเคราะห์สถานการณ์และออกแบบการเคลื่อนไหวร่วมกับสมาชิกในกลุ่ม และสามารถทำให้กลุ่มดาวดินเป็นที่สนใจต่อสาธารณชนเป็นอย่างมาก การเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไปทำให้กลุ่มดาวดินสามารถระดมเครือข่ายพันธมิตรที่สนใจในการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินเพิ่มขึ้นได้ เช่น กลุ่มที่เคลื่อนไหวประเด็นประชาธิปไตย

ประการที่สอง โครงสร้างการตัดสินใจ ภายหลังการรัฐประหาร 2557 กลุ่มดาวดินยังคงมีโครงสร้างการตัดสินใจโดยการเสนอความคิดเห็นและวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อให้ได้รูปแบบและวิธีการในการเคลื่อนไหว แม้ว่าก่อนหน้านี้รุ่นพี่จะมีอิทธิพลต่อการออกแบบและการตัดสินใจในการเลือกรูปแบบ/วิธีการในการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน แต่ภายหลังจากการรัฐประหาร 2557 สถานการณ์ทางการเมืองเปลี่ยนไปทำให้สมาชิกกลุ่มดาวดินบางคนที่มีความสัมพันธ์และได้เรียนรู้แนวคิดและวิธีการแบบใหม่กับกลุ่มกิจกรรมอื่น ๆ เช่น กลุ่มเครือข่ายนักกิจกรรมภาคอีสาน ที่มีแนวทางการเคลื่อนไหวแตกต่างจากกลุ่มดาวดิน คือไม่ใช้รูปแบบการเคลื่อนไหวแบบทำลายซึ่งหน้าแต่ใช้วิธีการทำงานทางความคิดและให้อิสระในการออกแบบการเคลื่อนไหวกับสมาชิกรุ่นน้อง ทำให้สมาชิกกลุ่มดาวดินส่วนหนึ่งมีความเชื่อและมีแนวคิดบางอย่างที่เปลี่ยนไปและไม่เห็นด้วยกับรูปแบบและวิธีการเคลื่อนไหวบางรูปแบบที่รุ่นพี่และสมาชิกในกลุ่มเสนอแต่ให้ความสำคัญกับรูปการเคลื่อนไหวแบบไม่เผชิญหน้าโดยการทำงานทางความคิดเพื่อเป็นการสะสมมวลชน

ประการที่สาม กระบวนการเรียนรู้ภายในและความพร้อมของสมาชิก พบว่า การที่สมาชิกบางคนได้ออกไปเรียนรู้และสัมพันธ์กับกลุ่มกิจกรรมอื่น ๆ ภายหลังจากการรัฐประหาร 2557 ทำให้สมาชิกกลุ่มดาวดินบางคนเรียนรู้แนวคิดและวิธีการเคลื่อนไหวจากกลุ่มกิจกรรมอื่น ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและอุดมการณ์บางด้าน เช่น เกิดความเชื่อว่าวิธีการเคลื่อนไหวแบบเดิมไม่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ การที่สมาชิกบางคนมีความคิดและความเชื่อที่แตกต่างกับสมาชิกในกลุ่มส่งผลให้เกิดความขัดแย้งภายในกลุ่มขึ้นและทำให้สมาชิกบางคนถอนตัวออกจากกลุ่มดาวดิน กลุ่มดาวดินจึงมีสมาชิกร่วมเคลื่อนไหวจำนวนน้อย นอกจากนั้น การเรียนรู้ภายในของกลุ่มดาวดินจะใช้วิธีการอ่านหนังสือ ศึกษาทฤษฎี และการฝึกการจัดกระบวนการร่วมกัน ทำให้สมาชิกกลุ่มดาวดินมีความเข้าใจร่วมกันและมีความพร้อมต่อการเคลื่อนไหว

ประการที่สี่ เครือข่ายพันธมิตรและการสร้างพันธมิตร พบว่าภายหลังจากการรัฐประหาร 2557 กลุ่มดาวดินมีการเชื่อมโยงกับกลุ่มเครือข่ายพันธมิตรได้แก่ กลุ่มประชาธิปไตยใหม่(NDM) กลุ่มสหภาพเป็ กลุ่ม F.A.N. กลุ่มแอดนอส กลุ่มเครือข่ายนักกิจกรรมมหาวิทยาลัยมหาสารคาม กลุ่มกิจกรรมเหล่านี้เป็นกลุ่มเครือข่ายที่ร่วมเคลื่อนไหวกับกลุ่มดาวดินในประเด็นประชาธิปไตย อนึ่ง กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้มีจุดหมายร่วมกัน คือการเรียกร้องประชาธิปไตย ซึ่งประเด็นนี้เป็นประเด็นที่กลุ่มดาวดินให้ความสำคัญ นอกจากเครือข่ายใหม่ๆกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ประเด็นปัญหาที่กลุ่มดาวดินร่วมเคลื่อนไหว ยังคงเป็นพันธมิตรที่เหนียวแน่นกับกลุ่มดาวดิน รวมถึงกลุ่มอื่น ๆ ที่สนใจ เช่น กลุ่มนักกิจกรรมอื่น ๆ และบุคคลทั่วไปที่สนใจในแต่ละประเด็นที่กลุ่มดาวดินเคลื่อนไหว ทั้งนี้ในการเคลื่อนไหวร่วมกับกลุ่มเครือข่ายพันธมิตรเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย กลุ่มดาวดินจึงใช้รูปแบบการเคลื่อนไหวในเชิงสัญลักษณ์ที่ต่างกลุ่มต่างก็ทำในพื้นที่ของตนเอง เช่น การจุดเทียนต้านรัฐประหารในวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ซึ่งมีการดำเนินการกระจายไปในพื้นที่ต่าง ๆ เช่น ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กลุ่มนักกิจกรรมมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และกรมทหารราบที่ 11 เป็นต้น

โครงสร้างโอกาสทางการเมืองเป็นเงื่อนไขภายนอกที่มีความสำคัญต่อการออกแบบการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินเนื่องจาก โอกาสทางการเมืองแบบเปิดและแบบปิดมีความแตกต่างกันจึงส่งผลให้กลุ่มดาวดินเลือกใช้รูปแบบการเคลื่อนไหวที่แตกต่างกัน

นอกเหนือจากเงื่อนไขภายในแล้วยังมี *เงื่อนไขภายนอก* ที่ส่งผลต่อรูปแบบการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน คือโครงสร้างโอกาสทางการเมืองแบบปิดซึ่งเป็นลักษณะที่รัฐบาลมีความมั่นคงทางการเมืองซึ่งอาจนำไปสู่การควบคุมปราบปรามหากมีการเคลื่อนไหวประท้วง หลังจากรัฐประหารในปี 2557 รัฐบาล คสช. มีการออกกฎหมายควบคุมต่าง ๆ โดยเฉพาะ กฎหมายควบคุมการชุมนุมทำให้การออกมาเคลื่อนไหวของกลุ่มเคลื่อนไหวต่าง ๆ ไปเป็นด้วยความยากลำบาก เนื่องจากถูกควบคุมโดยเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งสำหรับกลุ่มดาวดินนั้น แม้สถานการณ์ทางการเมืองที่ปิดจะเป็นตัวกระตุ้นให้กลุ่มดาวดินออกมาเคลื่อนไหวมากขึ้น กลายเป็นอุปสรรคต่อการเคลื่อนไหวของกลุ่ม

ดาวดินไม่ใช่บ่อย เนื่องจากรัฐบาลมีอำนาจและความมั่นคงทางการเมืองสูง จึงมีการควบคุมการเคลื่อนไหวเรียกร้อง ส่งผลให้กลุ่มดาวดินต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบในการเคลื่อนไหว จากการเคลื่อนไหวแบบเผชิญหน้ามาเป็นการเคลื่อนไหวในเชิงสัญลักษณ์ หรือการให้ข้อมูลผ่านทางสื่อออนไลน์ เช่น การสร้างเพจด้านรัฐประหาร การทำคลิปวิดีโอล้อเลียนรัฐบาล เป็นต้น ซึ่งการใช้สื่อออนไลน์ในการเคลื่อนไหวเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่สามารถทำได้ง่าย รวดเร็ว และทำให้ผู้คนทั่วไปเข้าถึงได้ง่าย

อนึ่ง การเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์ไม่ใช่รูปแบบการเคลื่อนไหวรูปแบบเดียวที่กลุ่มดาวดินใช้ หลังจากการรัฐประหารปี 2557 ดังจะเห็นได้ว่าภายหลังการรัฐประหารในปี 2557 แม้ในช่วงเวลาเดียวกันโครงสร้างโอกาสทางการเมืองจะเป็นแบบปิด แต่กลุ่มดาวดินก็ยังคงเคลื่อนไหวแบบที่ใช้ช่องทางทางการเมืองแบบปกติ เช่น เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2559 กลุ่มดาวดินได้มีการอ่านแถลงการณ์ “ไม่มีสิทธิร่าง ไม่ขอมีสหิทธิร่วม” ต่อร่างศาลรัฐธรรมนูญและการลงประชามติ เพื่อแสดงจุดยืนว่ากลุ่มดาวดินไม่ยอมรับการกระทำทั้งหมดที่ไม่ได้มาจากความเป็นประชาธิปไตย (ประชาไท, 2559:ออนไลน์) และการอ่านแถลงการณ์ของ 7 นักศึกษากลุ่มดาวดินที่ถูกจับในข้อหาฝ่าฝืนประกาศ คสช. ฉบับที่ 7 เรื่อง ห้ามชุมนุมทางการเมือง ซึ่งภายหลังจากได้รับการประกันตัว นักศึกษากลุ่มดาวดินได้มีการอ่านแถลงการณ์ ซึ่งเป็นแถลงการณ์จากห้องขังที่เขียนไว้บนกล่องโฟมในขณะที่ถูกควบคุมตัว โดยมีเนื้อหาที่ว่า

“...ทหารที่รักทั้งหลาย การที่พวกคุณกักขังเรานั้นก็ขังได้แต่ร่างกายเท่านั้น คุณไม่สามารถกักขังหัวใจอันเสรีของเราได้กรงเหล็กแข็งๆ หรือจะสู้อหัวใจของเราได้ม.44 ที่รักมันก็แค่ตัวอักษรที่เผด็จการเขียนขึ้นมา แล้วมันเองว่าเป็นกฎหมายในเมื่อกฎหมายบอกว่าเราผิด เราก็ผิดตามกฎหมายแต่เราไม่เคยผิดต่อสำนึกของหัวใจตัวเองสำนึกที่รู้ผิดชอบชั่วดี สำนึกในความเท่ากันของสิทธิเสรีภาพของสามัญชน และสำนึกถึงความชั่วร้ายของเผด็จการและม.44 ที่พวกเรายอมรับไม่ได้ ตราบดที่เผด็จการยังไม่หยุด ชุดเจาะปิโตรเลียม ไลทีดิน โปรแตส โรงไฟฟ้า เหมือง เขื่อน อุตสาหกรรมและ ยังไม่คินอำนาจให้ประชาชน พวกเรายืนยันว่าจะเป็นปฏิปักษ์ต่อเผด็จการอันโสมม...”

(นักข่าวพลเมือง, 2558)

นอกจากนั้น กลุ่มดาวดินยังมีการอ่านแถลงการณ์อีกหลายครั้งตามสถานการณ์ทางการเมืองและพวกเขายังมีการเคลื่อนไหวผ่านช่องทางทางการเมืองในรูปแบบปกติในรูปแบบหนึ่ง ก็คือการยื่นหนังสือต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2560 กลุ่มนักศึกษาดาวดินซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้เดินทางเข้ายื่นหนังสือร้องเรียนพร้อมทั้งเรียกร้องสิทธิในการประกันตัวให้กับ ไผ่ ดาวดิน หรือนายจตุภัทร์ บุญภัทรรักษา ที่ตกเป็นจำเลยในคดีแชร์บทความพระราชประวัติรัชกาลที่ 10 จากเว็บไซต์ BBC ไทย ต่อศูนย์การศึกษาและประสานงานด้านสิทธิมนุษยชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ประชาไท, 2560)

อนึ่ง ในช่วงหลังการรัฐประหาร 2557 กลุ่มดาวดินยังได้ใช้รูปแบบการเคลื่อนไหวที่เป็นการขัดขวางทำทนายระบบปกติมากยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ทางการเมืองที่ปิดเนื่องจากกลุ่มดาวดินเห็นว่าสถานการณ์ทางการเมืองที่ไม่มีความเป็นประชาธิปไตย จึงเริ่มทำการเคลื่อนไหวเรียกร้องประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้นส่งผลให้กลุ่มดาวดินเป็นที่รู้จักในหมู่สาธารณชนมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากการปรากฏเป็นข่าวของกลุ่มดาวดิน เช่น ข่าวที่นักศึกษาในกลุ่มดาวดินเอาตัวบังเป็นกำแพงเพื่อกันไม่ให้เจ้าหน้าที่รัฐเข้าไปหาชาวบ้านตามสื่อต่าง ๆ โดยที่กลุ่มดาวดินเลือกใช้วิธีการเคลื่อนไหวในรูปแบบการขัดขวางทำทนายระบบปกติ นั่นก็คือ การเดินขบวนชุมนุมประท้วง การไม่ยอมไปรายงานตัวตามหมายเรียก เนื่องจากพวกเขาเห็นว่าการชุมนุมของพวกตนเป็นเพียงการแสดงออกของบุคคลธรรมดาคนหนึ่ง และกฎหมายที่เจ้าหน้าที่ใช้บังคับเพื่อออกหมายจับนั้นไม่มีความเป็นธรรม

ภายหลังการรัฐประหาร 2557 กลุ่มดาวดินได้เปลี่ยนมาใช้รูปแบบการเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์มากยิ่งขึ้น เนื่องจากสถานการณ์ทางการเมืองที่ปิด การเคลื่อนไหวดังกล่าวจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีความรวดเร็วและรอบคอบเพื่อป้องกันการถูกจับกุมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ การเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์ของกลุ่มดาวดินหลังการรัฐประหาร 2557 เช่น การสวมเสื้อที่มีคำว่า ไม่-เอา-รัฐ-ประ-หาร และชูสามนิ้วต่อหน้าหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติในขณะที่ลงพื้นที่ในจังหวัดขอนแก่นเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2557 (ประชาไท, 2557) การชูป้ายไม่เอารัฐประหารที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยจังหวัดขอนแก่นเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2558 (ประชาไท, 2558) นอกจากนี้ กลุ่มดาวดินยังมีการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ในรูปแบบอื่น ๆ อีกมากมาย ที่ทำให้คนทั่วไปเห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินที่สามารถทำร่วมกันได้โดยไม่ต้องมารวมตัวกัน เช่น การเปลี่ยนรูปโปรไฟล์เฟซบุ๊กส่วนตัวของแต่ละคนให้เป็นคำว่า “ปล่อยไผ่” หรือคำว่า “เราคือเพื่อนกัน” เพื่อเป็นการแสดงจุดยืนไม่เห็นด้วยกับการรัฐประหาร

อย่างไรก็ตาม ภายหลังการรัฐประหาร 2557 กลุ่มดาวดินก็ยังคงมีการประนีประนอมกับรัฐ โดยอ้อมเหมือนเดิมในรูปของการขอทุนสนับสนุนผ่านหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ในปี พ.ศ.2558 ขอทุนสนับสนุนโครงการค่ายสร้างสุขจากมูลนิธิโกลด์คิมทอง และขอทุนสนับสนุนในการทำกิจกรรมจากมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม ซึ่งการขอทุนสนับสนุนการทำกิจกรรมดังกล่าวได้รับคำแนะนำจากกลุ่ม

เอ็นจีโอที่เป็นเครื่องข่ายพันธมิตรของกลุ่มดาวดินซึ่งเป็นการพึ่งพากันซึ่งกันและกัน โดยกลุ่มดาวดิน จะทำกิจกรรมตามกรอบโครงการที่แหล่งทุนกำหนด เช่น การนำเงินทุนไปใช้ในการศึกษาเรียนรู้และ ทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน แต่ก็ไม่ได้ทำในสิ่งที่ขัดกับเป้าหมายและอุดมการณ์ของกลุ่มดาวดินเอง กล่าวคือ ถึงแม้ว่ากลุ่มดาวดินจะรับทุนสนับสนุนและต้องทำตามกรอบที่แหล่งทุนกำหนด แต่ กลุ่มดาวดินก็จะไม่ทำในสิ่งที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนและยังคงร่วมเคลื่อนไหวเคียงข้างพี่น้องชาวบ้าน เช่นเดิม

ในช่วงหลังการรัฐประหาร 2557 การเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินมีลักษณะที่เป็นการ เคลื่อนไหวเฉพาะหน้ามากยิ่งขึ้น เนื่องจากการถูกจับกุมของสมาชิกดาวดิน กล่าวคือ การที่เจ้าหน้าที่ ของรัฐนำกำลังลงไปในพื้นที่เหมืองแร่ทองคำจังหวัดเลย ทำให้กลุ่มดาวดินและชาวบ้านมีความ จำเป็นต้องร่วมกันหาวิธีรับมือกับเจ้าหน้าที่รัฐและทำให้เจ้าหน้าที่รัฐออกไปจากพื้นที่ และกลุ่มดาวดิน ยังมีการเคลื่อนไหวร่วมกับเพื่อนๆ ในภูมิภาคอื่นอีกด้วย เช่น การเรียกร้องประชาธิปไตยร่วมกับกลุ่ม ประชาธิปไตยใหม่ โดยมีองค์กรนักศึกษาจากเหนือ กลาง อีสาน ใต้ และองค์กรชาวบ้าน รวม 20 องค์กร ชูหลักการประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน ความยุติธรรม การมีส่วนร่วม สันติวิธี และการ เคลื่อนไหวคัดค้านโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพาที่จังหวัดสงขลาที่เกิดจากแผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของ ประเทศไทย พ.ศ. 2558-2579 (PDP 2015) ของกระทรวงพลังงาน ที่เน้นการสร้างความมั่นคงของ ระบบไฟฟ้า ด้วยการกระจายเชื้อเพลิงในการผลิตไฟฟ้า ลดการพึ่งพาก๊าซธรรมชาติ เพิ่มสัดส่วนการ ผลิตไฟฟ้าจากถ่านหินเทคโนโลยีสะอาด ซึ่งโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา เป็นหนึ่งในแผนการเพิ่ม สัดส่วนการผลิตไฟฟ้าจากถ่านหินเทคโนโลยีสะอาด เพื่อสนองความต้องการใช้ไฟฟ้าของประเทศและ เสริมความมั่นคงของระบบไฟฟ้าในภาคใต้ (line today, 2560)

ทั้งนี้ ภายหลังจากการรัฐประหาร 2557 ก็ยังคงมีกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวของกลุ่ม ดาวดิน ทั้งในพื้นที่จังหวัดเลย และบุคคลทั่วไปที่เข้ามาแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อออนไลน์ต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม กลุ่มคนเหล่านี้ก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินมากนัก กล่าวคือ ถึงแม้ว่าจะมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์แต่กลุ่มดาวดินก็ยังคงยึดแนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่มเป็นสำคัญ แต่ก็ได้มีการปรับรูปแบบการเคลื่อนไหวเพื่อหลีกเลี่ยงการสร้างศัตรูกับกลุ่มที่ไม่เห็นด้วย ดังนั้น กลุ่ม ดาวดินก็ยังคงเคลื่อนไหวตามแนวทางและเป้าหมายของกลุ่มจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2560)

ในส่วนของการระดมทรัพยากรของกลุ่มดาวดินภายหลังจากการรัฐประหารนั้นมี หลากหลายรูปแบบ กล่าวคือ สำหรับการระดมทุน เช่น การเขียนโครงการของบประมาณจากมูลนิธิ โกลด์คิมทอง จำนวน 130,000 บาท ในการจัดทำค่ายเรียนรู้ปัญหาสังคมซึ่งเป็นแหล่งทุนเดิมที่เคยขอ งบประมาณในช่วงก่อนการรัฐประหาร การทำเสื้อกลุ่มชาย การเปิดหมวกร้องเพลงตามตลาด และยัง มีการลงขันกันโดยใช้เงินส่วนตัวของสมาชิกกลุ่มหากมีความจำเป็นต้องใช้งบประมาณในการ เคลื่อนไหวอย่างเร่งด่วน การระดมสมาชิก เช่น การออกค่ายอาสาลงพื้นที่ศึกษาเรียนรู้ปัญหาที่เกิดขึ้น

จริงเพื่อจุดประกายให้นักศึกษาที่เข้าร่วมค่ายได้รับรู้ถึงปัญหาที่ชาวบ้านได้รับหลังจากนั้นคนที่สนใจก็จะมาเข้าร่วมและเป็นสมาชิกกลุ่มดาวดิน ทั้งนี้การระดมเครือข่าย ก่อนการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินในแต่ละครั้งกลุ่มดาวดินจะประสานงานกับกลุ่มเครือข่ายพันธมิตรเพื่อร่วมกันระดมความคิดเห็นจากสมาชิกและตัวแทนเครือข่ายเพื่อออกแบบรูปแบบในการเคลื่อนไหว ทั้งนี้แม้จะมีการเปิดโอกาสให้กลุ่มพันธมิตร เช่น กลุ่มกิจกรรมของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยขอนแก่นและมหาวิทยาลัยมหาสารคาม กลุ่มแอดนอส จังหวัดเชียงราย กลุ่มประชาธิปไตยใหม่ (NDM) กลุ่ม F.A.N. ได้แสดงความคิดเห็น แต่ก็เป็นการแสดงความคิดเห็นเพียงบางส่วนเท่านั้น เพราะกลุ่มพันธมิตรก็ยังมีความเกรงใจในความเป็นกลุ่มหลักของกลุ่มดาวดิน ดังนั้นถ้ากลุ่มเครือข่ายไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวในครั้งนั้นก็ส่งสมาชิกมาร่วมเพียงคนหรือสองคนต่อครั้งเท่านั้น เพื่อเป็นการรักษาความสัมพันธ์ของเครือข่ายไว้ จะเห็นได้ว่าในระยะหลังรูปแบบการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินจึงเป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ เนื่องจากการสื่อสารที่รวดเร็ว เข้าใจง่ายแล้วยังใช้มวลชนในการเคลื่อนไหวจำนวนน้อยอีกด้วย

อนึ่ง ถึงแม้ว่าในยุคก่อตั้งกลุ่มดาวดิน (ปี 2547) เอ็นจีโออีสานที่ทำงานอยู่ในพื้นที่ประเด็นปัญหาที่สมาชิกรุ่นแรกของกลุ่มดาวดินลงไปศึกษาเรียนรู้จะมีอิทธิพลทางความคิดเป็นอย่างมากต่อกลุ่มดาวดิน แต่ภายหลังจากการรัฐประหาร 2557 เมื่อความขัดแย้งทางการเมืองยกระดับขึ้นบวกกับแนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินที่ต่อสู้กับ คสช. โดยตรงทำให้เอ็นจีโอบางกลุ่มไม่เห็นด้วย รวมไปถึงการที่กลุ่มดาวดินสามารถระดมทุนในการเคลื่อนไหวเองได้ เนื่องจากกลุ่มดาวดินมีเครือข่ายในการระดมทุนเพิ่มขึ้น ปัจจัยเหล่านี้ทำให้อิทธิพลของเอ็นจีโออีสานต่อกลุ่มดาวดินลดลงไปด้วย

4.2.3 ความเข้มแข็ง/ความอ่อนแอของกลุ่มดาวดินภายหลังการรัฐประหาร 2557

“...สิ่งที่ทำให้กลุ่มดาวดินมีความเข้มแข็งคืออุดมการณ์ของกลุ่มการจัดการภายในกลุ่ม การเคลื่อนไหวของกลุ่ม และความสัมพันธ์ที่มีกับชาวบ้านและเอ็นจีโอ...” (พรเวศ คนล่า, 2560 : สัมภาษณ์)

การที่กลุ่มดาวดินมีอุดมการณ์ที่ชัดเจนในการต่อสู้เพื่อชาวบ้านทำให้กลุ่มมีเป้าหมายที่จะนำไปสู่การเคลื่อนไหวที่ชัดเจนและมีการจัดกระบวนการเคลื่อนไหวอย่างเป็นระบบ เช่น เมื่อมีสมาชิกถูกจับ ก็จะมีสมาชิกอีกรุ่นขึ้นมาแทนและแม้ว่ากลุ่มดาวดินจะมีสมาชิกลittle แต่ไหนกลุ่มดาวดินก็สามารถทำการเคลื่อนไหวได้ อีกทั้งยังมีการเข้าไปสัมพันธ์กับชาวบ้านในพื้นที่ทำให้กลุ่มมีการเชื่อมโยงกับพื้นที่ ได้เรียนรู้กระบวนการเคลื่อนไหวในพื้นที่จริงและมีความสัมพันธ์กับเอ็นจีโอในพื้นที่จึงทำให้มีพลังเข้าสนับสนุนในการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน และยังมีรุ่นพี่ที่จบการศึกษาไปแล้วคอยแวะเวียนให้คำปรึกษาและร่วมเคลื่อนไหวในบางครั้งจึงทำให้กลุ่มยังคงมีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม หลังการรัฐประหาร 2557 แม้ภาพลักษณ์ของกลุ่มดาวดินในสายสาธารณชน จะมองว่ากลุ่มดาวดินมีความเข้มแข็งเป็นอย่างมาก แต่ก็มีเงื่อนไขหลายประการที่ส่งผลให้การ เคลื่อนไหวของกลุ่มมีพลังน้อยลง ได้แก่ ประการแรกคือ ในสายตาของสมาชิกเครือข่ายพันธมิตรการ ใช้พื้นที่และเกาะติดประเด็นปัญหาทำให้กลุ่มดาวดินไม่สามารถเชื่อมโยงกับประเด็นปัญหาอื่น ๆ ได้ และการที่ยึดติดกับปัญหาในพื้นที่เฉพาะที่ตนเองเกาะติดทำให้เป็นการผลักคนและเครือข่ายที่สนใจ ปัญหาอื่นออกไปด้วย และส่งผลให้กลุ่มดาวดินมีสมาชิกและกลุ่มเครือข่ายพันธมิตรจำนวนน้อย

“...โดยส่วนตัวมองว่ามาจากจุดแข็งคือ การใช้พื้นที่ชาวบ้าน หรือ ประเด็นเป็นฐานและเกาะติดด้าน หนึ่งทำให้กลุ่มมีความ romantic คู่มิความน่าเห็นใจในการใช้ชาวบ้านในฐานะผู้ถูกระทำ ติดกับปัญหา จนไม่สามารถที่จะพาตัวเองเชื่อมโยงกับโครงสร้างปัญหาอื่น ๆ ได้ ใน ส่วนของการคัดคนก็ทำให้มีคนน้อยและผลักดันกลางๆให้หลุดออกไป ...” (ยุทธนา ลุนสำโรง, 2559 : สัมภาษณ์)

ประการที่สอง คือ ความแตกแยกภายในของกลุ่มดาวดิน เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มดาวดินมี ความหลากหลาย แตกต่างในเรื่อง เพศ อายุ การเรียนรู้ ความคิดความเชื่อบางอย่างที่แตกต่างกัน เนื่องจากสมาชิกบางคนได้ออกไปเรียนรู้และร่วมเคลื่อนไหวกับกลุ่มเครือข่ายอื่น ๆ ทำให้มีมุมมอง บางอย่างที่แตกต่างกันไปจากสมาชิกส่วนใหญ่ เช่น การที่มีสมาชิกออกไปร่วมเคลื่อนไหวกับกลุ่ม เครือข่ายแล้วนำวิธีการแบกลุ่มเครือข่ายนั้นมาเสนอในกลุ่มดาวดิน จึงทำให้การเคลื่อนไหวในแต่ละ ครั้งที่มีการระดมความคิดเห็นในการออกปฏิบัติการเกิดความเห็นไม่ตรงกัน และทำให้สมาชิกบางคน แยกตัวออกไปปฏิบัติการเอง เช่น นาย ก. ออกจากกลุ่มดาวดินไปทำกิจกรรมกับนักศึกษากลุ่มอื่น ๆ ในมหาวิทยาลัยขอนแก่น แม้ว่าเป้าหมายและอุดมการณ์ร่วมของกลุ่มดาวดินจะเป็นชุดเดียวกันอย่าง ชัดเจน กล่าวคือมีอุดมการณ์ร่วมกันที่จะอยู่เคียงข้างประชาชนผู้ทุกข์ยาก แต่สำหรับสมาชิกกลุ่มบาง คนที่มีอุดมการณ์และมุมมองในบางประเด็น เช่น “ต้องทำก่อนคิด” คือลงมือทำก่อนผลจะเป็นอย่างไร ก็ค่อยว่ากัน ซึ่งแตกต่างออกไปจากคนอื่น ๆ การออกปฏิบัติการโดยไม่ฟังเสียงส่วนใหญ่ในกลุ่มทำให้เกิดความไม่พอใจกันของสมาชิกภายในกลุ่มจนทำให้สมาชิกบางคนถอนตัวออกไปจากกลุ่มดาวดิน

4.2.4 ภาพลักษณ์ของกลุ่มดาวดินในสายตาคนภายนอกหลังการเข้ามาบริหารประเทศของ คสช.

เนื่องจากที่ผ่านมา กลุ่มดาวดินมีการเคลื่อนไหวกันอย่างต่อเนื่องแม้จะอยู่ในช่วงการบริหารประเทศของรัฐบาลทหารที่มาจากพรรคการเมือง แต่กลุ่มดาวดินก็ยังแสดงออกถึงจุดยืนของกลุ่มในการคัดค้านการรัฐประหาร จึงทำให้ภาพข่าวการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินออกมาตามสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังมีกรณีที่คนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก เช่น การที่ “ไผ่ ดาวดิน” ถูกจับ ข้อหาความผิดตามมาตรา 112 หลังการแชร์ข่าวในสำนักข่าว บีบีซีไทย ลงในเฟซบุ๊กส่วนตัว จากเหตุการณ์ในครั้งนั้นทำให้สื่อไทยและต่างประเทศให้ความสนใจและติดตามคดีของ ไผ่ อย่างต่อเนื่อง ดังที่บทที่ 1 ได้ชี้ให้เห็นว่าการเคลื่อนไหวระยะหลังการรัฐประหาร 2557 สมาชิกรุ่นแรก ๆ โดยเฉพาะ ไผ่ ดาวดิน มีบทบาทลดลงต่อการเคลื่อนไหวของดาวดิน อย่างไรก็ตาม การที่ ไผ่ ได้รับรางวัลสิทธิมนุษยชนจากยูนิเซฟ ประจำปี 2560 ที่ประเทศเกาหลีใต้ ทำให้ ไผ่ และกลุ่มดาวดินเป็นที่จับตามองของคนทั่วไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ กลุ่มดาวดินได้เลือกที่จะต่อรองความสัมพันธ์กับ ไผ่ ดาวดิน ในอีกบทบาทหนึ่ง เพื่อรักษาความสัมพันธ์กับกลุ่มเคลื่อนไหวประชาธิปไตยอื่น ๆ โดยการให้ความสำคัญกับ ไผ่ ช่วยดูแลและเคลื่อนไหวเรียกร้องให้มีการปล่อย ไผ่

การเป็นข่าวในสื่อสาธารณะทำให้คนในสังคมรู้จักกลุ่มดาวดินในมุมมองต่าง ๆ กัน โดยมีทั้งกลุ่มที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน ทั้งนี้ส่วนใหญ่กลุ่มที่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน คือกลุ่มที่สนับสนุนการเคลื่อนไหวต่อต้านการรัฐประหาร ซึ่งมองว่ากลุ่มดาวดินเป็นกลุ่มนักศึกษาที่สนใจเรียนรู้และมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมและให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิมนุษยชนตามหลักประชาธิปไตย ออกมาเคลื่อนไหวเพื่อปกป้อง เรียกร้องสิทธิ์และเป็นปากเสียงให้กับชาวบ้านเมื่อมีความไม่เป็นธรรมในสังคมไปจนถึงมองว่า กลุ่มดาวดินเป็นนักศึกษาที่มีความคิดที่ก้าวหน้า มีหัวใจรักความเป็นธรรม ช่วยเหลือพี่น้องประชาชนผู้เดือดร้อน

ในส่วนของชาวบ้านในพื้นที่ที่กลุ่มดาวดินเกาะติดอยู่ สมาชิกกลุ่มดาวดินยังคงเป็นที่รักของชาวบ้านในพื้นที่เช่นเดียวกับช่วงก่อนการรัฐประหาร เนื่องจากสมาชิกกลุ่มดาวดินและพี่น้องชาวบ้าน เช่น บ้านนาหนองบง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย บ้านนาฆูนและบ้านดุนสาด อำเภอกะนวน จังหวัดขอนแก่น ที่มีประเด็นปัญหาด้านทรัพยากรที่กลุ่มดาวดินลงไปให้คำปรึกษาด้านกฎหมายและร่วมเคลื่อนไหวด้วย จึงทำให้ชาวบ้านรักและมีความผูกพันกับสมาชิกกลุ่มดาวดินเป็นอย่างมาก

ในขณะที่เดียวกันมีกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินมองว่าการเคลื่อนไหวของกลุ่มเป็นการสร้างความวุ่นวายให้กับสังคม และมองว่ากลุ่มดาวดินถูกเอ็นจีโอบางกลุ่มใช้เป็นเครื่องมือในการแสดงออกทางการเมืองเพื่อต่อต้านรัฐบาล คสช. ซึ่งความเห็นเหล่านี้มาจากเอ็นจีโอฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน

“...เอ็นจีโอที่ไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินมองว่ามีเอ็นจีโอบางกลุ่มอยู่เบื้องหลังโดยใช้กลุ่มดาวดินเป็นเครื่องมือในการแสดงออกทางการเมืองเพื่อวิพากษ์วิจารณ์ คสช....” (เพ็ญศรี ชิตบุตร , 2560 : สัมภาษณ์)

ทั้งนี้ จากการสังเกตและสืบค้นข้อมูลจากสื่อออนไลน์ผู้วิจัยพบว่า การหันมาคัดค้านรัฐบาล คสช. ทำให้กลุ่มคนทั่วไปมองว่า การเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินเป็นการสร้างความวุ่นวาย นักศึกษากลุ่มดาวดินเป็นพวกหัวรุนแรง นอกจากนี้ยังมองว่า กลุ่มดาวดินเป็นนักศึกษาไม่ควรมาเคลื่อนไหวทางการเมืองแต่ควรตั้งใจศึกษาเล่าเรียนให้จบ

“...จากที่เคยรู้สึกชื่นชมน้องๆ นักศึกษากลุ่มดาวดินที่ต่อสู้เรียกร้องด้วยอุดมการณ์ ต่อสู้ด้วยความซื่อใสบริสุทธิ์ต่อต้านเผด็จการเรียกร้องประชาธิปไตย ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้รักประชาธิปไตยเองก็รู้สึกอยากมีส่วนร่วมกับน้องๆ ที่มาด้วยความกล้าหาญสอง สามวันที่ผ่านมาเห็นข่าวว่ามีนักการเมืองที่อยู่เบื้องหลังของกลุ่มน้องๆ นักศึกษากลุ่มดาวดิน ใจดีฉันยังนึกไปถึงพรรคเพื่อไทย แต่ที่ไหนได้พอเอ่ยชื่อออกมากลายเป็น คนอย่าง ศ.ศิวลักษณ์ เอนก เหล่าธรรมทัต ซึ่งเป็นคนรับใช้ชนชั้นสูงมาตลอด แต่ตอนนี้ออกมาสนับสนุนน้องๆ กลุ่มดาวดิน และก่อนหน้านี้ คนชั้นสูงอย่างอานันท์ ออกมาแสดงอาการฉุนเฉียวยิ่งเข้าใจสถานการณ์ได้ดีทีเดียว วันนี้คนกลุ่มนี้กำลังอาศัยหากินกับความซื่อใส บริสุทธิ์ ความกล้าหาญของน้องๆ กลุ่มดาวดินที่กำลังเคลื่อนไหว ดิฉันรู้สึกเป็นห่วงกับคนที่รักประชาธิปไตย คิดกันให้หนักๆ ก่อนจะทำอะไร และฝากเตือนน้องๆ กลุ่มดาวดินว่า ถ้าเป็นการเคลื่อนไหวที่บริสุทธิ์ น้องๆ จะได้รับแรงสนับสนุนอย่างท่วมท้น แต่ หากยังมีกลุ่มคนที่พูดถึงนี้คอยสนับสนุน พี่เกรงว่า น้องๆ ดาวดิน อาจอยู่อย่างเดียวดาย...” (ริมคันทนา (นามแฝง), 2558)

4.3 สรุปท้ายบท

กลุ่มดาวดินเริ่มก่อตัวขึ้นในปี 2547 จากการเป็นกลุ่มอิสระที่มีความสนใจในประเด็นปัญหาของสังคม และต้องการศึกษาปัญหาสังคม แนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินในยุคแรก (ปี2547) เป็นการทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของนักศึกษาโดยการออกค่ายเรียนรู้ปัญหาสังคมและการต่อสู้ของชาวบ้านในพื้นที่ที่มีปัญหาและมีการพัฒนาบทบาทมาร่วมเคลื่อนไหวกับชาวบ้านและเอ็นจีโอในพื้นที่คัดค้านโครงการต่าง ๆ ของกลุ่มทุนและภาครัฐที่ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านโดยเน้นไปที่ปัญหาด้านสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรเป็นหลัก ภายหลังจากการเคลื่อนไหวในพื้นที่แล้วพบว่าการเคลื่อนไหวเฉพาะในพื้นที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้สิ้นสุดได้จึงมีการเชื่อมโยงประเด็นประเด็นอื่นๆและทำให้เข้าใจว่าประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่เชื่อมโยงกันกับเรื่องประชาธิปไตยจึงมีการยกระดับการเคลื่อนไหวมาสู่ระดับประเทศในประเด็นประชาธิปไตย

กลุ่มดาวดินภายหลังจากที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เข้ามาบริหารประเทศกลุ่มดาวดินได้ปรับแนวทางการเคลื่อนไหว ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธี ของกลุ่ม เนื่องจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ออกกฎหมายต่าง ๆ โดยเฉพาะกฎหมายที่เป็นการควบคุมการเคลื่อนไหวทางการเมือง ซึ่งส่งผลกระทบต่อกลุ่มดาวดินเป็นอย่างมากในด้านต่าง ๆ เช่น การที่กลุ่มดาวดินมีภาพลักษณ์เป็นพวกหัวรุนแรง จากการที่สื่อนำเสนอข่าวที่พวกเขาถูกจับควบคุมตัว ดำเนินคดีและถูกคุมขังของสมาชิกกลุ่ม อีกทั้งภาพลักษณ์ดังกล่าวทำให้คนในสังคมจำนวนไม่น้อยห้ามลูกหลานของตนเองเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกลุ่มดาวดิน ขณะที่ชาวบ้านที่ประสบความเดือดร้อนในประเด็นทรัพยากรและเคยร่วมเคลื่อนไหวกับกลุ่มดาวดินบางส่วนตัดสินใจไม่ร่วมเคลื่อนไหวเนื่องจากมีความหวาดกลัวทหารที่ลงไปในพื้นที่ ในแง่ของโครงสร้างองค์กรพบว่ากลุ่มดาวดินประสบความลำบากอย่างมากในการระดมสมาชิกเพิ่ม เนื่องจากภาพลักษณ์ของกลุ่มดาวดินในสื่อคือการเป็นพวกหัวรุนแรงหลังการรัฐประหารปี 2557 การถูกเพ่งเล็งทั้งจากมหาวิทยาลัยและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทำให้สมาชิกกลุ่มดาวดินมีความหวาดระแวงในการดำเนินชีวิตประจำวัน และต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบ วิธีการเคลื่อนไหว วิธีการดำรงชีวิตของสมาชิกกลุ่มอย่างรอบคอบ อนึ่ง ภายใต้อิทธิพลทางการเมืองที่ปิดกลุ่มดาวดินไม่สามารถเคลื่อนไหวในรูปแบบการเผชิญหน้าได้ดังเดิม โดยได้มีการปรับเปลี่ยนมาเป็นการเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์ การออกแถลงการณ์ การทำงานแนวร่วมกับกลุ่มเคลื่อนไหวอื่น ๆ และระดมสมาชิกเพิ่ม อย่างไรก็ตามแม้ว่าการออกกฎหมายควบคุมการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ได้ส่งผลกระทบเป็นอย่างมากต่อกลุ่มดาวดิน แต่เนื่องจากการมีอุดมการณ์และเป้าหมายที่ชัดเจนในการเรียกร้องประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนของกลุ่มดาวดินจึงทำให้กลุ่มดาวดินยังคงยืนหยัดและมีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

การศึกษาผลกระทบจากการรัฐประหาร ปี 2557 ต่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินผ่านมุมมองทฤษฎีกระบวนการทางการเมือง (political process theory) เพื่อชี้ให้เห็นถึงปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของการเคลื่อนไหว กล่าวคือกลุ่มดาวดินเริ่มมีการเคลื่อนไหวตั้งแต่ ปี 2547 แต่กลุ่มดาวดินยังไม่เป็นที่รู้จักในหมู่สาธารณชน เนื่องจากพวกเขาเคลื่อนไหวเฉพาะรายประเด็นและในพื้นที่ที่เป็นปัญหาเท่านั้น แต่หลังจากมีการรัฐประหารในปี 2557 กลุ่มดาวดินได้ออกมาทำการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐประหาร เนื่องจากเห็นว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชน อีกทั้งกลุ่มดาวดินเป็นที่รู้จักในหมู่สาธารณชนมากยิ่งขึ้นเนื่องจากการรัฐประหารเป็นประเด็นที่ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสนใจ และอาจกล่าวได้ว่าการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มดาวดินอาจไม่เกิดขึ้น หากไม่มีการรัฐประหารที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และในปัจจุบันกลุ่มดาวดินยังมีการระดมสมาชิก ระดมงบประมาณในการเคลื่อนไหว และยังมีการวางแผนงานโดยการแบ่งหน้าที่ในการทำงานเพื่อให้มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง ผลกระทบจากการรัฐประหาร ปี 2557 ต่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน ผู้วิจัยมุ่งอธิบายแนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินในช่วงระหว่าง ปี พ.ศ. 2547-2557 เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่เราจะได้เห็นการปรับแนวทางการเคลื่อนไหว ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีของกลุ่มดาวดิน ภายใต้การบริหารประเทศของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ผ่านมุมมองทฤษฎีการระดมทรัพยากรและกระบวนการทางการเมือง โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลของการวิจัยเชิงคุณภาพและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นสมาชิกกลุ่มดาวดินและเครือข่ายพันธมิตรของกลุ่มดาวดินจำนวน 15 คน

5.1 สรุปผล

4การเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินในช่วงก่อนการรัฐประหาร ปี 2557 ความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มดาวดินเป็นความสัมพันธ์แบบเพื่อนและพี่น้อง โดยมีบ้านชมรมเป็นพื้นที่ในการพบปะ พูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้คำปรึกษาซึ่งกันและกัน จึงทำให้สมาชิกกลุ่มดาวดินมีความสนิทสนมผูกพันกันฉันท์เครือญาติ นอกจากนี้ กลุ่มดาวดินยังมีระบบการส่งต่อผ่านรุ่นต่อรุ่นเพื่อเป็นการสืบทอดความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นของสมาชิกภายในกลุ่ม ทั้งนี้ รุ่นพี่ที่จบการศึกษาไปแล้วก็มักจะมีการแวะเวียนเข้ามาพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับสมาชิกในกลุ่ม รวมทั้งมีการสร้างความสัมพันธ์ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมในการเคลื่อนไหวอีกด้วย หรือแม้กระทั่งในโอกาสต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานบวชของสมาชิกในกลุ่มหรือเครือข่ายของกลุ่มดาวดิน ดังนั้น จึงทำให้สมาชิกภายในกลุ่มดาวดินมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นและมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการเคลื่อนไหว

ในช่วงก่อนการรัฐประหาร 2557 กลุ่มดาวดินได้ใช้รูปแบบการเคลื่อนไหวแบบเผชิญหน้า เช่น การเดินขบวนยื่นหนังสือ การชุมนุมคัดค้าน การออกแถลงการณ์ การแจกใบปลิวและการชูป้าย เนื่องจากเป็นวิธีการที่ส่งผลสะท้อนต่อฝ่ายตรงข้ามได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ เงื่อนไขที่ส่งผลต่อการออกแบบการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินประกอบด้วย 2 เงื่อนไข ก็คือ

เงื่อนไขด้านผู้นำ การที่กลุ่มดาวดินมีรุ่นพี่ที่เปรียบเสมือนเป็นผู้นำที่คอยแนะนำให้คำปรึกษาและนำเสนอรูปแบบการเคลื่อนไหวที่ทำให้สมาชิกในกลุ่มมีความคิดเห็นที่คล้อยตาม เนื่องจากรุ่นพี่มีประสบการณ์ในการเคลื่อนไหวมาก่อนและมีภาวะความเป็นผู้นำสูง *โครงสร้างการ*

ตัดสินใจ กลุ่มดาวดินมีโครงสร้างการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมผ่านการระดมความคิดเห็นร่วมกันแล้วลงมติใช้เสียงข้างมากในการเลือกรูปแบบการเคลื่อนไหว อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่ากลุ่มดาวดินใช้โครงสร้างการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในกลุ่มและเครือข่ายพันธมิตร แต่รุ่นพี่ก็ยังคงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกรูปแบบการเคลื่อนไหวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากความสัมพันธ์ดังกล่าวข้างต้น กลุ่มดาวดินจึงใช้กระบวนการเรียนรู้ภายในจากการลงไปเรียนรู้และปฏิบัติจริงในพื้นที่ที่มีประเด็นปัญหาทำให้สมาชิกได้สังเกตเห็นถึงความสำคัญในการแก้ไขปัญหาพร้อมกับชาวบ้าน เนื่องจากการลงพื้นที่ทำให้เห็นว่าชาวบ้านไม่ได้รับความเป็นธรรม และทำให้สมาชิกสามารถยกระดับตัวเองขึ้นมาเป็นผู้ร่วมออกแบบวางแผนและเข้าร่วมเคลื่อนไหวกับชาวบ้าน อนึ่ง ในแง่ของเครือข่ายพันธมิตรและการสร้างพันธมิตรของกลุ่มดาวดิน ก่อนการรัฐประหาร ปี 2557 กลุ่มดาวดินมีเครือข่ายที่เคยร่วมเคลื่อนไหวและกลุ่มเครือข่ายนักกิจกรรมที่เคยของบทุนสนับสนุนการทำกิจกรรมจากแหล่งทุนเดียวกัน จำนวนน้อย เนื่องจากการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินในช่วงนั้นเป็นการเคลื่อนไหวเฉพาะประเด็นไม่เชื่อมโยงกับประเด็นอื่น ๆ ส่งผลให้มีกลุ่มเครือข่ายพันธมิตรเข้าร่วมเคลื่อนไหวจำนวนน้อย

เงื่อนไขภายนอก โครงสร้างโอกาสทางการเมืองเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการออกแบบการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน ดังจะเห็นได้จากโอกาสทางการเมืองในช่วงก่อนการรัฐประหารที่ทำให้การเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มดาวดินสามารถทำได้โดยง่าย และไม่มีควมจำเป็นที่ต้องกังวลถึงเรื่องการถูกจับกุม นอกจากนี้ ยังสามารถใช้รูปแบบการเคลื่อนไหวโดยใช้ช่องทางทางการเมืองแบบปกติได้ เช่น การยื่นหนังสือเรียกร้องต่อหน่วยงานของรัฐ เป็นต้น ในทางตรงกันข้าม โครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่เป็นแบบปิดภายใต้การบริหารประเทศของ คสช. ทำให้กลุ่มดาวดินมีความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการเคลื่อนไหวมาเป็นการเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์เพื่อความกระชับ รวดเร็ว และเข้าใจง่าย นอกจากนี้ ยังเป็นการป้องกันการถูกจับกุมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ ถึงแม้ว่าในภายหลังกกลุ่มดาวดินใช้รูปแบบและวิธีการเคลื่อนไหวโดยการใช้องค์ทางทางการเมืองแบบปกติ เช่น การยื่นหนังสือต่อศูนย์การศึกษาและประสานงานด้านสิทธิมนุษยชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2560 แต่ก็มักจะถูกมองว่าเป็นกลุ่มที่ชอบทำทนายระบบการเมืองแบบปกติ

ในส่วนของการระดมทรัพยากรจากเครือข่ายนั้น กลุ่มดาวดินใช้วิธีการเขียนโครงการของบประมาณสนับสนุนจากแหล่งทุนต่าง ๆ การทำสื่อกลุ่มขายให้กับสมาชิกและเครือข่ายพันธมิตร เล่นดนตรีเปิดหมวก และการระดมข้าวสารอาหารแห้งจากชาวบ้านในพื้นที่ นอกจากนี้ ยังมีการระดมสมาชิกจากการประชาสัมพันธ์เชิญชวนนักศึกษาในมหาวิทยาลัยขอนแก่นและในต่างมหาลัยที่สนใจร่วมออกค่ายเรียนรู้ปัญหาสังคม เพื่อเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์และเปิดมุมมองให้กับสมาชิกใหม่ที่เข้ามาร่วมกิจกรรมและนำไปสู่การเข้าร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน

อนึ่ง ในส่วนของความเข้มแข็งของกลุ่มดาวดินก่อนการรัฐประหาร 2557 นั้น การที่กลุ่มมีเป้าหมายและอุดมการณ์ที่ชัดเจนในการเคลื่อนไหวเรียกร้องเพื่อชาวบ้าน และมีจุดยืนอยู่ข้างประชาชนทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็งและเป็นเอกภาพ รวมถึงการที่กลุ่มมีพื้นที่ทำงานเคลื่อนไหวในระยะยาวทำให้สามารถดึงชาวบ้านเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการเคลื่อนไหวได้ แต่ในขณะเดียวกันการเกาะติดเฉพาะพื้นที่เฉพาะประเด็นปัญหาเดียวก็ทำให้กลุ่มไม่สามารถเชื่อมโยงกับปัญหาอื่น ๆ ที่คนส่วนใหญ่ในสังคมสนใจได้ กลุ่มดาวดินจึงมีเครือข่ายพันธมิตรจำนวนน้อย และทำให้กลุ่มดาวดินขาดเครือข่ายพันธมิตรในการขับเคลื่อนประเด็น

ในช่วงก่อนการรัฐประหาร 2557 กลุ่มดาวดินยังไม่ได้เป็นที่รู้จักในหมู่นักกิจกรรมชนมากนัก เนื่องจากการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินในยุคแรกเป็นการเคลื่อนไหวเฉพาะรายประเด็นในพื้นที่ที่มีปัญหาด้านทรัพยากร กลุ่มดาวดินจึงเป็นที่รู้จักกันเฉพาะในหมู่นักกิจกรรม ชาวบ้านในพื้นที่และนักเคลื่อนไหวทางสังคมบางกลุ่มเท่านั้น นอกจากนี้ ก่อนการรัฐประหาร 2557 เอ็นจีโออีสานยังมีอิทธิพลทางความคิดต่อกลุ่มดาวดินเป็นอย่างมาก เนื่องจากการลงไปศึกษาเรียนรู้ในพื้นที่ของสมาชิกรุ่นก่อตั้งของกลุ่มดาวดิน ทำให้ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเอ็นจีโอในพื้นที่ นั่นก็คือ คณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนพัฒนาชนบท (กป.อพช.) ได้ร่วมเคลื่อนไหวและนำไปสู่การเกิดขึ้นของ “กลุ่มเผยแพร่กฎหมายสิทธิมนุษยชนเพื่อสังคม” (ดาวดิน) ในแง่นี้จะเห็นได้ว่าเอ็นจีโอสาย กป.อพช. มีอิทธิพลต่อแนวคิดและอุดมการณ์ของกลุ่มดาวดินเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม นักกิจกรรมกลุ่มอื่นๆ ก็มีอิทธิพลต่อกลุ่มดาวดินอยู่บ้างเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ ในบางครั้งที่กลุ่มดาวดินต้องการมวลชนจำนวนมากในการร่วมเคลื่อนไหวก็มีความจำเป็นต้องติดต่อประสานงานขอความร่วมมือกับกลุ่มกิจกรรมอื่นๆ เช่น กลุ่มเครือข่ายนักกิจกรรมภาคอีสาน ทำให้กลุ่มดาวดินมีความจำเป็นต้องรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของกลุ่มกิจกรรมอื่น ๆ ในการออกแบบการเคลื่อนไหวด้วยเช่นกัน แม้กระนั้นกลุ่มกิจกรรมอื่น ๆ ก็มีอิทธิพลน้อยมากต่อมุมมองความคิดและอุดมการณ์ของกลุ่มดาวดิน เนื่องจากกลุ่มดาวดินมีเป้าหมายและอุดมการณ์ที่ชัดเจนของกลุ่มอยู่แล้วในช่วงเวลานั้น กล่าวคือ การต่อสู้เรียกร้องสิทธิมนุษยชนด้านทรัพยากรและมีอุดมการณ์ที่จะอยู่เคียงข้างพี่น้องประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม

ผลกระทบจากการเข้ามามีอำนาจในการบริหารประเทศของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ต่อการปรับแนวทางการเคลื่อนไหว ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีของกลุ่มดาวดิน

ภายหลังการรัฐประหารปี 2557 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มดาวดินได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ มีสมาชิกบางคนถอนตัวออกไปร่วมเคลื่อนไหวแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มกิจกรรมอื่น ๆ ทำให้พวกเขามีมุมมองความคิด ทักษะ และความเชื่อที่แตกต่างออกไป

จากเดิม สมาชิกบางคนสนใจเรื่องการเคลื่อนไหวทางการเมืองมากขึ้น ทำให้เกิดความขัดแย้งภายในกลุ่ม และส่งผลให้สมาชิกบางคนถอนตัวออกจากกลุ่มในที่สุด

ผู้วิจัยเห็นว่า การเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินภายหลังการรัฐประหาร 2557 การที่ คสช. ออกกฎหมายและมาตรการต่าง ๆ ในการกำจัดการสิทธิประชาชน ทำให้กลุ่มดาวดินลงพื้นที่ไปร่วมเคลื่อนไหวกับชาวบ้านได้ลำบากมากขึ้น เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่ของรัฐคอยควบคุมและติดตามในขณะลงพื้นที่ด้วย ส่งผลให้กลุ่มดาวดินมีความจำเป็นต้องปรับรูปแบบการเคลื่อนไหวจากเดิมที่เคยเคลื่อนไหวแบบเผชิญหน้ากับเจ้าหน้าที่ของรัฐมาเป็นการเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์ เช่น แพลชม็อบ ฟันสี ชูสามนิ้ว การออกแถลงการณ์ เป็นต้น เพราะกลุ่มดาวดินต้องปรับรูปแบบการเคลื่อนไหวให้มีความรอบคอบและรวดเร็ว เพื่อป้องกันการถูกจับกุมท่ามกลางสถานการณ์ทางการเมืองแบบปิด

เงื่อนไขที่ส่งผลต่อการออกแบบการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินหลังการรัฐประหารปี 2557 ได้แก่

เงื่อนไขด้านผู้นำ รุ่นพี่ที่สามารถปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์/ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวให้เข้ากับสถานการณ์ทางการเมืองได้เป็นอย่างดี และทำให้กลุ่มดาวดินเป็นที่สนใจต่อสาธารณชนมากยิ่งขึ้น การเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไปทำให้กลุ่มดาวดินสามารถระดมสมาชิกเพิ่มได้บางส่วน แต่ในขณะเดียวกันการมีโครงสร้างการตัดสินใจที่มีรุ่นพี่เป็นคนขึ้นมาก็ทำให้จำนวนสมาชิกในกลุ่มลดลงด้วยเช่นกัน เนื่องจากภายใต้สถานการณ์ทางการเมืองที่เปลี่ยนไปทำให้สมาชิกบางส่วนมีมุมมอง ความเชื่อ แนวคิดที่เปลี่ยนไปจากเดิม และไม่เห็นด้วยกับรูปแบบการเคลื่อนไหวที่รุ่นพี่และสมาชิกในกลุ่มเสนอ จึงนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มและทำให้สมาชิกบางคนต้องถอนตัวออกไปจากกลุ่ม

นอกจากนั้น การเรียนรู้ภายในของกลุ่มดาวดินยังมีหลากหลายวิธีการ เช่น การลงไปเรียนรู้ และปฏิบัติในพื้นที่จริง การอ่านหนังสือเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน รวมทั้งออกไปศึกษาเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มกิจกรรมอื่น ๆ เป็นกระบวนการเรียนรู้ภายในกลุ่มที่ทำให้ความเชื่อและอุดมการณ์ของสมาชิกแต่ละคนมีความแตกต่างกัน

ในส่วนของเงื่อนไขด้าน*เครือข่ายพันธมิตรและการสร้างพันธมิตร*นั้น ภายหลังจากการรัฐประหารปี 2557 กลุ่มดาวดินได้เชื่อมโยงประเด็นเรื่องสิทธิในทรัพยากรเข้ากับโครงสร้างทางการเมือง โดยพวกเขาเห็นว่าสิ่งที่แก้ไขปัญหาระบบโครงสร้างทางการเมืองของชาวบ้านได้จะต้องแก้ไขปัญหาระบบโครงสร้างทางการเมืองก่อน กลุ่มดาวดินจึงยกระดับการเคลื่อนไหวจากที่เคยเคลื่อนไหวรายประเด็นในพื้นที่สู่การเคลื่อนไหวในระดับประเทศเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย ทำให้กลุ่มดาวดินสามารถการสร้างพันธมิตรและเครือข่ายพันธมิตรได้เพิ่มขึ้นอีกหลายกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มที่เคลื่อนไหวในประเด็นประชาธิปไตย แต่ความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายนั้นลักษณะเป็นความสัมพันธ์แบบหลวม ทั้งนี้ เพราะแต่ละกลุ่มมีเป้าหมาย อุดมการณ์ และวิธีการเคลื่อนไหวที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิง

หลังการรัฐประหาร 2557 กลุ่มดาวดินปรับเปลี่ยนรูปแบบการเคลื่อนไหวให้มีความหลากหลายมากขึ้น เนื่องจากโครงสร้างโอกาสทางการเมืองแบบปิด โดยมีทั้งรูปแบบการใช้ช่องทางทางการเมืองแบบปกติ เช่น การยื่นหนังสือ และยังใช้รูปแบบการขัดขวางทำทนายระบบปกติ เช่น การชุมนุมประท้วง และการไม่ไปรายงานตัวตามคำสั่งของ คสช. รวมทั้งการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์

ภายหลังการรัฐประหาร 2557 กลุ่มดาวดินใช้รูปแบบการเคลื่อนไหวในเชิงสัญลักษณ์มากที่สุด เช่น การชูสามนิ้ว การเปลี่ยนรูปโปรไฟล์เป็นไฟ่ ดาวดิน และการโค๊ดคำว่า “เราคือเพื่อนกัน” เป็นต้น นอกจากนี้ กลุ่มดาวดินยังมีการประนีประนอมระหว่างรัฐ ทูต และนักพัฒนาเอกชนโดยอ้อม เช่น การขอขบประมาณสนับสนุนการทำกิจกรรมจากมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม มูลนิธิโกลบอลทีทอง และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมตามกรอบโครงการที่แหล่งทุนกำหนดขึ้น แต่ในขณะเดียวกันกลุ่มดาวดินก็ยังคงรักษาแนวทางและเป้าหมายของกลุ่มไว้เช่นเดิม

นอกจากนั้น การรัฐประหาร 2557 ส่งผลทำให้กลุ่มดาวดินปรับเปลี่ยนแนวทางการเคลื่อนไหวมาเป็นการเคลื่อนไหวแบบเฉพาะหน้าอีกด้วย กล่าวคือ เป็นการเคลื่อนไหวตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเนื่องจากมีประเด็นปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย เช่น การถูกจับกุมของสมาชิกดาวดิน การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐนำกำลังลงไปในพื้นที่เหมืองทองคำจังหวัดเลย รวมทั้งการเคลื่อนไหวในประเด็นอื่น ๆ ร่วมกับเครือข่ายพันธมิตร เช่น การเคลื่อนไหวเรียกร้องประชาธิปไตย ร่วมกับกลุ่มประชาธิปไตยใหม่ การเคลื่อนไหวคัดค้านโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา ที่จังหวัดสงขลา อย่างไรก็ตาม ภายหลังการรัฐประหารกลุ่มดาวดินก็ยังคงมีฝ่ายตรงข้ามที่ส่วนใหญ่แล้วก็คือเจ้าหน้าที่ของรัฐ และกลุ่มต่อต้านที่ไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินออกมาประท้วงขับไล่กลุ่มดาวดินในพื้นที่จังหวัดเลย รวมทั้งกลุ่มคนทั่วไปที่ไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินที่ออกมาแสดงความคิดเห็นผ่านทางโลกออนไลน์

ในแง่ของความเข้มแข็งของกลุ่มดาวดินภายหลังการรัฐประหาร 2557 ผู้วิจัยเห็นว่า การมีอุดมการณ์ที่ชัดเจนและการชูประเด็นเรื่องประชาธิปไตยในการเคลื่อนไหว ทำให้กลุ่มดาวดินได้รับความสนใจและเป็นที่รู้จักในหมู่สาธารณชนมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้กลุ่มดาวดินมีเครือข่ายในการเคลื่อนไหวในประเด็นเรื่องประชาธิปไตยมากขึ้น ในขณะเดียวกันการมีเครือข่ายหลายกลุ่มก็ทำให้สมาชิกกลุ่มดาวดินเกิดความขัดแย้งภายในกลุ่ม เนื่องจากสมาชิกบางคนมีมุมมองความคิด อุดมการณ์ และความเชื่อบางอย่างเปลี่ยนไปจากเดิมภายหลังออกไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มเครือข่ายอื่น ๆ

สำหรับภาพลักษณ์ของกลุ่มดาวดินในสายตาคนภายนอกหลังการรัฐประหาร 2557 นั้น การที่กลุ่มดาวดินยกระดับมาเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย นอกจากทำให้กลุ่มดาวดินเป็นที่รู้จักในหมู่สาธารณชนมากยิ่งขึ้น ยังส่งผลให้มีกลุ่มที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินอีกด้วย โดยกลุ่มที่เห็นด้วยมองว่าการเคลื่อนไหวเรียกร้องประชาธิปไตย

ของกลุ่มดาวดินเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เนื่องจากรัฐบาล คสช. ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งต่อหลักประชาธิปไตย ส่วนฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยมองว่ากลุ่มดาวดินเป็นพวกหัวรุนแรง เป็นนักศึกษาไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ทั้งนี้ เมื่อประสบกับสถานการณ์ทางการเมืองแบบปิด กลุ่มดาวดินก็ประสบความยากลำบากในการระดมสมาชิก ทั้งนี้ เนื่องจากภาพลักษณ์ของกลุ่มดาวดินที่สื่อต่าง ๆ นำเสนอส่งผลให้ภาพลักษณ์ของกลุ่มดาวดินกลายเป็นพวกหัวรุนแรง และถูกเพ่งเล็งจากมหาวิทยาลัยและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทำให้สมาชิกกลุ่มดาวดินเกิดความหวาดระแวงในการดำรงชีวิตประจำวันและต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบ วิธีการเคลื่อนไหว รวมทั้งวิถีการดำรงชีวิตของสมาชิกภายในกลุ่ม

ภายหลังการรัฐประหาร 2557 ผู้วิจัยเห็นว่า ถึงแม้ว่าอิทธิพลของเอ็นจีโออีสานที่มีต่อกลุ่มดาวดินจะลดลงเนื่องจากสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่สูงขึ้น ทำให้เอ็นจีโอแยกออกเป็นหลายกลุ่มประกอบกับกลุ่มดาวดินปรับแนวทางการเคลื่อนไหวที่เป็นการต่อสู้กับ คสช. โดยตรง และสามารถระดมทุนในการเคลื่อนไหวเองได้ส่งผลให้อิทธิพลด้านความคิดของเอ็นจีโอในพื้นที่จึงลดลงไปด้วย ในทางกลับกันทำให้นักกิจกรรมกลุ่มอื่น ๆ เช่น กลุ่มประชาธิปไตยใหม่มีอิทธิพลทางความคิดต่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินมากขึ้น เนื่องจากกลุ่มดาวดินได้เรียนรู้และร่วมเคลื่อนไหวกับกลุ่มอื่น ๆ และได้นำเอาแนวคิด รูปแบบและวิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่มเครือข่ายมาปรับใช้กับการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน

5.2 อภิปรายผล

ประเด็นแรก ผู้นำองค์กรกับความสำเร็จหรือล้มเหลวของยุทธวิธี งานวิจัยชิ้นนี้พบว่า คำอธิบายเงื่อนไขโครงสร้างทางองค์กรที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดยุทธวิธีของขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินภายใต้กรอบการวิเคราะห์ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (resource mobilization theory) ได้ชี้ให้เห็นว่าประสบการณ์และการเรียนรู้ที่ได้จากการเคลื่อนไหวต่อสู้ของผู้นำรุ่นพี่ ซึ่งในที่นี้ก็คือรุ่นพี่หรือแกนนำในกลุ่มที่มีประสบการณ์การเคลื่อนไหวต่อสู้มาก่อน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจวางแผนการเคลื่อนไหวและกำหนดยุทธวิธีเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในองค์กรอย่างกลุ่มดาวดินที่มีลักษณะของความสัมพันธ์แนวดิ่งระหว่างรุ่นพี่รุ่นน้องซ่อนอยู่

ประเด็นที่สอง กระบวนการเรียนรู้ภายในและความพร้อมของสมาชิก งานวิจัยชิ้นนี้พบว่า กลุ่มดาวดินมีวิธีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับสมาชิกใหม่ผ่านลงพื้นที่ศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวในพื้นที่จริงเพื่อเป็นการเปิดมุมมองให้สมาชิกใหม่ได้เห็นความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม และเป็นแรงจูงใจให้สมาชิกใหม่เข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวกับกลุ่มดาวดินสอดคล้องกับคำอธิบายในกรอบทฤษฎีกระบวนการทางการเมือง (political process theory) ได้ชี้ให้เห็นว่าการคัดสรรสมาชิกและโครงสร้างแรงจูงใจ เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้องค์กรมีความเข้มแข็ง โดยในองค์กรหรือขบวนการทาง

สังคมที่ให้ความสำคัญกับการคัดสรรสมาชิกที่ผ่านการจัดตั้งและผ่านการเคลื่อนไหวมาก่อน สมาชิกจะมีความพร้อม มีความยึดมั่นผูกพัน มีแรงกระตุ้นในการเข้าร่วมขบวนการ มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และมีความเป็นเอกภาพ ซึ่งเป็นผลจากการสืบทอดจากองค์กรและขบวนการทางสังคมเดิม ก่อนที่จะมาเข้าร่วมกับองค์กรและการเคลื่อนไหวใหม่

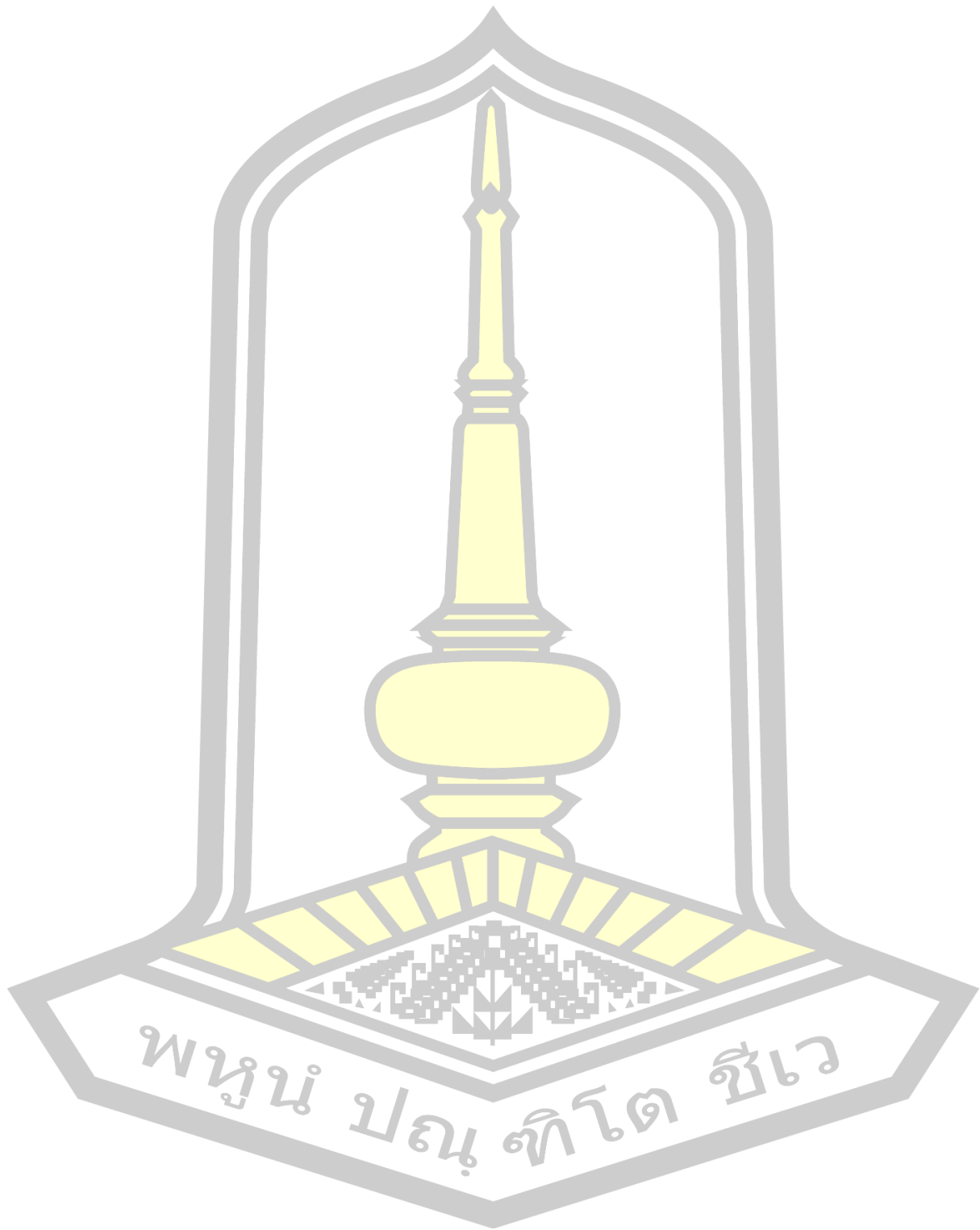
นอกจากนั้น งานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบเพิ่มเติมว่า การศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางสังคมและประสบการณ์การเคลื่อนไหวร่วมกับกลุ่มเครือข่ายอื่น ๆ อาจทำให้เกิดความขัดแย้งภายในกลุ่มอันเป็นผลมาจากการที่สมาชิกแต่ละคนมีมุมมองการวิเคราะห์ การรับรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ที่แตกต่างออกไปจากเดิม

กล่าวโดยสรุป การศึกษายุทธวิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน โดยการนำทฤษฎีกระบวนการทางการเมือง (political process theory) มาเป็นกรอบสำหรับการพิจารณารูปแบบยุทธวิธี และหลักการเลือกยุทธวิธีในแต่ละรูปแบบมีความแตกต่างกับข้อสรุปการศึกษายุทธวิธีการเคลื่อนไหวในกลุ่มเสรีชนจังหวัดอุบลราชธานี ดังที่ปรากฏในงานของ วรวรรณ ทาระธรรม (2557) ได้ให้ความสำคัญกับยุทธวิธีการนั่งประท้วงในบริเวณที่เป็นสถานที่สำคัญต่าง ๆ รวมทั้งการปิดล้อมพื้นที่หรือสถานที่อันเป็นเป้าหมายของการขับเคลื่อน เพื่อขัดขวางไม่ให้ฝ่ายตรงข้ามหรือกลุ่มเป้าหมายเข้าไปดำเนินกิจกรรมตามปกติได้ ซึ่งต่างจากกลุ่มดาวดินที่เลือกใช้ยุทธวิธีการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ เช่น การ ฟันสี การจุดเทียน และการชูสามนิ้ว เพื่อเป็นการต่อต้านการรัฐประหาร ความแตกต่างของการเลือกยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของทั้ง 2 กลุ่ม เกิดจากสภาพโครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่แตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มเสรีชนจังหวัดอุบลราชธานีอยู่ในช่วงก่อนการรัฐประหารปี พ.ศ. 2557 ซึ่งเป็นโอกาสทางการเมืองแบบเปิด ในขณะที่งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาผลกระทบของการรัฐประหารปี พ.ศ.2557 ต่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินซึ่งหันมาต่อสู้ทางการเมืองเชิงสัญลักษณ์ในสภาพโครงสร้างโอกาสทางการเมืองแบบปิด

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอว่า ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดินกับขบวนการทางสังคมอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นใหม่ในขณะนั้น และการเกิดขึ้นของนักกิจกรรมรุ่นใหม่ภายใต้โครงสร้างโอกาสทางการเมืองแบบปิดเพื่อแสดงให้เห็นภาพที่ชัดเจนของตัวแสดงแต่ละตัว ประเด็นดังกล่าวนี้อาจเป็นแนวทางในการวิจัยสำหรับผู้ที่สนใจการศึกษาในประเด็นมุมมอง ของกลุ่มดาวดินต่อการจัดตั้งขบวนการอีสานใหม่ เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรชนก แสนประเสริฐ. (2559). ความหมายของคำว่า “ดาวดิน”. *ดาวดิน*, 1, ไม่มีเลขหน้า.
- กลุ่มเผยแพร่กฎหมายสิทธิมนุษยชนเพื่อสังคม. (2558). 11 ปี ดาวดิน ขบวนการอีสานใหม่. *ดาวดิน*, 12, ไม่มีเลขหน้า.
- กับแก้มการเมือง. (2558). *กลุ่มดาวดิน*. [ออนไลน์]. จาก <https://www.dailynews.co.th/article/331190> [สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2561].
- เก่งกิจ กิติเรียงลาภ และเควิน ฮิววิสัน. (2552). บทวิพากษ์ “การเมืองภาคประชาชน” ในประเทศไทย: ข้อจำกัดของแนววิเคราะห์และยุทธศาสตร์การเมืองแบบ “ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่.” *ฟ้าเดียวกัน*, 7(2), 120-155.
- ข่าวสดออนไลน์. (2557). *ศึกษาจากอดีต*. [ออนไลน์]. จาก https://www.khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=TVRReE56Z3dOakF3TkE9PQ&catid=06 [สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2561].
- ข่าวสดออนไลน์. (2558). *สัญลักษณ์ “แสงใจ” สามนิ้ว-แซนด์วิช-หนังสือ*. [ออนไลน์]. จาก https://www.khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=TVRReU1ERXlNemt5TWc9PQ== [สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2561].
- เครือข่ายแม่น้ำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEARIN). (2543). *เขื่อนราชสีไศล: ความจริง ความขัดแย้ง และทางออก*. [ออนไลน์]. จาก http://www.livingriversiam.org/3river-thai/rs/rsd_a3.htm [สืบค้นเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2561].
- จิตติมา เศรษฐศิริวรกุล. (2539). *การระดมมวลชนมาชิกเพื่อสร้างพลังของกลุ่มผลประโยชน์: ศึกษากรณี กลุ่มสมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาการปกครอง.
- ชญาสิน ป้องกัน. (2553). *บทสำรวจ สถานะของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับพลเรือนในประเทศไทย (ตอนที่ 1)*. [ออนไลน์]. จาก http://tpir53.blogspot.com/2010/11/blog-post_12.html [สืบค้นเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2561].
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2550). *1 ศตวรรษทหารกับการเมืองไทย*. [ออนไลน์]. จาก <http://www.chanvitkasetsiri.com/PDF/MilitaryPol14Jan.pdf> [สืบค้นเมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2561].
- ไชนันต์ ไชยพร. (2557). *ฝรั่งกับรัฐประหาร*. [ออนไลน์]. *กรุงเทพธุรกิจ*. จาก <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/592335> [สืบค้นเมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2561].

- ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร. (2553). *ข้อเสนอใหม่ของการศึกษาบทบาทของทหารกับความขัดแย้งทางการเมือง*. [ออนไลน์]. จาก http://kpi.ac.th/media/pdf/M7_167.pdf [สืบค้นเมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2561].
- ณัฐกานต์ อัครพงศ์พิศักดิ์. (2558). *การเมืองเรื่องการพัฒนาและขบวนการสังคมนิยมในภาคอีสาน*. มหาสารคาม: วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ดวงทิพย์ ฆารฤทธิ. (27 มกราคม 2560). *สัมภาษณ์*. เจ้าหน้าที่ฝ่ายข้อมูลภาคอีสานศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน. ที่ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน ซอยสิทธิชน ถนนสุทธิสารวินิจฉัย แขวงสามเสนนอก เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร.
- ศุภฤกษ์ ปรีชารัชช. (2558). *บทบาททหารกับการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้*. [ออนไลน์]. จาก https://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1438239088 [สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2561].
- เดลินิวส์. (2558). *กลุ่มดาวดิน*. [ออนไลน์]. จาก <https://www.dailynews.co.th/article/331190> [สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2561].
- ไทยพีบีเอส (Thai PBS). (2556). *“พีมูฟ” ขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม*. [ออนไลน์]. จาก <https://news.thaipbs.or.th/content/136986> [สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2561].
- ไทยพีบีเอส (Thai PBS). (2558). *ทบทวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวดิน วันก่อนถึงวันนี้เกิดเหตุการณ์ได้อย่างไร*. [ออนไลน์]. จาก <http://news.thaipbs.or.th/content/3261> [สืบค้นเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2561].
- นักข่าวพลเมือง. (2558). *7 นศ.ดาวดิน แฉลงการณ์กล่องโคม “ยันปฏิบัติต่อเผด็จการอันโสมม” หลังได้ประกันตัว*. [ออนไลน์]. จาก <https://www.citizenthaipbs.net/node/9072> [สืบค้นเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2561].
- ประชาเทพ เกษตรกุล. (2535). *การแทรกแซงทางการเมืองของทหารไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีการรัฐประหาร เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์, สาขาวิชาการปกครอง.
- ประชาไท. (2556). *ประมวลภาพ: ชุมนุมวันสุดท้าย ส่ง “พีมูฟ” กลับบ้าน*. [ออนไลน์]. จาก <https://prachatai.com/journal/2013/05/46879> [สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2561].
- ประชาไท. (2557). *รวม 5 น.ศ. “ชูสามนิ้ว” ให้ประยุทธ์ ขณะลงพื้นที่ขอนแก่น*. [ออนไลน์]. จาก <https://prachatai.com/journal/2014/11/56554> [สืบค้นเมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2560].

ประชาไท. (2558). จับ 'ดาวดิน' เข้าห้องขังทันที หลังชูป้าย คัดค้านรัฐประหาร ที่ขอนแก่น.

[ออนไลน์]. จาก <https://prachatai.com/journal/2015/05/59412> [สืบค้นเมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2560].

ประชาไท. (2560). นักศึกษากลุ่มดาวดิน ยื่นหนังสือประเดิม ศูนย์สิทธิฯ กลสม. สาขา มข. เรียกร้อง สิทธิประกันตัว ใฝ่ ดาวดิน. [ออนไลน์]. จาก <https://prachatai.com/journal/2017/02/70332> [สืบค้นเมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2560].

ประภาส ปิ่นตบแต่ง และ กฤษฎา บุญชัย. (2546). ยุทธวิธีคนจนกับการต่อสู้เชิงนโยบาย บทเรียน และประสบการณ์การเคลื่อนไหวทางสังคม และการเมืองของภาคประชาชนในช่วงหลังวิกฤติเศรษฐกิจ (2540-2545). [ออนไลน์]. จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/ngo/2007/10/29/entry-2/comment> [สืบค้นเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2560].

ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2541). การเมืองบนท้องถนน 99 วันสมัชชาคนจนและประวัติศาสตร์การเดินขบวนชุมนุมประท้วงในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: ต้นตำรับ.

ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2552). กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม. เชียงใหม่: มูลนิธิไฮน์ริคเบิลส์ สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.

พรเวศ คนล่า. (7 มีนาคม 2560). สัมภาษณ์. นักกิจกรรมอิสระ. ที่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พายุ บุญโสภณ. (7 กุมภาพันธ์ 2560). สัมภาษณ์. สมาชิกกลุ่มดาวดิน. ที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เพ็ญศรี ชิตบุตร. (20 มกราคม 2560). สัมภาษณ์. สมาชิกกลุ่มองค์กรอิสระเงียงนาประชาคม. ที่วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

มณีมัย ทองอยู่. (2557). แนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาว่าด้วยขบวนการทางสังคม. ขอนแก่น: ศูนย์วิจัย พหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

มติชนออนไลน์. (2557). รัฐประหารครั้งที่ 13 ของไทย. [ออนไลน์]. จาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1400761555&grpId=03&catid=03 [สืบค้นเมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2561].

ยอดพล เทพสิทธิธา. (2557). มาตรา 44 กับการคืนความสุขให้คนทั้งถิ่น. [ออนไลน์]. จาก <http://prachatai.com/journal/2014/11/56705> [สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2561].

ยุทธนา ลุนสำโรง. (15 สิงหาคม 2559). สัมภาษณ์. เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาศักยภาพและงานรณรงค์โครงการจัดตั้งสมาคมการเมืองและความยุติธรรมแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (sapja). ที่วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ริมคันทนา (นามแฝง). (2558). *!!!...กลุ่มดาวดิน คือความหวัง แต่ผู้อยู่เบื้องหลังคือชนชั้นสูง...!!!*.

[ออนไลน์]. จาก <https://pantip.com/topic/33843436> [สืบค้นเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2560].

ลิขิต ธีรเวคิน. (2556). *การสร้างความปลอดภัยทางการเมือง และการรักษาอำนาจ !!?*. [ออนไลน์].

จาก http://thaiindex.tid-news.com/2013/04/blog-post_3312.html [สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2561].

ไลน์ ทูเดย์ (line today). (2560). *รีอัมปัญหา “โรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา” ทำไมชาวบ้านถึงต้องค้ำยันบิดา!*. [ออนไลน์]. จาก <https://today.line.me/th/pc/article/รีอัมปัญหา+โรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา+ทำไมชาวบ้านถึงต้องค้ำยันบิดา-PgQJe8> [สืบค้นเมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2560].

วงศกร สารปิง. (3 กุมภาพันธ์ 2560). *สัมภาษณ์*. สมาชิกกลุ่มดาวดิน. ที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วรวรรณ ทาระธรรม. (2554). *ความพร้อมของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม: กรณีศึกษาจากกลุ่มเสรีชนจังหวัดอุบลราชธานี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, คณะรัฐศาสตร์, สาขาวิชาการปกครอง.

วสันต์ เสตสิทธิ์. (3 กุมภาพันธ์ 2560). *สัมภาษณ์*. สมาชิกกลุ่มดาวดิน. ที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วีระศักดิ์ จันทร์ส่งแสง. (2558). *ดาวดินจรัสแสงเหนือขอบฟ้าอีสาน*. [ออนไลน์]. จาก <http://www.sarakadee.com/flipbook/v365/files/basic-html/page152.html> [สืบค้นเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2561].

สมชัย ภัทรธนนันท์. (2549). *ความขัดแย้งระหว่างอีสานกับรัฐไทย: การครอบงำและการต่อต้าน* (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, วิทยาลัยการเมืองการปกครอง, สาขารัฐศาสตร์.

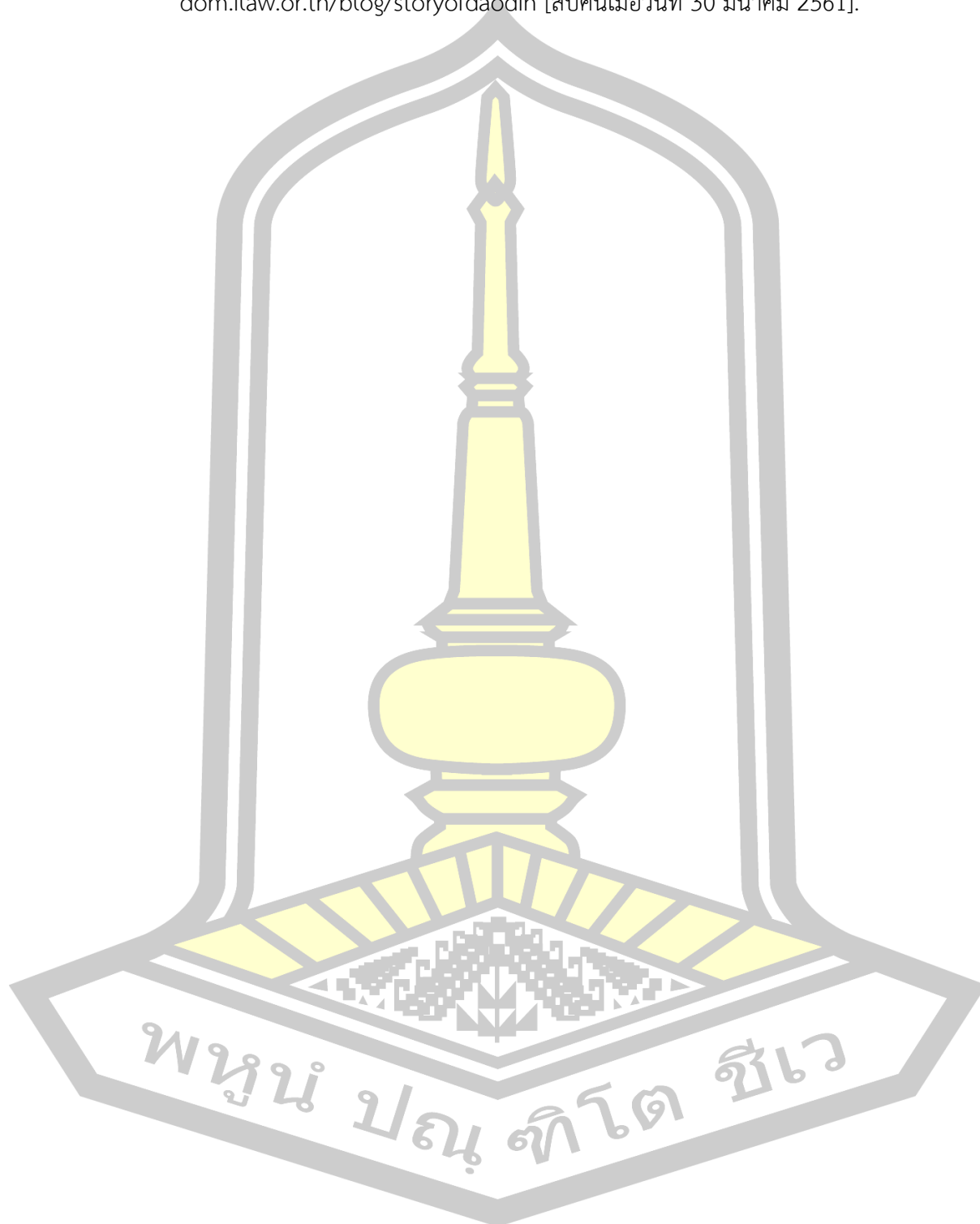
สุรชาติ บำรุงสุข. (2558). *เสนาธิปไตย: รัฐประหารกับการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: มติชน.

อนุชิต สิงห์สุวรรณ. (2557). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการก่อเกิด “สำนักทองถิ่นนิยม” ของคนอีสาน พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2500. *วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์*, 1(1), 9-30.

อัจฉรา รักยุติธรรม. (2554). การพัฒนาทางเลือกกระแสหลัก. *วารสารสังคมวิทยา มานุษยวิทยา*, 30(2), 13-43.

อีสาน ศรีโคตรบอง. (5 กุมภาพันธ์ 2560). *สัมภาษณ์*. ผู้ประสานงานเครือข่ายองค์กรชุมชนแก้ไขปัญหาที่ดินภาคอีสาน (คอป.อ.). ที่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ไอ-ลอ (ilaw). (2558). เรื่องของดาวดิน...ดาวที่ไม่อยากอยู่บนฟ้า. [ออนไลน์]. จาก <https://freedom.ilaw.or.th/blog/storyofdaodin> [สืบค้นเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2561].

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวสงกรานต์ รัตน์พลที
วันเกิด	วันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2533
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 123 หมู่ที่ 15 ตำบลหัวนา อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู รหัสไปรษณีย์ 39000
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2551 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนหนองบัวพิทยาคาร อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู พ.ศ. 2554 ปริญญารัฐศาสตรบัณฑิต (ร.บ.) สาขาวิชาการเมืองการปกครอง วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พ.ศ. 2561 ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต (ร.ม.) สาขาวิชาการเมืองการ ปกครอง วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พูนัน ปณุกิตโต ชีวะ